

N. GANE

Pacate
Mărturisite

Jași.

Editura Librăriei Nouă Jliescu, Grossu & Comp.

1904.

Prețul 3 lei

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

No. 12607 1

Inv. 17565 No. _____

S. _____ D. _____ R. _____

9 Oct. 1904

Domnului J. Maiorescu, dascalului
și conducătorului nostru din
vechii Tinerime literară, spre
amintire din partea autorului

N. J. Iancu

PACATE MĂRTURISITE

De acelaș autor:

Novele.	Editura Socec & Comp. București. Ediția a 3-a	3 vol.
Poezii.	Editura tr. Șaraga Iași .	1 „
Pagini Răzlețe.	Editura Iliescu, Grossu & Comp., Iași .	1 „
Zile Trăite.	Idem.	1 „
Pacate Mărturisile.	Idem	1 „

Jan 14474

BIBLIOTECA CENTRALA
UNIVERSITATA

Nov. 12617

N. GANE

Pacate

311133

Mărturisite

17565

Donatiunea Maiores

Jași.

Editura Librăriei Nouă Iliescu, Grossu & Comp.

1904.

859-32

ROD 1953

BIBLIOTECA UNIVERSITARA
BUCURESTI
COTA 12617

ROL 195

061

B.C.U. Bucuresti

C17565

RC139/05

Tabla de Materii

	<u>pag</u>
Catrințaș	5
Boală cu leac	29
Milordachi	51
Din Junimea (muzică — pictură) . .	79
O minciună	117
O bae în marea de Nord	137
Cetatea Neamțului	159
Impresiuni de călătorie	183
Cum am început a scrie	249

Post-Scriptum

Neputându-mă ocupa eu singur cu obositoarea lucrare a corecturii am lasat-o în sarcina altora, de aceea s'aû strecurat câte-va mici erori de tipar și de ortografie care de și nu merită a fi semnalate, nu le ieû totuși în răspunderea mea.

N. G.

CATRINȚAȘ

CATRINȚAȘ

Sunt acum 20 de ani, eram la Slănic și drept să spun, cu toată frumuseța munților păduratici ce mă încunjuraū din toate părțile ca într'o horă, cum zice poetul Vlăhuța, mă cam plictiseam. Lume puțină și necunoscută, și timpul cam nestatornic.

Intr'una din zile, în urma unui dejun sănătos, căci la munte ai tot-dea-una o foame de lup, stam așa a lene pe-o bancă, și după ce mă săturasem de privit vârful nalt al Cerbului unde odinioară se hirjoneau într'adevăr ciutele și cerbi și de ascultat glasul străbătător în urechi al mahalagioaicelor adunate aice de prin toate fundurile Regatu-

lui, eram cît pe ce să adorm ca un om care are un dejun de mistuit și timp de perdut. Când iată că trece pe dinaintea mea un Turc, get beget, în șalvarî largî, cu'n fes roș pe cap și o cutie de văcsuit cizmele subsuoară.

O idee !... Dacă așî chiema pe fostul nostru *suzeran* să-mî văcsuească cizmele, adecă ce-ar fi? Va fi o distracție pentru mine și un semn al timpurilor tot odată.

— Bre aga! Ia vin încoace, îi zisei eū, făcându-i semn, nu cu mîna, ci cu piciorul. Mărturisesc că acest gest n'a fost lipsit de un pic de răutate intenționată vroind oare cum să mă rezbun de timpurile pe când le văcsuiam noi cizmele Turcilor. Ei!.. așa se întoarce câte odată roata lumî.

Turcul după ce îmi făcu o temenea cu tot ifosul lui de ex-suzeran, se așeză dinaintea mea, își scoase periile,

șipurile cu vacs și începu să mă facă frumos la picioare.

Dar fiind că ori ce faptă omenească, cît de neînsemnată, găsește imitatori numai de cît m'am pomenit lingă mine cu un oaspe bine cunoscut al Slănicului, Nicolai Codreanu, un tip *sui generis*, care întinse și el picioarele spre Turc așteptându-și rîndul.

Codreanu dintre toți vizitatorii era cel mai credincios și mai habotnic slănicean. De vr'o 20 de verî de-a rîndul n'a lipsit odată să vie să-și iee în fie-care dimineată porția de trei pahare de la izvorul No. 1. Ajunsese un fel de bețiv de No. 1.

Apoi era un om vesel, glumeț, stup de anecdote, bun vînător, vorbea totdeauna tare, par'că avea a face numai cu surzi, și cînd rîdea în deal la *Trei fagi*, cascadele glasului lui se auzeau tocmai în vale la *Stînca lui*

Negri. El era vecinicul iscoditor de pelrecheri. Nici un vënat, nici un chef, nici o serenadă cu lampioane la *cas-cadă*, nici un prinz în pădure cu lă-utari, nici o excursiune la *Poiana Sărată* sau aiurea nu se făcea fără imboldul lui Codreanu.

— Ei Codrene ce mai plănuiești, îl întrebă-1 eū, pe când el admira ghibă-cia Turcului în meșteșugul văcsuitului.

— Am înjghebat pe mână, dac'a fi vreme bună, un vënat la urși.

— Numai de cît la urși. Mai jos nu vrei s'o lași?

— Da ce socoți că eū asud dina-intea ursului. Eh! he! de-ași avea a-titea moșii cîți urși am la răbușul meū, mare bogataș ași fi.

— Ia slăbește-mă Codrene!...

— Ba nici de cum. Iaca dacă vrei vino și tu. Am să te duc într'o po-tică unde Catrințaș, pristavul de pă-

durării de aici, a ucis doi urși unul după altul, și până a nu-și încărca pușca din nou, i-a eșit un al treilea urs, ș'atunci a aruncat pușca jos și a luat-o la sănătoasa.

— Da bine acolo mă îndemni tu, unde e izvor de urși?

— Habar să n'ai. Ești cu Codreanu, adăose el cu un aer protector.

— Și cine mai merge?

— Apoi suntem șase, într'ales, toți buni de picior și meșteri la ochit, de cei care nu dau dos la față.

Este o vorbă că omul cum și-o face singur nici dracul nu i-o face. Tocmai așa am pățit-o și eu. Ca să nu mă arăt fricos, deși cam cu sfială în inimă, m'am prins al 7-lea tovarăș și me-am dat apoi întâlnire cu ceilalți pentru a doua zi în zori de ziuă dinaintea otelului Cerbul.

A doua zi pe cînd aburii eșeau va-

lurii, valurii din pepturile noastre de răcoarea ce ne cam strîngea în spate, noi cite-și șapte, călari, cu puștile pe umăr urcam ca niște voinici la munte și în urma noastră venea o ceată de haitași cu Catrințaș, pristavul pădurarilor în frunte.

Nu știu zeu cîți urși va fi împușcat Codreanu, căci el le c'am împodobia; dar Catrințaș, om nalt cit un brad, care călca sănătos, vorbea respicat și cu temei și avea niște ochi pricepuți de par'că-ți gicea gîndul, știu bine că era dintre acei ce se băga în vizunia ursului cu lumînărică aprinsă în buza puștei.

Și ne urcam, mă rog, la deal pe cărări neumblate, prin codri de brazi pe unde nu cred să fi resunat vre-o dată lovitura toporului sau trăsnetul puștii, căci pe atunci nu se înmulțise ceata buhnacilor buni numai de speriat vrăbiile.

Insfirșit am ajuns într'un fund de pădure unde trebuia să facem bătăea. În cea mai mare tăcere ne-am așezat fie-care la locul însemnat de Catrințaș, iar locul meu care venea într'o cumplită tihărie, în gura unei văgăuni, era cu deosebire fioros.

— Dacă e urs în pădure, îmi zise pristavul, pe aice trebuie să easă, că n'are pe unde coligi.

— N'are pe unde coligi, repetai eu în gând. Vra să zică trebuie să mă țin bine să nu-mi dau pielea ursului în loc să mi-o dea el mie. Și cum stam așa în așteptarea pornirii haiteșilor, fără să vreă îmi venire în minte cei trei urși a lui Catrințaș.

Auzi trei urși!...

Unul înțeleg... doi treacă meargă... dar trei, fără șagă erau cam mulți. Aveam, drept să spun, simțimintul soldatului care intră pentru prima

oară în foc. Aceeași emoțiune, aceeași stringere de inimă, aceeași groază de necunoscut, cu deosebire că soldatul nu merge acolo de bun chef, iar eu naivul m'am prins în horă numai de ambiție să nu mă las mai jos de cît ceilalți. Ei, dar din păcate lucrul nu se mai putea întoarce. Vorba ceea: „*Vrei nu vrei be Grigori aghiazmă*“!

Me-am examinat cu toată îngrijirea carabina ca nu care cum-va să mă dee de sminteală tocmai la adică; de altfel drăguța mea de carabină cu două țevii era destul de durdulie și glonții destul de mașcați ca să nu-i poată mistui dihania ori cît de bun pîntece ar fi avut.

Am stat așa două oare întregi pe ciasornic până ce a pornit goana, căci la munte nu-i ca la cîmp; locurile sunt tari și cu anevoie pot stră-

bate haitașii prin rîpile cele prăpăstioase unde și-a întarcat dracul copiii.

De-odată auzii zgomotul haitașilor care ajunși pe un colnic din fața noastră înaintău spre linia pușcașilor.

De-acuma aținete cucoane Neculai!

Par'c'o furtună a prins să învâluie pădurea, par'că aū început brazil să dănțuiască, par'că năvălea asupra noastră un potop să înece lumea, așa clo-coteaū munții de vrăjmaș. Se speriaū toate vrăbiile, toate mierlele, toate ciocanitoarele, tremuraū frunzele, tremuraū ecourile, tremura și inima mea.

Și doar nu eram așa stingaci cu carabina. Mai dădusem eū piept cu badea lupul și cu jupîn mistrețul; ei, dar trei urși, ori cum, nu-s trei sarmale ușor de înghițit.

Se înțelege de la sine că nervii mei erau cumplit de încordați întocmai ca niște strune de vioară gata

să pocnească. Ochiul în cap mi se mărise peste măsură de mult ce fixam toate tufele unde de cite-va ori parcă văzuil chiar mișcând blana ursului. Apoi din vreme în vreme când se clătina vre o creangă pe copac, un fior rece mi se strecura prin trup și părul mi se ridică măciucă în vârful capului.

Dacă vrei să știi, iubite cetitor, ce vra să zică a aștepta să dai buna dimineată cu trei urși, te-aș ruga să te înțelegi cu Catrințaș ca să te ducă în locul unde eram eu. Imi vei spune apoi la ureche ce ți s'a întâmplat.

Cu toate aceste matahalele de urși nu-și arătau vârful nasului.

Toate bătăile mele de inimă erau în deșert; haitașii se apropiaseră de tot; nu mai aveam acum simțimintul singuratății în pustietatea codrului, în cit începusem a crede că urșii lui

Catrințaș aū fost o frumoasă poveste, și mă mustram pe mine însu-mi de spaīma ce-mi făcusem de toate nimicurile; când de-odată auzii la spatele mele un foșnet care imi slei sīngele în vine, un foșnet înfiorător, prelung, care se urca în sus pe trunchiul bradului sub care mă aflam și puse în mișcare toate crengile lui.

Acum nu mai era de glumă. Ursul se suise în copac, și fiind că în primejdia mare vine și curajul mare, imediat am serit cīți-va pași înlăturī de copac, ca să nu-mi cadă cum-va dihania în spate, am pus pușca la ochi și... O! Doamne! ce văzui! în loc de înfricoșatul urs, văzui o veritā mică și sprintenā care sărea de pe creangā pe creangā, se uita ga-
leșā la mine și părea a se strica de ris de fiorii ce-mi dāduse. Ear eū nu tīgăduesc că în acea clipă de straș-

nică emoțiune am simțit o nespūsă bucurie văzînd că ursul s'a prefăcut în veveriță.

În același moment sosire și hătașii și goana se isprăvi.

Mulțemit că am scăpat de cei trei urși care în timp de vr'o trei oare aū stat ca o amenințare asupra capulul meu, îmi reveni, ca după ori ce primejdie trecută, curajul la loc, ba încă îmi reveni mai mare ca și când m'ași fi luptat cu fiarale și le-ași fi repus. Apoi, pentru a nu da de bănuială tovarășilor mei că me-a fost frică, am luat eū prajina înainte și am început să mă leg de Codreanu tocmai pe tema fricel.

— Da bine, Codrene, nu ți-ai pus o pelcică la fundul pantalonilor ?

— Eū pelcică !... Ha ! Ha !... Respunse Codreanu trintînd un hohot de ris de-aū răsultat cele patru colțuri ale

codrului. Am cinstea să-ți spun, prietino, că am zărit roșind spinarea unui cogemite *Martin* bine blănit, dar când i-a mirosit a Codreanu a scapat nemernicul de n'am mai avut vreme să trag în el.

-- Noroc c'a scapat!... Că altfel era să fie vai de el, dacă nu vai de tine.

Codreanu nu se supara de glume, dar nici el nu-și cruța prietini; avea limba ascuțită și se pricepea să lovească pe om la cusur.

Toți își istoriseau acum impresiunile, însă nici unul nu mărturisea drept ceea ce-a simțit în așteptarea ursului. Mi-a trebuit și mie 20 de ani, ca să mă hotărâsc a destăinui adevărul. Ne adunasem deci într'o poeană prea frumoasă prin mijlocul căreia șerpuea un pârâu rece ca ghița și limpede ca lacrima. Acolo la umbra a citor-va

17565

brazî seculari, pe un muşchiu verde şi moale ca o saltea de puf, lingă pârăul cel recoros în undele căruea ne-am aşezat butelcile ca să le răcim, ne-am pus şi noi jos roată împrejur după moda orientală a văcsuitorului nostru de cizme, iar după ce Catrinţaş ne-a desfăcut sacii cu merindele, apoi.... halal să ne fie!.... Era drept dragul să ne fi văzut cine-va la lucru. Poftă de mâncare şi poftă de vorbă cit lumea. Par'că făcusem cine ştie ce izbîndă. Cu cît să deşartau sacii şi butelcile, cu atît creştea cheful si voea bună, cu atît poveştile vênaloreşti deveneau mai gogonate.

Ca să dau o idee despre ce este în stare să istorisească un vênător sätul cu o ploscă de cotnar trasă la măsca, e destul să spun următoarea întâmplare a lui Codreanu care se jura pe oşelele puştei lui, tot ce-avea el mai

scump pe lume, că era adevărată :

— Intr'o zi la o goană, povesti el, am împuşcat un hrăpariţ de lup, talpa pădurei, bătrîn, colţos şi care de sigur a calcat multe poieţi şi stîni, căci era gros în ceafă ca un vlădică. De la cel întăi foc a ramas mort ca toţi morţi, înţepenit cu dinţii rînjiţi de par'că-ţi era încă frică de el. Apoi fiind-că în ziua aceea căzuse mult vînat, de nu mai încăpea în căruţa noastră, ne-am hotărît să jupim toate vulpele, şi toţi lupii împuşcaţi ca să le ducem numai pieile acasă. Unul dintre haitaşi s'a şi apucat să jupoaie lupul meū începînd operaţia de la coadă în sus. Dar nu bine il dispoese pînă la jumătatea trupului, că de-o dată spurcăciunea de dihanie prinsă să urle de clocotea pădurea, chemându-şi se vede finii şi cumetrii în ajutor, iar noi zăpăciţi, uimiţi, l'am pri-

vit cu gurile cascate cum ticălosul pe jumătate jupit a fugit în pădure și fugit e și în ziua de astăzi.

— Bine trebuie să-l fi primit finit și cumetrii, respunsei eū, când l'aū văzut într'un costum așa *décolleté* întocmai ca unele din madamele noastre care sunt, vorba franțuzului: *trop basses par en haut, et trop hautes par en bas*. Dar să vă spun eū o altă ciudațenie care ar fi de necrezut dacă nu mi s'ar fi întâmplat chiar mie.

— Să vedem ciudațenia, adause Codreanu, făcând un semn din ochi tovarășilor sei.

Eū cetisem nu de mult cartea lui Odobescu „*Pseudo-Kinegheticos*“ și fără muștrare de cuget îmi însușii următoarea anecdotă vânătoarească, localizându-o după trebuință; alții aū făcut mai rău de cât mine, aū braconat prin codrii literaturii și aū tăcut pitic.

— Inchipuiți-vă, zisei eū, că la un Crăciun în pădurile de la Bordea, lângă Iași, am împușcat o vulpe, cum nu s'a mai văzut, o vulpe cu un măturol de coadă de cinci stinjeni.

Aici mă opriți și-mi aruncați ochii roată împrejur.

— Ei, ce vă uitați așa ciudat la mine?... Nu s'a văzut copil născuți cu două capete, vițel cu șase picioare?... și altele și altele.

— Asta-i din cale-afară gogonată, badiță!.... Strigă Codreanu indignat. Ia mai lasă ceva la loc de tocmeală.

— Bine, n'o fi fost poate tocmai de cinci stinjeni, că n'am măsurat-o, dar de doi stinjeni nici vorbă că a fost.

— Mă rog, mă rog, nu ne prosti. Mai ai loc de lasat ca precupețul care cere șapte prețuri.

— Fie chiar de un stinjen, încă tot e o minune.

— Ascultă, dragă! Degiaba umbli să ne iei așa peste picior, ca pe niște mazete. Știm și noi ce-î o coadă de vulpe.

Atunci înșfacând un pahar de vin ce sta plin dinaintea mea, îl dădui dușcă pe gât și cu un aer mánios răs-punsei:

— Pentru Dumnezeu! Ce vreți Domnilor?.... Să vă spun numai de cât că vulpea a fost bercă, asta n'o pot face nici în ruptul capului, macar de m'ați duce la spînzurătoare.

Un strașnic hohot de rîs peste care domnea, se înțelege, rîsul lui Codreanu întimpină vorbele mele. Dinșii habar n'aveau că eui îi trăgeam pe sfoară cu povestea lui Odobescu.

Dar culmea nu-î aici.

Calrințaș care ședea în picioare și ne asculta cu mánă la gură, avea în fața lui un aer de reculegere, de ne-

domerire, par'că să creadă, par'că să nu creadă cele ce auzea.

Eū care mă redicasem prin ultimul pahar dat pe gât la un diapazon de veselie mai presus de ceialalți tovarăși ai mei, mă sculaī în picioare și adresându-mă lui Catrințaș îi zisei:

— Măi Catrințaș!.... Ia spune și tu ce întâmplări ai avut în viața ta de vânător?

— Ce să am?—Cinstiți boeri, respunse pristavul scărpinându-se în cap. Ce pot eū să vă spun, un biet țaran de la munte, pe lingă cele spuse de D-v. care ați umblat și ați văzut atita lume.

— Ori cum nici tu nu ești de ieri de-alaltaieri; ai calcat multe păduri și trebuie să fi avut multe pățenii de când ții pușca 'n mină.

— Dacă-i așa, apoi cu voea Dv. voiū spune și eū una, da să nu vă

suparați dacă-ți găsi-o proastă, că
dă.... ceea ce știu aceea vă spun... așa
cum mă pricep și eu țărănește.

- Spune, spune, Catrințaș îi zise-
răm noi cu toții.

- Apoi odată, urmă el. pe când
eram tânăr m'am suit la munte să cu-
leg zmeură. Era o zi frumoasă ca
astă-zi; liniște mare în pădure; nu-
mai ciocănitoarele se auzeau lovind
cu pliscul în coaja bradului. Umplu-
sem coșarca pe jumătate, când iată mă
trezii la spate cu un afurisit de urs
sburlit, redicat în două labe, care ve-
nea spre mine mornăind și scuipân-
du-mă par'că vroea să mă mustre că
de ce i-am calcat răzâșia. Caut să
fug, dar în fața mea se deschide o
ripă adâncă peste care numai doar în
sbor ași fi putut trece. Noroc că de-a
curmezișul ripei sta un trunchiū de
brad culcat care ținea loc de punte;

îmi fac cruce și apuc pe buturuga
 ceea pe care se vede Dumnezeu me-a
 pus-o în cale, da n'ajung bine la ju-
 matate, că dincolo pe celalalt mal îmi
 iese naprasnic un alt pardalnic de urs
 și mai zburlit și mai mânios. S'aū a-
 dunat talharii la zmeură și me-aū tăet
 drumul din două părți, iar eu eram cu
 mânele goale....

— Cu mânele goale !....

— Da.... cu mânele goale ; fără puș-
 că, fără cuțit, fără un ciomag macar,
 fără să pot fugi nici înainte nici înapoi,
 și cu prapastia sub mine..... Inchipui-
 țî-ve în ce hal eram.... Maica Domnu-
 lui!.... și astă-zi când îmi aduc aminte,
 îmi îngheață singele în mine !..

— Și ce-ai făcut Catrințaș ?

— Ce se fac, boeri Dv. ?.... *Ia m'aū
 mâncat urșii !!*

Șiretul de Catrințaș a rostit aceste

cuvinte cu un aer atit de blajin, cu o alât de prefăcută naivitate, încât toți am ramas un moment buimăciți.

— Ura !... Să trăească Catrințaș striga însfârșit din răsputeri Codreanu. El a pus capac la toate. Voi iștialalți nu mai plătiți o ciapă digerată. Și fiind că a dat Dumnezeu de a înviat după ce l'aū ospătat urșii, apoi să bem în sanatatea lui ca să nu mai moară a doua oară!

Povestea lui Catrințaș a mers din gură în gură; a făcut ocolul Slanicului și, pot zice a țarei întregi.

De atunci, ca mai ba, vânătorii noștri să istorisească că au văzut lupi pe jumătate jupiți fugând prin pădure, și alte de asemenea parascovenii bune de adormit copiii în ajunul Crăciunului.

Catrințaș merită o recompensă națională!

BOALA CU LEAC

BOALĂ CU LEAC

De trei ciasuri eū și cu patru tovarăși de vânătoare, băteam miriștele și popușoaele de pe șesul Șomuzului într'o zi din luna August pe un soare care ne frigea pielea. Cutrierasem mai bine de o poștă pe jos, căci vorba ceea, unde te duce pușca și femeia nici dracul nu te duce; câniî scoteau o limbă de-un cot, noi eram bleașcă de sudoare și nu vėjusem macar un puiū de prepeliță. Se întimplă și de aceste în viața vânătoarească. O! Să nu creadă buhnaciî de Duminica că n'aū de cât să iasă în câmp pentru ca iepuriî să le treacă pintre picioare și prepelițele să le clocească pe pă-

lării. Nimic nu-î fără trudă în lume. De astă-dată însă truda a fost din cale-afară mare și fără nici o izbîndă.

Par'că perise sămânța selbătaciunilor. Osteniți, descurajați și mai cu samă flămînzi, căci nu mai era mult pîna la amiazăzi, ne-am intrunit cu toții la umbra unui stejar singuratic și rîmuros care străjuea ca un puscic în mijlocul cîmpului și acolo am ținut sfat unde să ne ducem ca să ne înfiripăm cu nițică mîncărică și beurturică de oare-ce nu luasem merinde cu noi în speranță că ne vom întoarce mai curînd acasă, speranță de multe ori înșalată, căci dacă știi cînd pleci, cînd ai să te întorci nu știi. Ne dînd peste vînat, ne-am tot dus mereu înainte ba ici, ba colo, ba pe dimbul cela, ba pe coasta ceea, tot cu gîndul că doar, doar vom găsi ceva, și mîe rog ne-am departat așa de tare

că ne-ar fi trebuit două ciasuri bune ca să ne întoarcem prin arșiță până acasă cu puștele în spate și cu torbele pline de cartușe. Așa ceva nimeni nu avea curajul să întreprindă.

— Da ce vă bateți capul degeaba, ne zise Vasile unul dintre tovarășii noștri. Iaca colo peste deal la 15 minute departare avem pe prietinel nostru Manolucă, holtei ca și noi, cu casă încăpătoare și cu tot ce trebuie la camară. Hai la dînsul că vom mânca cât ne-o încăpea în pîntece.

— Brava, Vasile! Iaca zeu il uitasem pe Manolucă, uita-l'ar relele; respunsei eu.

Ș'atunci noi toți care ne pusesem grecește pe iarbă la umbra stejarului, ne-am sculat repede în picioare, am șuerat câinii și am plecat în pas militaresc, una, două, trei, la curtea lui Manolucă.

Manolucă era un tânăr moșier plin de sanatate și de viitor pe care multe văduve și mame cu fete de măritat își puseseră ochiul să-l prindă în laț, însă el nu se da prins. Filosof în feliul lui, cu teorii ale lui proprii în privința căsătoriilor care nu-s bune, zicea el, de cât să ruineze pe oameni, dînsul se obicinuise să trăească așa stingher la țară unde se îndeletnicea cu plugăria care mulțămîta hărnicii și economiei lui îi umplea în fie-care an coșerile și hambarile care la rîndul lor îi umpleau punga. Muncea, mă rog, par'c'avea o casă de copii de hrănit și de înzestrat. Apoi în măsura în care se îmbogățea, se făcea tot mai econom, mai strîns la mână ca să nu zic mai sgîrcit și, drept să spun, eu unul care îl cunoșteam bine aveam în inimă un fel de îndoală, de teamă că n'o să ne primească loc-

mai cu brațele deschise când o vedea în casa lui cinci guri de oameni și alte cinci guri de câni care de la răsăritul soarelui n'aū îmbucată nimic. Cealaltă tovarăși ai mei veseli și nepăsători mergeau fără leac de grijă și își lingeau de mai înainte buzele gindindu-se la oalele cu smîntină și la puii fripți ce-i așteptau.

Când am ajuns în capul țarinei am întrebat pe jitarul care ne-a deschis poarta dacă cuconul Manolucă e acasă și la răspunsul lui că da, am descărcat odată în aer, la comanda lui Vasile, cele cinci puști ale noastre cîte cu două țevii de-aū răsunit toate dealurile și am stîrnit toți câni din sat. Manolucă la auzul acestei salve neașteptate a eșit în balcon să vadă cine se vestește în mod așa războinic ziua miază-mare, căci doar timpurile lui Bujor și a lui Tunsu erau de mult

trecute, ear despre Vodă nu se bănu-
ea că are să-i vie în gazdă.

Apoi tot în pas măsurat, una, două,
trei, cu puștele pe umăr am înaintat
pînă la scara balconului unde am sa-
lutat pe Manolucă militărește cu mîna
dreaptă la pălărie.

— Să trăești, Manolucă ! Strigarăm
cu toții în cor. Bine te-am găsit să-
nătos !

— Bine-ați venit sănătoși !... Ce că-
utați voi ștregarilor aici la vremea
asta ? Respuuse Manolucă care se uita
îngrijat la noi numărîndu-ne din ochi.

— Ce căutăm ? Apoi nu vezi, a-
dause Vasile, că venim de la vînat,
asudați, colbăiți, osteniți și mai cu
samă flămînzî ca vai de noi ? Căutăm
să punem ceva *cole*, arată el bătin-
du-se cu palma peste pîntece, că ni
s'a pus soarele drept inimă.

— Da, ce să vă dați acum în grabă la atâta mâncăi ca voi?

— Bine, da tu ce măninci?

— He, he, eu am mâncat de mult.

— Să-ți fie de bine! Atunci poronțește să ne pregătească și nouă ceva.

— Bine, bine da eu sunt gata să plec la târg. Am și zis să-mi pue caii la trăsura.

— Nu face nimic. Tu mergi sănătos în treaba ta, și noi om mânca în lipsa ta aici. Poți să fii sigur că n'o să luăm tacimurile cu noi.

— Măi mare pacat cu lăcustele aceste. Nu-i chip să înțeleagă de cuvânt. De ce nu mi-ați dat de știre din vreme și ați venit așa pe neașteptate, pe nepregătite. Acuma ce să vă fac? Cum să scot din pământ mâncare pentru voi, când focu-i stins la bucătărie, bucatarul e dus cine știe

unde ear în camara me de burlac nu
gem șuncel, brânzeturile și cozonacii.

— Treaba ta, să ne dai ce ai la
îndămină, întimpinăi eă; n'avem noi
în casa ta să poroncim de bucate.
Să știi însă un lucru, iubite Manolu-
că, că nici morți nu plecăm de aici
până nu vom pune ceva la măsea.

Uite nici n'avem putere să ne du-
cem chiar dacă am voi. Și unde Doam-
ne eartă-mă, să ne ducem pe arșița
asta.

— Bată-vă să vă bată, hămisiților!
Ei bine iacă oi poronci să vă dee ce-
va, numai să vă mulțemiți și voi cu
ce-a fi gata. Trebuie să credeți omu-
lui că face ce poate la casa lui. Pă-
nă atunci intrați în odae și odihniți-
vă puțin.

Intrând în odae am dat peste o ba-
bă gârbovă cu'n obraz creț ca o smo-
chină și cu un singur dinte în gură.

N'am putut deosebi ce culoare aveau ochii ei pentru că erau duși în fundul capului, acoperiți de niște sprincene brumarii mâncate ca de șoareci, iar bărbia mai, mai că i se lipise de vârful nasului. Ea era se vede gospodina casei căci purta în brâu un smoc de chei. Manolucă se apropie de dinsa, îi spuse câte-va vorbe la o parte pe care noi nu le-am auzit, apoi dinsa clătină din cap în chip de ascultare și plecă.

Ei acuma că eram asigurați în privința mănărei ne veni chef de vorbă. Manolucă de altfel bun și el de gură și foarte prietinos când nu-i cereai nimic, ne istorisea fel de fel de anecdote, vânătoarești, popești, țigănești, iar noi care se înțelege nu ne lasam mai prejos, îi țineam isonul cu alte anecdote și mai și. În restimpul acesta trăgeam mereu cu coada ochiu-

lui la ușa pe unde eșisă baba, ca doar vom zări ceva care se ne bucu-
re, dar, înzadar, mâncarea nu venea.
Manolucă uitase, se vede, că avea să
meargă la țîrg și ne ținea mereu de
vorbă. De la o vreme noi mai cas-
cam, ne mai răstogoleam pe paturile
cele late de la țară unde par'că tot
ai sta lungit, ne mai uitam la niște
vechituri de litografii aninate în pă-
rete.Da mâncarea nu venea. Tre-
cuse acum o oară plină de ni se lun-
gise urechile și ne ghiorăeauă marun-
taele. Inșă nu pot tăgădui că în fun-
dul cugetului nostru dădeam dreptate
lui Manolucă, fiind că de.... la bucă-
tărie nu se fierbe nici se frige așa
cât ai bate în palme.

Insfărșit după două oare lungi, ne-
sfărșit de lungi ușa se deschide și ba-
ba se infătoșază cu o tabla. Ah!....
strigarēm noi într'un glas răpezindu-

ne ca lupii asupra tablalei. Când cole ce să vezi? Pe tablă erau așezate patru felii de pâne subțiri ca hârlia de țigară de te prevedea printr'însele, o farfurie cu alune și.. atata tot.

Ei asta ne-a scos din serite.

— Da bine, Manolucă, îi zisei eu simțind că mi se sue muștarul la nas; a trebuit două ciasuri ca să ne aducă la cinci oameni patru felioare de pâne și o farfurie cu alune? Se vede că ne iei pe noi drept veverițe și tu te crezi făcător de minuni ca Hristos care cu cinci pâni a hrănit cinci mii de oameni. Apoi dacă-î vorba pe păcăleală, stai să-ți arăt eu. Veî ști, bădiță, că sătuii au clădit cetățile și flămânzii le-au dărămat. Să te ferească Dumnezeu să-ți fie în cărd cu flămânzii !.. Cu voea saū fără voea ta vom mânca cum știm noi iar nu ce ne dai tu.

— Dacă nu vă ajunge, mâncați-vă vânatul ce-ați adus.

— A bun! Care vra să zică acumă ne ieși și în ris. Da! Vom mânca vânatul nostru.

In acel moment înșfacându-mi pușca și cartușele eșii în balcon și luai la ochi două găini care de căldură sedeaū tupilate una lângă alta la umbra zaplazului.....Trosc!..... Amândoué aū ramas pe loc.

— Una s'o faci cu borș și cealaltă friptură zisei babei cei colțate care sta incremenită la spatele mele.

Apoi iată și o rața grasă, pânticoasă care trecea pe dinaintea cerdacului legănându-se din șele ca o preuteasă.Trosc!.... Asta s'o faci cu curechi!

— Ho! Tatarilor, Ienicerilor, Bașbuzucilor!.... Ce ați venit să-mi pus-tiți ograda? Strigă Manolucă desperat.

— Dacă nu ni să dă de bună voe noi *rechiziționăm* ca la răsboi.

— Auzi, mă rog, *re—chi—zi—ți—o—nați!*.... Bună socoteală și asta. la uitați-vă! Me-ați ucis tocmai rața cea leșască și găinele cele bătrîne care se oaū în toate zilele.

— Apoi găina bătrînă face zama bună.

— Așa o fi, da știți voi ce pagubă me-ați făcut cu gluma asta?

— Nu-i nimic, noi *rechiziționăm* și plătim bani ghiața.

La auzul acestor cuvinte fața lui se mai îndulci puțin; iar colțata de băbă a cărei ochi mari deschiși atunci am putut să-i vedem că erau ciacări, adecă unul galbăn și celalalt albastru, se apropie sfioasă de stăpînul ei și-i zise:

— Cucoane, fiind că păserele asta nu le mai putem învia, cred că

ar fi bine să le pregătim cum cer
d-lor ca să scăpăm de o pacoste mai
mare.

Manolucă stătu un moment pe gin-
duri fără să se poată hotărî de oda-
tă la o așa jertfă, apoi călcîndu-și pe
inimă întocmai ca Țiganul care și-a
luat ziua bună de la căciula ce-l că-
zuse pe baltă, a ordonat babei să
pregătească mâncările, numai iute, cât
se poate de iute, căci îi era zor să
se cotorosească mai curînd de niște
așa musafiri supărăcioși și nepoftiți.

Înainte însă ca baba să plece eu
avuî vreme să-i suflu în ureche ca să
fie mâncările bune dacă vra ca și bac-
șișul să-i fie bun; șireata de baba
îmi făcu semn din ochiul cel galben
și dispăru.

În timpul acesta convorbirea cam
lîncezea. Manolucă sta așa în doi perî,
nici vesel, nici mînios, cum îi șade

omului mai rău ; spunea el cîte un cuvânt ici, cole, dar se vedea că nu-i de la inimă. Două găini și o rață nu le putea mistui așa ușor.

De astă dată baba nu s'a codit. În trei sferturi de oară masa a fost gata. Când a intrat în sufragerie castronul cu borșul cel de găină fumegînd și umplînd casa de miros, numai ce am văzut pe Manolucă că s'a pus și el al șeselea oaspe între noi, căci de când își luase prânzul a avut vreme să flămînzască. De noi nu mai zic nimic. Eram în așa hal că par'că ne dormise șoarecii în pîntece.

Mîncînd el se insenina vîzînd cu ochii. Se vede că așa e făcut omul, cu cît i se umple burta cu hrană bună, cu atît i se deșartă inima de voe rea. Uitase el acum baș-buzuciile noastre și veselia își recîștigă earăși drepăturile dinaintea farfuriilor pline.

— Acsănio! Poronci el babei cei colțate, dacă-i așa, adă trei gărafi de vin de cel vechi; numai bine o să ne ajungă câte-o jumătate de garafă de căciula. Unde merge mia meargă și suta!

— Să traiești Manolucă!... Pune și gărafile la socoteală.

-- Bine, bine.

Iar după ce se goliră și celelalte blide precum și cele trei gărafi de vin vechi, Manolucă care se simțea redi-
cat la o temperatură neobicinuită de
oare ce el ca stăpîn pe vin, rățe și
găini a băut și a mâncat mai mult
de cât noi, ne zise cu un aer de ga-
lantomie :

— Știți una băeți!.. Nu vă cer ni-
mic pentru baș-buzuciile voastre. Ha-
lal să vă fie!.. Incaltea veți zice și
voi că ați mâncat împărătește la ca-
sa mea.

125

- Da! Da! Mai e vorba; răs-punsei eū în numele tuturor. Vom zice ca am mâncat împărătește la casa ta.

Se înțelege însă că ochiadele cu noimă, precum și semnele din coate n'aū lipsit în jurul mesei față de ne-așteptata mărinimie a lui Manolucă care ne-a ertat plata păsărilor împușcate.

Apoi după ce ne-am luat ziua bună de la el foarte prietinește, am pus cîte un ban alb în palma babei Ac-sănia și am plecat spre casă, ce-i drept, sătut dar nedumeriți de feliul cum Manolucă înțelegea ospitalitatea."

.

Nu știu ce vor fi făcut ceilalți to-varăși ai mei, dar eū unul, mărturi-sese pacatul, că nu m'am putut stă-pîni de a istorisi unuia și altuia că-

raghioaza noastră primire de la curtea lui Manolucă. Pișicherlicul nostru a părut multora, pesemne, așa de ciudat, în cit i s'a dus vestea în tot cuprinsul județului și mai departe chiar. Manolucă nu se mai putea întilni cu-n suflet de om fără să-l iee peste picior și să-l amintească marea lui dărnicie față de noi. Hărțuiala aceasta de toate zilele l'a pus pe gânduri, i-a luat odihna și l'a hotărît de la o vreme să-și schimbe traiul. Ast-fel cu toată teama lui ca nu cum-va căsătoria să-l ducă la ruină, el își luă într'o bună dimineța inima în dinți și se însură cu o femeie care, spre norocul lui, s'a întâmplat să fie vrednică, de treabă, bună gospodină și care l'a deprins să nu-și mai hrănească musafirii cu alune, ceea ce nu l'a împedecat să-și îndoiască ba chiar să-și întreiască averea. De atunci i-a fost casa, casă

și masa masă. Colțata cea de babă a fost înlocuită cu slugi ca oamenii și după cîțiva ani de trai îndemănată și fericit el vroind să ne dovedească că s'a lecut de patima zgărceniei, ne-a pofțit pe cei cinci foști tovarăși de vânătoare la moșie la dînsul, unde de astă dată n'am avut nevoie să-împușcăm găinile ca să mîncăm în adevăr împărătește.

Vra să zică zgărcenia se poate număra între boalele cu leac.

Dacă voi fi contribuit și eu intru cît-va prin *baș-buzucia* mea la tămăduirea prietinelui nostru Manolucă, o de sigur acest pacat va fi acela de care mă voi căi mai puțin în viața mea și care nu-mi va îngreua sufletul pe ceea lume.

MILORDACHI

MILORDACHI

I

Orî ce s'ar zice, dintre toate sporturile cu care se indeletnicește tineritul nostru, fără îndoială vînatul este cel mai frumos, mai bărbătesc, mai poetic și care ne înfrățește mai mult cu natura.

De aceia simt o deosebită plăcere de a istorisi diferitele mele întimplări vînatorești, care îmi revin acum din departarea timpurilor ca niște dulci adieri de primăvară.

Așa îmi aduc aminte că, în dimineața unei zile calde și senine din luna August, eram dinpreună cu pre-

pelicarul meu Milord pe o bogată mi-
riște de grâu, de pe moșia Spătărești,
din județul Suceava, proprietate a lui
Alecă Millu, acum răposat.

Ce frumusețe aveam dinaintea o-
chilor!

Întreaga câmpie cât cuprindeam cu
ochii, brazdată ici colea cu arături,
impestrițată cu fânețe, cu mohoare,
cu lanuri de porumb și ovese, cu dum-
brăvi pline de viațași, se deștepta a-
cum din somn și din sinul ei se înăl-
ța spre ceri prin ciripitul a miilor de
păseri, prin țiritul a milioane de in-
secte, un concert de glasuri, o tainică
sinfonie pentru a sărbători bine-facă-
toarea lumina ce se revarsă asupra
pământului.

Soarele, după ce a înveselit alte
meleguri, alte popoare se iveau acum
măreț la orizon într'un noian de raze
de care par'că se aprinsese bolta ce-

rului, iar pe firele de iarbă, pe frunzele arborilor străluceaū picăturile de rouă ca niște lacrimi de bucurie izvorite la sosirea marelui împarat al zilei.

Cine ar zice însă că în desfătarea pământului se amestecă tot-deauna un strop de durere, că alături de dulcea armonie a păcii stă nedeslipit principiul distrugerii!

Ast-fel pe suprafața miriștei se respiraū și se încrușișăū ațele de paingân ca niște punți aeriene, mreje întinse în scop de vânătoare, iar în aer se rotea de-asupra capului meu un uliū prădalnic care se îndeletnicea și el cu vânătoarea făcându-mi o necinstită concurență.

Fiind deci că concurența, cinstită sau necinstită, e tot-deauna supărătoare, în puterea dreptului celui mai tare, am trimis aripatului meu rival

o încărcătură de haliciuri, care l'a coborât de-a roata jos, rămăind eū astfel singur stăpîn pe cîmpul de luptă. O! Drept să spun, n'am avut pic de muștrare de cuget pentru îndatorirea ce i-am făcut de a-l suprima, căci dacă ar fi putut el să-mi facă mie aceeași îndatorire n'ar fi stat un moment la indoială. Așa-i în lume. Care pe care.

Apoi ca să completez tabloul ce-mi îmbucura ochii în acea încîntătoare dimineată volu zice că atunci eram tocmai în epoca când pădurele resfrîngeau toată gama cîloarelor de la roș stacoșiu până la galbănul de aur; se auzea prin fēnațe sunetul coasei, muzică melancolică, prevestitoare zîlelor de toamnă; aerul recoros încărcat cu miros de earbă tăetă dăndu-mi intuițiunea apropietelor grijî ale ernei, mă predispucea par'că să sorb

cu mai multă poftă dulceăta momentului; iar eu tînăr cum eram plin de entusiasm, cu inima mișcată de priveliștea acestei naturi în sêrbătoare, simțeam curgîndu-mi ferbinte sîngele prin vine, simțeam în pieptu-mi marea bucurie a vieții.

Cine însă se bucura și se resfăța mai mult în roua dimineții pe întinsele miriști ce resună de cîntecul pitpalacului, era Milord sau *Milordachi* cum îl desmierdău copiii, copil nebunatic și el care alerga, salta, făcea roți în jurul meu, scormolea fiecare tufă, stranula, iar alerga, iar făcea roți și tot așa la nesfîrșire de credeai că are zece părechi de plămîni și o sută de picioare.

Dar momentul cel mai mișcător era cînd de odată rămănea el trăs-nit ca de fulger cu ochii holbați, a-tîntiți în pămînt, cu-n picior în aer

cum îl apuca vremea, cu coada dreaptă, întinsă, a cărei vîrf se mișca ritmic după bătăile inimii lui.

Atunci un curent magnetic se stabilea între cîne și mine și emoțiunea ce-l cuprindea în fața sîlbătăciunii tupilate, se repercuta cu aceiași putere și în inima mea.

Pil!.... strigam eu atunci. — Doamne sfinte!... Cine ar putea spune în ce stare de friguri se găsea Milordachi de cîte ori auzea acest cuvînt magic care-l biciuia sîngele! Cu ce avînt se arunca el asupra prepeliței cînd o vedea cîzînd și cu ce tristeță își întorcea ochii în spre mine cînd o vedea zburînd mai departe! Par'că-mi zicea :

„Da bine stăpîne ce-ai pățit?“ Noroc că asemenea greșuri nu se întîmplă tocmai des, căci me-ași fi pierdut toată buna opinie ce avea el de mine.

Ah, ce câne era Milordachi!

Rog să nu se supere domnul Coșbuc de acest diminutiv.

El nu era un simplu câne ca toți câinii, era prototipul, expresiunea cea mai fină, cea mai perfectă a rasei prepelicarilor. Ce inteligent, ce bun caracter, ce iubitor de stăpîn! Ș'apoi era frumos să-i scoți portretul. Intocmai ca la un cal arab, toate vinele corpului i se vedeau sub pielea lui roșietică și lucie ca matasa. Avea niște ochi isteți care par'că vorbeau și niște urechi plecate ce-i atingeau vârful botului și ale căror mișcări reproduceau toate mișcările lui sufletești.

Un Englez a zis odinioară: „De ce cunosc mai mult oameni, de ce iubesc mai mult dobitoacele.“

Nu știu întru cât acest Englez original era îndreptățit să-și plaseze astfel dragostele. Eu însă știu atita că

n'ași fi schimbat pe iubitul meu tovarăș de vânătoare pe mulți prietini de cei cu fața dulceagă, alifioși să-I legi la rană.

El nu avea decât trei slăbiciuni : dragostea pentru mine, pentru vânat și pentru mâncare. Zic numai trei, fiind că noi regiți creațiunii, avem mai multe și mai rele. Dar la el vânatul precumpănea toate.

Așa de exemplu unde era chip să-mi încalți cizmele cele lungi fără ca îndată să prindă de veste și să-mi sară în cap. Apoi când mă vedea luînd pușca din cui, își perdea cumpătul cu desăvârșire. Făcea raite prin odăi, sărea pe scaune, pe canapele, schîncea, latra, îmi punea labele pe pept, resturna casa cu susu-n jos. Dacă din întâmplare aveam o căruță tocmită dinaintea scării, el de frică să nu fie uitat, se urca cel întâi în căruță de

unde nu mai era cu putință să-l dai jos. Nici chiar sunetul farfuriilor, muzica cea mai plăcută urechilor lui, nu-l atrăgea ; trebuia să-i dau demâncare în căruța ca să nu rămie flămînd. De alt-fel, se bucura de un apetit fără păreche. Eū n'am avut fericirea să-l vĕd vre-odată sātul, dispus așī întoarce capul de la o strachină. Mānca pānā la ghiftuire. Era așā de fārā fund încit intru una din zile și-a māncat baudajul ce-ī pusesem la un picior rānit.

Eī, și cu toate aceste cānd ī dādeam drumul în prelargul cāmpiei, uita tot ; ar fi putut sta o zi întregā nemāncat ; cutriera, purica ierburile, buruenile, spinișurile, huceagurile cu o patimā nepotolită ; mē pricepea din ochi, asculta de semn, mē înfierbānta, mē electriza în cīt de multe orī în loc să-l conduc eū mē conducea el pe mine.

Bag de samă că m'am întins cam mult pentru a face psihologia unui câne. Cer ertare, dar n'am putut să nu dau cinstea cuvenită memoriei unui amic de casă, care făcea, pot zice, parte din familia mea. Milordachi era considerat ca al noulea copil al meu.

O! Dacăși sta să descriu toate plăcerile ce mi-a făcut el în cursul vieții sale de vre-o 14 ani, să istorisesc toate alintăturile, toate naivitățile, toate ghidușiile lui, care când mă înduioșau, când îmi stărneau rîsul, așa putea să umplu un volum întreg, dar trebuie să reiaș firul întrerupt al istorisirii mele.

Ziceam deci că într'o frumoasă dimineață din luna August eram pe-o întinsă miriște de pe moșia Spătăreștii. O adevărată Californie miriștea cea.

La fie-care pas sărea câte o pre-

pe liță. Pil!.... Pa..a..a..c!... Torba se umplea v^{ez}ând cu ochii. Pe la oarele 10 când soarele ridicat de cîte-va suliți se încălzise din cale-afară, m'am adăpostit la umbra unui stog de fân și după ce am ospătat bine, cănele și e^u, din merindele adusă cu noi din Folțiceni, ne-am așezat frumos, la pămînt, e^u lungit pe spate pe un strat de fân, cănele colac lângă mine și, să dea Dumnezeu bine; am dormit duși sub bolta cerului pînă pe la vreme de toacă de ne-au trezit clopotele de la biserica din *Baia*.

Apoi odihniți ne-am pus iarăși pe răscolit miriștea. De astă dată cu cât înaintam spre sară cu atît cănele căuta mai bine și aripatele sărea^u mai ușor. Am umplut torba cu vîrf și indesat făcând un număr de prepe lițe și cristei pe care nu vre^u să-l spun ca să nu fi^u bănu^{it} că mă laud.

Iar când s'a întunecat de nu se mai vedea țelul puștei, ne-am suit amîndoi în căruța mulțemiți de izbănda făcută și ne-am dus la curtea lui Millu unde eram așteptați la masă.

II

Cine nu a cunoscut pe Alecu Millu în județul Suceava și, ași putea zice, în toată Moldova? Era unul dintre cei mai de frunte ținutași Suceveni. Mic de trup, neastîmpărat, sprinten, în continue vibrare ca argintul viu, dînsul se distingea prin 'un humor, un dar de a glumi, de a povesti, care dădea mult farmec societății lui.

E destul să zic că era frate cu marele artist dramatic Matei Millu, Molierele României, care a însuflețit scena română aproape jumătate de secol.

În momentul când căruța a tras la scară, me-a eșit înainte Millu vesel, cu mare alai, încunjurat de vr'o

trei câni căci și el era iubitor de animale și fusese în tinereță un călduros discipul a lui Nemrod.

Se înțelege de la sine că stăpînul m'a primit cu brațele deschise ca pe un frate mai mic. Nu pot zice însă același lucru despre canii lui care n'a fost tocmai politicoși față de al meu. Dinșii aũ început să-l miroase, să-l arăte dinții, să-l caute ceartă din senin și dacă nu intervenea Millu cu oare care gesturi de picioare întovărașite de energicele cuvinte: „*Înlătură cotarle!* *Așa ve primiti musafirul?*“ de sigur ar fi avut loc o încăerare care nu cred să se fi sfîrșit în avantajul cănelui meu, dat fiind că el era un fel de cuconaș de tîrg alintat, deprins pe saltele, pe cînd cialaltii erau niște mitocani de la țară neciopliți, iuți de colți și care nu vroeaũ să recunoască rangul musafirul.

Negreșit momentele cele mai plăcute pentru un vânător care a calcat kilometri întregi prin arșița soarelui și a mers mai ales în plin, sunt acele de la masă. Par'că ai conștiința că meriți să măninci bine, fiind că te-ai purtat bine.

Pe masa întinsă încărcată cu felurite mezeluri ne așteptau două tacimuri unul pentru Millu și altul pentru mine, căci familia de gazdă era în ziua aceea absentă din Spătărești.

Acolo așăzat îndemănat pe jilt, la lumina unui mare candelabru, dinaintea unor farfuri pline, și a unor butelci de asemenea pline, mă simțeam cuprins de un fel de voe bună care îmi îndoea pofta de vorbă și pofta de mâncare.

Eram la miș de poște departe de ori ce grijă, într'unul din acele momente când din viață guștii numai

plăcerea, într'o stare de mulțemire sufletească care îmi închipui că n'o poate simți cine-va de cît după o mare ispravă făcută; iar isprava cea mai mare cu care se poate lauda un vânător e torba plină.

Ah! Torba plină sta animată în cuî, falnică ca o dovadă vie a destoiniciei mele și de cîte ori îi aruncam câte o păreche de ochi de om amorezat, îmi creștea inima'n piept și mă simțeam mai inspirat în dările de samă ce făceam lui Millu despre expediția mea cinegetică.

Millu ca un vechiū amator și mănitor de pușcă nu mai sfârșea cu întrebările: cum anume am urmărit fie-care prepeliță, cum a *arătat-o* cănele, cum am împușcat-o, cum mi-a *aportat-o*, iar eu unul care eram de două ori inspirat și de conținutul torbei, și de conținutul butelcelor îmi

simțeam limba deslegată și se înțelege că le istoriseam așa că fie-care lovitură de pușcă să pară un fel de lovitură de meșter. De alt-fel, pot zice, că țineam foarte bine minte, cum și în ce împrejurări am dat fie-care foc, cum și unde a căzut fie-care pasere.

Millu asculta și suridea pe sub mușete; știa el cât la sută să reducă din vitejiile mele.

— Acum ved și eū, îmi zise el cu oare care ironie, că ești vânător desvârșit; știi bine împușca și... *istorisi*. He, în materie de istorisiri putea el să-mi dea multe puncte înainte.

Avea un talent de a interesa pe ascultător, o căutatură în ochi, un gest, o intonațiune a voacei, care colora, sublinia înțelesul cuvintelor, o artă în alegerea expresiunelor, în cât nimene din tot cuprinsul județului nu era în stare pe terenul glu-

melor și al păcălelelor să susție lupta cu el.

Ș'apoi ce fine erau toate aceste glume. Par'că contactul cu dînsul te redica; par'că te molipseai de spiritul și veselia lui. Un an de zile de-ai fi stat de vorbă cu el, nu ți s'ar fi urit, căci în fie-care moment găsea altă ceva nou să-ți spue care să-ți atragă atenția sau să-ți verse voea bună în inimă.

Așa din una în alta, din vorbă în vorbă, căci vorba aduce paharul, și paharul vorba, ne-am pomenit stînd la masă pînă la ceasurile 11 de noapte. Se făcuse întuneric de nu-ți vedeai palma dinaintea ochilor și o ploae subțire curgea ca prin sită. Noroc că pînă la Folticenii era o șosea minunată încat nu era chip să perd drumul. În momentul plecării Millu îmi imprmută o manta de abă cu glugă ca

să mă apere de ploae. Luaî torba cu prepeliţi sub manta, urcâi pe Milordachi din-a-dreapta mea în căruţa şi..... înainte băete prin întuneric.

Am nitat să spun că vezeteul meu era un jidovaş bicisnic de vr'o 14 ani căruea îi plăteam patru lei pentru o zi de vĕnat. Nu era mult, dar nici el nu ştia să facă mare treabă; abie dacă putea să măe ziua calul pe loc drept, iar noaptea se temea şi de umbra lui şi mergea halandala când spre dreapta, când spre stînga încat trebuia să deschid ochii în patru ca să nu se sue cu roatele pe movilele de prund şi să mă răstoarne. Ivaintam așa ca culbecul cu multă bagare de samă, când eată că în dreptul satului Baia, Milordachi prinsă așa din senin să hărie şi să se frămînte alături de mine de par'ca-l apucase ceva. In zadar cercâi să-l liniştesc şi cu bi-

nele și cu răul, el tot mai tare hăriea și se sbătea. Nu înțelegeam ce are. Deodată perciunatul meu de vezeteu se întoarse înspre mine :

— *Chicoane!*... Imi zise ei cu glas schimbat, sunt doi oameni rei înaintea *curuței*.

Intr'adevăr așa era.

In același moment mă sculai în picioare, îmi înarmai pușca și adresându-mă celor doi oameni care se zăreau ca niște fantome prin întuneric și erau mai, mai să pue mâna pe dărlugii calului, le zisei cu glas restit :

— Ia ascultați bădișorilor! Poate ați prăpădit ceva în căruța mea ; poftim, mă rog să, căutați !....

Ei vèzurè steclind țeviile puștei a-, uzirè sunând cucoașele și imediat aù rupt-o de fugă peste câmp, unul spre dreapta, celalalt spre stînga, dispărând în întuneric, iar în urma lor am pu-

tut prinde cu urechea numai câte-va sudălmii răgușite și neputincioase care aū trezit în deșert ecoul adormit al nopței. Apoi ca să fie ei bine încredințați că arma mea nu era o jucărie, am tras două focuri în direcția lor, am ordonat jidovașului să dea bici calului și am plecat în galop. Cănele a încetat de a hârși; jidovașul însă n'a încetat de a tremura și de a se văicara par'că era pe moarte :

— OI! VeI! *chicoane* din ce-am scapat!... Eraū oameni rei aciea și de *sighir* ne-ar fi ucis dacă n'aveai *pușchi*.

— Buni, rei, bine că am scapat teferi; de-acuma mână vartos și ia săma să nu ne sprăveli.

— OI!.... VeI!.... Noroc de *chini* că a hămăit. Altfel nu prindeam de veste de *tălhăroi*.

Intr'adevăr Milordachi saracul, întocmai ca găștile din capitol par'că

avut duh sfânt ; ne-a atras atenția asupra hoților, așa încât am avut vreme să mă pun în stare de aparare și să mă strecor cu bine din acest impas.

De atunci l'am iubit și mai tare pe scumpul Milordachi.

După un șfert de oară eram la bariera orașului. Perceptorul care m'a ușurat de câți-va gologani, taxa intrării pentru un trăgător, mă întrebă cine a dat cele două focuri de pușcă ce s'aũ auzit în departare pe șosea.

I-am respuns că, eũ.

— Se vede că erau niște țigani borfași, adaoase el, care te-aũ luat drept un jidan bun de jumulit.

— Așa se vede, dar s'aũ înșalat de trei ori: întâi nu eram jidan, al doilea nu aveam bani, și al treilea aveam armă.

— Bine că ai avut armă, că altfel te-ar fi flocait ei pe datorie.

Aceste cuvinte mărturisesc că me-au străbatut adînc în urechi, căci de multe ori nu-ți dai samă de gravitatea pericolului de cîl după ce a trecut.

Ajuns acasă am găsit femeea și copiii dormind foarte liniștit; eu însă am avut toată noaptea somnul agitat. Par'că vedeam neconținut cele două fantome de oameni reî dinaintea mea; vroeam să fug dar picioarele nu mă slujeau; vroeam să trag cu pușca, dar pușca nu lua foc; vroeam să strig, dar glasul îmi amorțea în gât. Mă simțeam împresurat, înădușit, strivit de înfricoșatele fantome, aveam sufletul la gură..... când înfărșit iată că vine, vine în fuga mare în ajutorul meu, credinciosul, voinicul Milordachi într'o aureolă de lumină ca o pajură din poveste, ca un zmeu rez-bunător, se repede asupra fantomelor dușmane..... și în aceiași clipă diu-

sele dispar într'o pozderie de scântee,
iar eă.... m'am deșteptat.

.

Multe, multe așî mai avea de spus
despre bietul Milordachi care a avut
darul adese-orî să-mî descrețească frun-
tea și să mă facă prin naivitatea și
veseliile lui comunicative să uit din
necazurile vieței; dar sunt silit să
sfârșesc ca să nu fiu bănuît că exa-
gerez calitățile lui saū că, doamne
ferește, împărtașesc părerile Englezu-
lui care prețuea mai mult dobitoacele
de căt oamenii. Ce ar zice prietiniî
mei cei *sinceri*?

Voiū adaugi numai că într'una din
zile Milordachi atins de o boală care
nu iartă, venită așa din senin, și-a per-
dut cheful, pofta de mîncare și som-
nul. Îi sunase oara. Era dureros de
văzut cum, sermanul, mereū gema,

se frământa în culcușul lui unde nu-și găsea odihnă, cum se lupta cu moartea, până când răzbit de suferințe a închis ochii pe vecie cu toată căutarea medicală și îngrijirile ce i-am dat.

Regretele noastre au fost mari. Femea și copiii mei mai ales nu se puteau deprinde cu ideea că Milordachi nu mai este. O mare parte din petrecerea și veseliă casei a dispărut. El a fost îngropat cu cinste în grădina mea sub arborele cel mai frumos, iar când am aruncat țărână peste trupul lui, n'a fost nici muzică care să ne excite plânsul, afară doar de ciocârliile care ciripeau în lumina soarelui, nici coroane de flori depuse în vedere de moșteniri, nici oratori funebri care să rostească discursuri ipocrite și să caute vorbind de repostat să se lustruească pe sine, cum zice Eminescu; dar au curs în tăcere lacrimi adevărate din

ochii copiilor mei, și după ce ne-am îndeplinit cea din urmă datorie către acest credincios și iubit prietin al familiei, ne-am depărtat cu toții de la mormîntul lui cu inima grea. Multă vreme după aceea a rămas vii în amintirea noastră ochii duios și rugători a lui Milordachi care simțind că se duce, par'că ne zicea: „dragi stăpîni nu mă lasați!“

Vai și astăzi i-ași duce dorul bietului Milordachi, dacă un motan frumos, auriu, un leu în reducțiune, alintat ca un copil, leneș ca un împărat și flegmatic ca un filosof, nu i-ar fi luat locul în inima mea.

Ved însă că fără voe alunec în patul Englezului, de aceea sfârșesc ca să nu mă stric cu prietini mei cei sinceri.

DIN JUNIMEA

DIN JUNIMEA

MUZICĂ—PICTURĂ

I

Multe s'ău scris și se vor mai scrie încă despre societatea literară *Junimea* din Iași, care prin activitatea ei neîntreruptă de mai bine de un sfert de secol a sapat brazde adânci pe pământul tuturor țărilor locuite de Români și a avut meritul necontestat de a fixa aproape definitiv modul de vorbire și scriere a limbii noastre culte. Cine nu știe că în școli, în parlament, în biserici, în tribunale, în gazetele literare și politice limba întrebuintată astăzi nu se mai asemănă cu cea de acum 40 de ani. Influența acestei societăți a produs o evoluțiune saă, mai

bine zicând, o revoluțiune în spirite, a modificat gustul publicului și l'a îndrumat spre izvoarele cele curate românești, îndepărtându-l de la obiceiurile împrumuturilor și imitațiunelor streine.

Dar Junimea n'a lucrat numai pe tarimul literar și științific; ea număra în sinul ei membri care se ocupaū cu muzica și cu pictura și dacă aceste două ramuri ale artei, n'aū dat rezultate comparabile cu acele literare, totuși nu găsesc de prisos de a reaminti silințele ei și în această direcțiune.

Astfel muzicanții noștri erau: Nicu Burgheli și Artaxerxes Buiucliu pianiști, Teodor Burada și Grigore Buiucliu violoniști și Titu Maiorescu violoncelist. Ași putea numara și pe Gheorghe Scheletti un pianist și compozitor de merit care deși neînscris

formal în cadrele Junimei, era însă în legătură de prietinie cu noi toți, trăea în admosfera noastră literară și punea în muzică poeziile de-ale noastre între care și o baladă a mea: *Domnița și Robul*.

Dese ori se organiza serate la Maiorescu și Nicu Burgheli la care lua parte mulți din membrii Junimei afară de Pogor pentru care muzica era un vuet supărător urechelor. Nici odată el n'a priceput o notă, n'a gustat un instrument. Era o natură cu totul refractară acestui gen de artă. Muzica, zicea el, e un mod confuz și barbar de ași exprima cine-va simțirile. Când ai la îndămână cuvinte, ce nevoe să alergi la sunete vagi și asurzitoare?

Se înțelege că în discuțiunile ce aveau loc, rămânea singur de această părere între toți lovarășii sei din Ju-

nimea; era un fel de originalitate a lui care s'a ciocnit de multe ori cu ironiile noastre. Seratele noastre muzicale la care erau admise și soțiile junimiștilor ce se cunoșteau și erau în vizită, .aveau același caracter de intimitate cu o ținută bine înțeles mai rezervată și se sfârșeau ca și seratele literare cu același cea tradițional, speranța și mângăerea *caracudei*.

Dar violoniștii junimiști își exercitau talentul și la alte petreceri în afară de cercul nostru literar și muzical.

Așa îmi aduc aminte că într'o zi de toamnă, pe la culesul viilor, cu vr'o 30 de ani în urmă, căci vai, zecimele de ani trec repede fără să le prinzi de veste, am fost invitat de repositul Alecu Șendre, pe atunci un tinăr și vesel profesor universitar, la o vie a sa de la Copoū unde mă aștepta o masă mare, imbelșugată, în-

tinsă sub niște tei umbroși la care asistau și alți vr'o 20 de oaspeți toți tineri unul și unul dispuși a face cinstea cuvenită merindelor și mai ales băuturilor. Printre dinșiți erau și mulți junimiști între care Teodor Burada și Grigore Buiuciu.

Halal! zeu de sfintele tinerețe!..... Nimene dintre noi n'avea fruntea increțită de necazuri, nimene nu ducea pe vremea aceea sacul cu grijile în spinare. Toți trăeau într'o lume tandafirie în care soarele nu asfințea. Alecu Șendre, amfitrionul, care ședea în capul mesei ne stimula cheful, închina la sănătăți, istorisea anecdote de haz, privighea ca nimene să nu rămăe în urmă cu paharul, într'un cuvânt, da mereu cep entusiasmului și butoanelor cu vin.

Când iată că de după niște tufări apăru tocmai în momentul psiholo-

gic un taraf de lăutari care ne-a adu-
 dulmecat cum aduimecă prepelicarul
 vėnatul și ințepu să ne cante de i-
 nimă albastră. In fruntea tarafului
 era vestitul, bātrīnul *Barbu* lăutariul
 cu cobza în mână, cu fața sbārcitā ca
 o ciupercā, cu poala antereului ani-
 natā in braū, o legendā in carne și
 oase, o rāmāșița uitatā de moarte a
 moravurilor patriarcale dispārate, Bar-
 bu pe care Alecsandri l'a cāntat, care
 a cāntat și el la mesele multor boeri
 și fi de boeri pe cānd era belșug in
 țarā de-ī curgeaū galbenii nenumārați
 in cobzā.

Sā trāiți Boeri Dv.!, zise el:

Eū sunt Barbu lăutarul,

Starostele și cobzarul,

Ce-am cāntat pe la Domni

Și la māndre cununit.

Cānta Barbu, cānta par'cā n'avea
 capul inzapādit de ani. Degetele lui

scoteaŭ din strune sunete vii care întovărășite de glasul lui bătrînesc, deșteptaŭ amintiri din alte timpuri; iar noi însuflețiți, amețiți pot zice, de căldura vinului și a cîntecului strigam:

— Trage!... Barbule!... Trage!... Să sune văile, să tremure codrul, să salte pietrele!

Și Barbu trăgea în adevăr de ne tăea curmeziș la inimă și de farmecul cîntecului par'că i se ștersese de pe față zbărciturile anilor, par'că întinerise cu o jumătate de veac. Era frumos de văzut cum îi stecleaŭ ochii acestui moșneag, urmaș al unei generațiuni trecute, cum ședea încă drept ca lumina, cum îi vibra corpul împreună cu strunele cobzei; era mai ales frumos de văzut în cadrul încunjurator de verdeață prin spărturile căruea se întrezăreaŭ dealurile pădu-

ratice ale lașului împodobite cu monastiri vechi, istorice, foaste cetăți de apărare, rămășiți și aceste din timpuri apuse și care se împărecheau așa de bine cu cântecul bătrinesc.

Iată că în momentul când el cânta mai cu foc, Buiucliu și Burada se ridicară iute de pe scaunele lor, înșfăcară câte o vioară din mânele lăutarilor și așazați unul la dreapta și celalalt la stînga lui Barbu începură să cânte împreună cu el.

O! Atunci a fost momentul culminant al entusiasmului. Un ura frenetic și nesfârșit a întimpinat pe noi lăutari care cântau frumos de tot, mai frumos de cât adevărații lăutari, mai frumos de cât ar fi cântat ei însuși altă dată, pentru că atunci erau încălziți de ospățul cămpănesc și mai știu eu de ce alte focuri nemărturisite? Apoi dinșit schimbare cântecul de jale

într'un cântec de brău de acelea care îți dau furnici la picioare și îți restoarnă căciula pe ceafă, și atunci am încins și noi părechi, părechi, un joc năstrușnic pe iarbă verde, un joc cum nu s'a mai văzut în via lui Șendre, de clocotea vėzduhul de chiote, de răsuna pământul sub bataea calcăilor, de ne venea nouă înși-ne sufletul la gură.

— Trageți, măi! Să turbe căteaua!.. strigam noi lăutarilor aruncând cu pălăriile într'inșii. Dar și ei, măi ales lăutarii—boeri, cum îi numeam noi, nu se lasau măi pre jos; Electrișați, fermecați, ei nu-și puteau stăpini mișcarile; țineau tactul cu mânele, cu capul, cu picioarele, și din strunele nebune scoteau accente ce în adevăr ne înebuneau.

O!... Cine putea atunci să se măsoare cu noi? Eram măi mari și măi voinici de cât toată lumea. Eram ti-

neri, curgea silitră în vinele noastre și prisosul de puteri îl revarsam în chef, cântec și joc.

De la o vreme osteniți ne-am așezat earași împrejurul mesei și atunci Barbu apropiindu-se de noi depuse vechia lui cobză pe masă.

— Boeri dv. zise el, vă rog să aruncați uscătura asta pe foc, că de-acum nu mai am ce face cu dînsa. De vreme ce boerii au învățat să cânte mai bine de cât noi, ce pîne mai pot eu căștiga cu dînsa!

— Ieți cobza înapoi, moș Barbule, și mai zi ceva să le treacă musafirilor aleaul de la inimă, îi răspunse Șendrea.

Se vede că știa el ceva.

La dreptul vorbind, mulți dintre noi aveam la vrăsta aceea câte un dor ascuns la inimă, care se răcorea prin cântec și se topea în pahar.

A ținut această petrecere pe care nu voiu uita-o nici odată până hăt târziu după asfințitul soarelui și nu ne-am împrăștiat înainte de a umplea cu bani albi pentru zile negre mai multe pahară închinată în sanatatea lui moș Barbu lăutariul.

Ce s'o fi făcut el de-atunci nu știu. Unii zic că a murit; alții că trăește. Eū unul cred că vre-un fiū saū nepot de-a lui împrumutându-i numele îi continuă tradiția.

Iar cialalți doi lăutari-boeri aū apucat fie-care pe drumuri deosebite. Burada și-a făcut din vioară o profesiune. A fost numit profesor la conservatorul din Iași și a dat un număr însemnat de concerte în toate centrele mari ale României libere precum și în țerile vecine: Bucovina, Transilvania, Macedonia, Epirul, etc. unde a cules aplause bine meritate.

Cel al doilea Buiuclu a lepadat vioara și a luat codul câștigînd prin munca și talentul seŭ o mare reputațiune ca avocat în baroul de Iași cum și ca judecător în diferitele funcțiuni ce a ocupat rînduri, rînduri în magistratură pînă la înalta treaptă de membru la Curtea de Casațiune unde a ajuns și stă și astăzi.

Cine știe dacă în oarele lui de repaos nu mai pune câte odată mîna pe amortișitul lui arcuși care i-a înveselit odinioară tinerețile.

II

Revin acum la ramura picturii cu care se îndeletniceau alți cîți-va membri din Junimea.

De cînd eram mic îmi plăcea să măzgalesc hîrtie. Schițam caii din grajd, cănele din ogradă, motanul din

casă, încercam portretul babei Maria care mă dădăcea; apoi mai târziu, sub conducerea unui francez Cavaroc, am început să desinez de-abinele. așa că la vârsta de 10 ani eram aproape de aceeași putere ca și profesorul meu. Aveam așa pasiune pentru desen, că uitam jocurile, mă uitam nemăncat cu creionul în mână, visam și noaptea cum trebuie să fac cutare contur, cutare umbră.

Cine știe? Dacă ai fi cultivat serios această dragoste a mea înăscută, poate că ai fi astăzi în alte împrejurări materiale, căci pictura e o artă cosmopolită. Un tablou bun e oriunde bun, în timp ce literatura e mărginită în limitele stricte ale țării.

Dar părintele meu, de și om cult pentru timpul în care trăea, era totuși sub influența vechilor prejudecăți și prin urmare în contra unor profe-

siuni astăzi onorate în toate țările și în toate straturile sociale.

Așa când l'am rugat să mă trimită în străinătate pentru a învăța pictura, el a sărit în sus:

— Cum vrei să te faci zugrav? Ai inebunit băete?

Silit am fost deci să îmbrătoșez altă cariere; să lepăd penelul și să ieș condeii și nu știu zeu dacă schimbul a fost în avantajul meu. Cu toate acestea din când în când, în oarele când n'aveam ce face, cum zicea un candid poet acum repodat, tot mai schițam câte o vedere, câte o figură pentru a nu perde obiceiul, iar după ce am intrat în Junimea, instinctiv m'am apropiat de acei care ca și mine țineau penelul în mână.

Aceștia nu erau mulți la număr. Petru Verussi ocupa locul din frunte ca unul ce era pictor de profesiune.

După dînsul veneaū: Theodor Buiuciu și Vasile Pogor.

Aveam o junime literară, un cerc muzical, era natural să avem și un atelier de pictură. Ast-fel asociind pe lângă noi patru pe domniī, Dimitrie Gherghel și colonelul Boteanu, directorul de atunci a școalei militare din Iași, ambii amatori ca și noi, am închiriet în toamna anului 1874 două odăi în strada Săulescu cu fereștrele spre nord, le-am mobilat cu cele trebuitoare și am înființat un atelier în regulă, primul întemeiat în Iași din inițialivă privată.

O! Să fi văzut cu ce osărdie mergeam noi la oarele hotărîte la lucru, cum ne încurajam unii pe alții, cum pictând șueram printre dinți felurite cantece care par'că ne inspiraū, cum ne istoriseam unul altuea felurite anecdote, cum ne entusiasmam văzând

încetul cu încetul natura înviind pe pânzele noastre sub forma unui răsărit de soare, unui colț de pădure etc. etc.

Iar înspre sară când nu se mai putea lucra, ședeam fie-care pe scaun aproape o oară în contemplarea tablourilor noastre, și de erau figuri ni se părea că stăm de vorbă cu dînsele, de erau vederi de țară, eveam iluzia că respirăm aerul cîmpului și ne scaldăm în razele soarelui. Petreceam ca niște scolarî sburdalnici în atmosfera caldă, suggestivă a atelierului și puneam toată rîvna ca producerile noastre să fie vrednice de expoziția ce Verussi plănuea pentru anul viitor.

La început până a nu ne cunoaște puterile unul altuia, Verussi dădea negreșit tonul între noi, de oare-ce era pictor de profesiune; dar cel mai guraliu și mai cu pretenții era Pogor. Noi cialaltî patru nefiind tocmai în-

crezătorii în talentele noastre, lucrăm cu sfială și ne temeam să nu ne facem de ris.

Am tocmit deci în primele zile după instalarea noastră un biet cerșetor zdrențeros cu patru lei pe zi a cărui portret am întreprins cu toții să-l facem din diferite părți. Bietul om la început era foarte bucuros că poate sta la căldură și câștiga parale cu interesanta lui figură fără să facă nimic; dar de la o vreme silit fiind să șadă neclintit în aceeași pozițiune, se plictisea amar, casca de i se rupeau fălcile, și picura de somn, încăl trebuia la fie-care șfert de oară să-l scuturăm ca să nu cadă de pe scaun. Nu știu zeu dacă după câte-va ședinți n'ar fi fost el mai bucuros pentru același preț să taie lemne de cât să sufere osteneala unei asemenea odihne.

După șase sau șapte ședinți i-am dat drumul de pe scaunul unde îi în-

țepenise șelele și înainte de a pleca a privit un moment cu ochi timizi pînzele și cartoanele noastre, dar de sigur nu s'a recunoscut.

— Oare așa sunt eū? Intrebă din-sul cu iudoeală.

Nu se vîzuse nenorocitul în oglindă cine știe de câți ani, în cat nu-și mai aducea aminte de propria lui față.

Eū unul păstrez și acum în părete, lucrată în cridă neagră cu estompa, figura lui stoarsă de sărăcie, brazdată de ani, acoperită cu o barbă și un păr în care peptenele n'a intrat nici odată și nu puțină plăcere îmi face și astă-zi vederea acestui desemn care îmi amintește timpul petrecut de noi în atelierul de pictură. Acest studiū a fost piatra de încercare a forțelor noastre. Verussi dăduse lucrării sale proporțiile unui tablou. Cerșetorul era pictat în oloī cu mîna întinsă la

pomană în răspintenea unei strade a Iaşului în timp de iarnă. Asemănarea era destul de nimerită, desemnul destul de corect, însă coloritul lăsa mult de dorit.

Nu ştiu pentru ce tonul general al tuturor picturilor lui era sarbed, spălăcit, necurat par'ca ar fi aşternut pe deasupra o pătură de său. Abia isprăvite tablourile lui, aveaū deja un aer de vechime, şters, întunecat, lipsit de ori-ce viociune, fără nici un relief, fără nici o perspectiva, confundindu-se toate pe acelaşi plan într'ociaţa de plumb în care soarele nu strălucea. Aşa era feliul lui de a lucra; n'avea simţimîntul culoarei

Cu totul alt-fel lucra Theodor Buiuciu care avea specialitatea vederilor de ţară. El poseda mai ales talentul de a copia tablourile cele mai grele cu o acurateţă, cu o exactitate

de fotograf, încât nu puteai deosebi originalul de copie. A lucrat și după natură, precum lunca din Mircești cântată de Alecsandri, tablou care se poate vedea în salonul de recepție a primăriei de Iași precum și altele care se găsesc în colecția fratelui său Grigore, actualul membru la Curtea de Casație.

Verussi și Buiucliu erau niște tipuri vrednice de studiat. Deși de naturi deosebite, aveau totuși un punct de asemănare; erau amândoi înzestrați cu câte o inimă gata a lua foc ca praful de pușcă la cea întâi scântee pornită dintr'o păreche de ochi femeiești, și totuși amândoi au murit holtei.

Unde însă se deosebeau, era în fondul caracterului lor și în modul lor de trai. Verussi strein, fără familie, căzut la noi din ceri, ducea o viață

de *bohème*. De o sanătate șubredă, potricălit de reumatisme, sprijinit pe niște picioare suptiri și șovăitoare care abie îi purtau greutatea trupului, el totuși par'că sfida propriile lui infirmități făcând din noapte zi și din zi noapte. Era un fel de stălp de cafenele încunjurat de tot ce-i perde vară în oraș și ținea recordul între fumători, beători și povestitori de anecdote. Cu pălăria pe ciafă, într'o atmosferă s'o tai cu cuțitul, cu halba de bere dinainte, el era nota veselă în cercul lui de haimanale; vorbea tare, gesticula larg, repunea din gură toate femeile și regula și politica țarei. Om simpatic de alt-fel, cu o spoială de cultură generală și cu un dar de vorbă bun pentru a încalzi mahalalele, el izbuti pe timpul când repositatul Dimitrie Pruncu era prefect în Iași să se aleagă deputat în colegiul al IV acum desființat.

În cameră dinsul se manifestă o singură dată prin o interpelare la adresa d-lui Dimitrie Sturza pe atunci ministru de culte, cuvântare lungă, greoaie, învățată pe de rost care fiind se vede mai presus de puterile lui fizice și mentale i-a sdruncinat în așa grad sistemul nervos, încât după două zile a și murit subit de un anevrism.

În rezumat, pot zice, că Verussi realizează prototipul de artist destrăbălat, negânditor la ziua de mâini, sarac lipit pământului, cu o înfățișare de om nedormit, nespălat, neîngrijit care-ți dădea impresia necurăteniei. Și această impresie nu era înșelătoare. Chiar în modul său de ași exercita profesiunea era cu desăvârșire neglijent și lipsit de noțiunea curăteniei. Ast-fel de lene el nu-și spala nici odată paleta cum se cade și cu același penel manipula toate culorile, încât

aceasta poate a și fost una din cauzele pentru care tablourile lui capatau la sfârșit un aspect așa de monoton său, mai bine zis, atou.

Buiucliu de și becher până la sfârșitul vieței sale a avut un trai mai ordonat și o fire mai concentrată. Poseda fără îndoială o aptitudine în-născută pentru pictură și negreșit ar fi eșit unul dintre cei mai distinși pictori din țară, dacă ar fi continuat din tinereța a se ocupa serios cu această artă. Dar el după un lung, foarte lung period de intrerupere, n'a reîn-ceput a lucra de cât în urma impulsului ce i-am dat noi prin înființarea atelierului din strada Săulescu. Dînsul avea un fond de melancolie care-i dădea un aer de mizantrop. Când își punea pe ochi pălăria cea cu margini largi a la *Rembrandt* și pășea tăcut și gânditor pe trotuarele orașului ai

fi zis că-l paraponisit pe universu 'n-treg. Și cu toate aceste prietini intimi pe care îi avea el mai aproape de inimă cum și secul frumos aveaŭ darul de a-l descreți. L'am văzut de multe ori în cercurile Junimei făcând chef mai ales la banchetele tradiționale, dar această dispozițiune de spirit era sporadică la el. A doua zi părea earăși întunecat, dus pe gânduri ca de obicei și de ce înainta în vrăstă de ce vâlul tristeței îl acoperea par'că mai mult, îl înstrăina de lume, până când însfârșit cuprins de neuras-tenie complicată cu o boală de inimă, a închinat steagul fără vreme spre marea părere de reŭ a rudelor și a prietinelor lui între care mă numaram și eu.

Dimitrie Gherghel și colonelul Bo-leanu erau ca și mine niște simpli a-matori care lucraŭ cu mult foc sacru,

cu multă dragoste pentru artă, dar nu-și făceaū nici o iluzie despre talentele lor. Pictam așa între noi fără pretenție dar cu nespūsă plăcere, considerand această îndeletnicire ca mai nobilă, mai estetică, care ne scotea din hăugășul ocupațiunelor de toate zilele.

Însă dintre noi, trebuie să o spun cu regret, cel mai slab deși, precum am zis, cel mai guraliū a fost Pogor. La început credeam după aerele și rodomontadele lui că o să ne facă marți pe toți. A lucrat și el portretul cerșetorului în cridă neagră cu estompa dar a reușit să facă o caricatură care a stirnit risul tuturor. Cerșetorul nu mai era nici cerșetor nici chiar om, ci se prefăcuse sub mână lui meșteră într'o aratare hîdă, țapănă, un fel de idol de lemn fără nici o aparență de ființă viețuitoare.

Față cu această probă nerecuzabilă a inferiorității lui, recunoscută de el însuși, dinsul ne mai putând face bună figură în atelier, s'a retras imediat și de atunci până în ziua de astăzi nu știu să fi mai pus el mâna pe estompă sau penel. Artă de sigur n'a pierdut nimic, iar Pogor a rămas în opinia prietinelor sale cu un talent mai puțin. Mai bine de un an a mers societatea noastră fără dinsul. Am desemnat și pictat fie-care mai multe capete și vederi unele copiate, altele după natură pe care eu unul le păstrez cu sfințenie, căci ele sunt astăzi bucuria ochilor mei și în zilele de singurătate îmi țin de urit povestindu-mi multe de toate din timpul tinereții.

Dar tabloul de căpetenie eșit din atelierul nostru și care merită o mențiune onorabilă deosebită e acel lucrat de Verussi în ultimele zile ale

societății noastre. Nevroind sau ne-având mijloace să cumpere o pînă nouă, dinsul a căutat să utilizeze una veche pe care zugrăvise odinioară o vedere din Carpați, cu un cioban și câte-va oi pe primul plan. Acea vedere însă era colbaită, mucegăită de mult ce stătuse la umezeală sub un dulap, și avea culoarele atât de descompuse încât semăna cu o mare pată de spanac peste care s'ar fi barjonit șoarecii.

— Să vedeți ce-am să fac eu din această vechitură, ne zise el cu un aer de meșter priceput în ale artei. Și a și prins să croască pe dînsa sub ochii noștri o marină așternând peste cioban și munți o pătură groasă de alb, verde și albastru din amestecul cărora eși un ceri posomorit și o mare turbure redicată în valuri.

De!.... Ceriul era ceri, ca să zic așa,

dar n'avea nici o zare de lumină, nici un colț mângaios; par'că era de tinichea; par'că te temea să nu-ți cadă în cap. Așa îmi închipui că trebuie să fi fost ceriul din infernul lui *Dante* sub care se înădușeau bieteles suflete.

De!.... Și apa era apă în feliul ei, dar era așa de groasă de parcă tot năsipul din fund îi eșise în față. Era un fel de bulion netrecut prin strecurătoare. După ce s'a uscat tabloul, dînsul plin de încredere că lumea o să știe aprecia valoarea acestui cap de operă și o să îl plătească în monedă sunătoare de aur, l'a expus într'o vitrină în centrul târgului, în vîzual trecătorilor; dar lucru ciudat, ori că trecătorii erau distrași, ori că n'aveau în buzunar destula monedă de aur, ori-că nu erau cunoscători, dinși se încrucișeau pe dinaintea vitrinei fără a arunca o ochire macar asupra faimosului tablou.

— Se vede că publicul preferă tablourile *de genre*, zise el lovindu-se cu mâna peste frunte.

Tot-deauna găsea el argumente temeinice ca să-și justifice neizbănzile.

Apoi după ce marina făcu un sta-giū de aproape o lună în vitrină, din-sul a readus-o în atelier și a început iarăși să aștearnă deasupra coloare peste coloare și să schițeze portretul unei țigance care tocmai poza dinaintea noastră.

— Am să fac o vrăjitoare care de-sigur o să placă. N'am s'o dau mai jos de 500 lei.

În adevăr vrăjitoarea eși ca o na-ia-dă din undele mării, însă sbărcită, afumată, cu o față cărămizie, cu niște mâni osoase dintre care una spânzu-ra de-alungul trupului și cealaltă sta-razamată pe o stincă.

A mers și vrăjitoarea în vitrină fă-

ră să întâlnească vre-un cunoscător cu 500 lei în buzunar, încât artistul nostru a început de-abinele să se îndoească de gustul publicului.

Tocmai atunci să sfârșise războiul independenței noastre și prin tractatul de Berlin se hotărîse retrocedarea Basarabiei în schimbul Dobrogei.

— O idee! Zise Verussi lovindu-se iarăși cu mîna peste frunte. Dac'ași prefăce vrăjitoarea într'o imagine alegorică a Basarabiei răpita de la sinul mamei patrii. Ce subiect de actualitate!

Zis și făcut. Noroc că pînza răbdă mult întocmai ca și obrazul gros. Imediat peste picioarele vrăjitoarei se iviră o pareche de lanțuri de fier, simbolul robiei, hainele ei sdrențuroase se prefăcură ca prin încântec într'o cămeșă cu altițe; sub genele ei îndurerate se fixară ca două boabe de fa-

sole două mari picături de lacrimi, în fund reapăru a doua oară ceriul cel de tinichea, și jos marea cea de bulion, pe care nu degeaba o numește lumea *Marea neagră*.

O! Părea de tot jalnică și mai ales de jălit nenorocita Basarabie, numai trebuie să fi știut cine-va că e Basarabia, ca să fi putut gusta frumuseța alegoriei. De astă dată Verussi nu se înșală. Deputat fiind, el luă Basarabia subsuoară și porni cu dinsa la București. Un chestor de la Camera de a căruî nume nu-mi mai aduc aminte, bun patriot se înțelege și fin cunoscător în arta picturii, numără 500 lei istețului compozitor și iată tabloul spânzurat pe un părele din sala pașilor perduți spre admirarea tuturor deputaților și amintirea lor despre evenimentul dureros.

Dacă ar fi știut cine-va prin câte

transformări și metamorfoze a trecut biata Basarabie până să ajungă acolo, dacă ar fi sgâriet nițel cu unghia lanțurile de fer, boabele cele de fasole, marea cea de tinichea, câte alte capete de operă n'ar fi descoperit sub diferitele pături de boele supra-puse care se redicaū la o grosime de aproape un centimetru. Dar această surprindere este rezervată generațiunilor viitoare.

E drept însă că de o bucată de vreme noile elemente venite la Cameră, fie din cauză că raporturile noastre cu Rusia s'aū îndulcit, fie din cauză că nu mai puteaū suferi să aibă neconținut sub ochi amintirea unui dureros fapt istoric reprezentat cu atăta plasticitate prin un potop de vâpsele, aū făcut să dispară din sala pașilor perduți acest simbol al nedreptăței moscovite, încât de atunci încoace ce-

riul politic al parlamentului român pare mai înseninat și figurile deputaților mai vesele. Ce s'o fi făcut această pinză, ultima producțiune a valorosului pictor Verussi nu știu; dar pacat ar fi să se piarză un așa mărgăritar nestimat.

Câte-va luni după ce Verussi repurătă acest strălucit succes, atelierul nostru de pictură, ca toate lucrurile omenești își dadu obștescul stârșit din cauză că după Pogor care ne părăsise de mult, ne-a părăsit și colonelul Boteanu mutat din Iași precum și Verussi care preocupat de grija țării, nu se mai gândea la deliciale picturii.

Dar Buiucliu și eu întocmai ca copiii cei învățați cu narav, am continuat încă un șir de ani a măzgăli pinza fie-care pe la casele noastre, având eu unul de astă-dată o altă galerie de admiratori, acea a copiilor mei.

Imi aduc aminte ce mare bucurie era în casă de câte ori deschideam cutia cu culoare și mă așazam dinaintea pânzei. Fiica mea Elena care era pe atunci mică de tot, alerga cu entusiasm prin toate odaile dând de știre tuturor fraților și surorilor în limba ei alintată că: „*tata zugăveti, tata zugăveti!*“

La glasul ei imediat se adunau toți în juru-mi și sorbeau din ochi cu pasiune fie-care trăsătură de penel.

— Tată, ici par'că trebuie ceva mai roș, dincolo ceva mai verde, imi observa câte unul în naiva lui pricere, și zău că une-orî avea dreptate micul critic de la spatele mele, căci pentru a vedea greșeli nu era trebuința să fie de forța lui Rembrandt sau a lui Verussi.

Și încetul cu încetul mă prins și ei la gust și fără nici un dascal, numai

din ce-aŭ văzut la mine aŭ început și ei la rindul lor să desemneze, să picteze, încât an cu an, zi cu zi s'aŭ înmulțit tablourile care împodobesc astăzi păreții odăilor noastre. De sigur această galerie *sui generis* dacă nu are vre-o valoare artistică, ceea ce recunosc cu bună inima, are însă în ochii mei marele merit de a fi rodul muncii noastre propriie. Că frumoase, ce odihnitoare îmi par acele odăi astfel împodobite. Nicăiurea nu simt o liniște mai complectă, o mulțemire sufletească mai nețermurită de cât în aceste odăi retrase unde nici un vuet de afară nu pătrunde, unde aŭ răsunit cele întâi glasuri de veselie ale copiilor mei, unde am îmbătrinit cu condeiu în mână pe vechiul meu jilț ros de lungă ședere, odăi pline de visurile unei vieți întregi.

Fie-care colț, fie-care mobilă aŭ fost

marture la diferite ceasuri bune sau rele ce au sunat în casa mea; fie-care cadru din părete îmi vorbește duios din trecut, mă transporta cu gândul departe, departe la acele clipe fericite din viața când eu și copiii mei, ne simțeam în naivitatea noastră absorbiți de farmecul culoarelor care reproduceau pe pânză, după puterile noastre, marea, eterna și neimitabila natură.

O! De ce-au zburat așa de iute clipele acele!....

O MINCIUNĂ

O MINCIUNA

Dintre pacatele ce-am comis în tinerețe, două me-aū ramas și acum în memorie. Odată am pierdut în cărți valoarea unui echipaj întreg, cai, trăsură, hamuri, bici, fapt istorisit de mine în volumul *Zile trăite*, și altă dată am spus o minciună care era să mă coste mult mai scump.

Iată în ce împrejurări am săvârșit acest al doilea pacat. Fiind că sunt pe calea mărturisirelor, voi spune drept ca și când ași fi înaintea unui duhovnic.

Eram un băelan, în vrăsta cea poreclită *ingrată*, adică nici tocmai copil, nici tocmai om, cu multe doruri în mine și cu puțină pricepere de ale

satisfacă. Mă țăntoșam mereu pe picioare ca doar voiu fi bagat în samă de lume, dar lumea avea altă grijă de cât aceea de amî purta grijă. Eram zic în perioada critică, când frica de neizbândă și lipsa de experiență îmi tăea ori-ce putere de întreprindere, de și aveam ambiția să trec drept foarte întreprinzător și curajos.

De alt-fel această perioadă naivă a primei tinereți, cu toate neajunsurile ei are un farmec nespus de poezie. Atunci în adevăr trăiam și simțeam că trăesc. Aspiram viața prin toți porii. Inima îmi era deschisă la ori-ce emoțiuni. Aveam bucurii care acum nu le mai simt. Un lucru de nimic, un copac, un părăoaș, o floare mă făcea să visez. Par'că nu calcam pe pământ; par'că întreaga natură se împodobește în haine frumoase anume pentru mine ca să-mi înveselească ochii și să-mi desfate sufletul.

O, ce frumoasă e această vrăstă zisă ingrătă, tocmai din cauza naivității ei și ce păcat că trece așa de iute! Căci îndată ce ai calcat pe pragul maturității, trebuie să-ți iei ziua bună de la visuri, iluziuni, speranțe care te-au întovărășit ca o aureolă de raze. Și ce ți-i bună experiența capatăată în urmă, dacă în schimb ai perdut însușirea de a te înfrăți cu frumusețile naturii, dacă plăcerile nu te mai mișcă, dacă dorurile nu te mai ard, dacă îți lipsesc ochii cei lacomi ai tinereții care împrumută lucrurilor strălucirea acea covârșitoare realității.

Imi închipui un om care ar fi în mijlocul unui paradis și care ar merge neconținut cu ochii în jos ațintiți pe carare de frică să nu se împedice de vre un bulgăr, de vre o cioată. Cu ce s'ar alege el din minunile paradisu-lui? Ei bine, între cuminenția vrăs-

tei coapte și între naivitatea tinereții
eu unul dacă me-ar fi dat să aleg aș
opta cu ochii închiși pentru cea din
urmă.

Eram deci în acei ani bine-cuvên-
tați când nu te îndoești de nimic,
când te crezi calare pe noroc și în
stare de a redica lumea cu umărul.
Intram în viață cu toată oarba incre-
dere a unui copil neștiutor și căutam
firește să mă țin la nivelul tuturor
celor care aveaș pasul înaintea mea;
prin urmare eram cum e omul mai
bun pentru a face prostii.

Așa într'o sară de eamnă am fost
prin mijlocirea unui prietin, invitat în-
tr'o familie la ceai.

Se înțelege că înainte de a mă duce
m'am ocupat în modul cel mai serios
de toate detailurile toaletei mele, a-
acere de stat pentru un tânăr care
își încearcă primei pași în lume.

Acea familie, una dintre cele mai patriarhale și mai primitive din Iași, se compunea din o mamă văduvă, patru fete și doi băieți, care trăeau în strînsă legătură de dragoste unii cu alții, fără lux dar în huzur, căci nu le lipseau mijloacele de o îndemantică viațuire. La masa lor puteai veni ori cînd chiar nepoftit, de oare-ce pe atunci nu se numărau încă bucățile în farfurie. Acolo intrînd în casă trebuia să-ți lași necazurile la ușa, pentru că înăuntru nu întâlneai de cit voe bună, frunți senine și surisuri pe buze, surisuri de oameni sinceri fără gânduri ascunse.

Stăpîna casei a fost o femeie de lume frumoasă, judecînd după talia ei încă subțire, după trăsăturile feței și strălucirea ochilor ei negri, care în vremea lor aș trebuit să aprindă multe inimi. Domnișoarele, ca să nu fiu lingușilor, voi zice că samanaș cu mama lor pe cînd era tinăra.

Iată-mă deci într'o casă aproape necunoscută unde afară de familia de gazdă și de mine, mai erau o sumă de alți musafiri poftiți și nepoftiți care de obicei se adună sările acolo. Mă învârteam între bărbați și femei, mai ales între femei, cu mânele în buzunare, dându-mi aere de oin în tot locul și căutând să plasez și eu cuvântul meu în diferitele convorbiri ce se încingeau în salon, ca să-mi afirm personalitatea și se dau dovadă că am și eu opiniile mele.

Au mers lucrurile bine cât-va timp, așa că după părerea mea, nu făceam tocmai proastă figură, ba începusem chiar să mă deprind cu atmosfera din salon de par'că eram acasă la mine. Așa-s jumălațiile de oameni, numai decât trec de la cea mai mare sfială la cea mai mare încredere în sine.

Dar se vede că e scris ori căru în-

cepător să-și illustreze debuturile prin oare-care stingăcie. Ast-fel într'un rând am calcat orbiș pe o rochie de matasă încât, sfinte Haralambie!.. Am auzit o părăitură de par'că s'aũ rupt în același timp și măruntaile în mine. O adevărată catastrofă.

Poftim, acum găsește cuvinte de îndreptare pentru o așa crimă. Cu câți-va ani mai târziu aș fi putut să amintesc frumoasei doamne proverbul francez :

Aux belles femmes et aux longues robes on s'acroche toujours.

Însă atunci am ramas amețit cu două, trei cuvinte de scuze pe limbă rostite Dumnezeu știe cum, fără șir și fără înțales, căci n'am mai fost în stare să-mi aduc aminte ce am băiguit.. Noroc că stăpâna rochiei avea pe lângă multă îngăduință și multe bolduri încât reparația s'a făcut repede și ertarea mi s'a acordat prin un suris.

Dar vai!.... O nenorocire nu vine
nici odată singură. Când s'a servit
ceaiul, vroind să ofer un pahar uneia
dintre domnișoare, în graba mea ne-
socotită, am răsturnat paharul așa
că me-am udat bleașcă surtucul cel
negru de sărbători care mă prindea
așa de bine și am făcut și un lac
pe parchet.

Vă închipuiți ce momente grele, ne-
suferite pentru mine au fost acele până
când să vie un servitor să-mi șteargă
surtucul și să curățe lacul de pe jos.
Vederat lucru, eram prigonit de soartă,
căci dintre toți musafirii numai mie
mi se întâmplă asemenea pacoste bune
să mă facă de ris înaintea unor oa-
meni tot-deauna dispuși să petreacă
pe socoteala cuiva. Sunt câte odată
situații de acele caraghioaze care fac
din tine un obiect de țintă a tuturor
privirilor, un fel de erou nenorocit de

care toată lumea se ocupă. Așa pățisem și eu.

Totuși, ca să nu exagerez, trebuie să mărturisesc că aceste neghibăcii, cu toată partea lor ridiculă, nu erau de natură să ruineze un om în opinia celorlalți. Am fost plătit cu câte-va zimbete și căutătură ironice și cu câte-va țipete de cucoane care se speriască să nu fi fost stropite și ele, în care caz dezastrul ar fi luat proporții mari. De alt-fel mi-am recăștigat iute cumpătul în fața mai ales a doamnei de gazdă care m'a înlesnit cu vorbe bune și încurajătoare să ies precum s'a putut fără mare beteșug din aceste două pățenii.

Până aici, pot zice, că n'a fost nimic din cale-afară serios. Dar ceasul cel rău a sunat mai târziu, tocmai la miezul nopții, în momentul fatal, blestemat în care se întâmplă toate nenorocirile.

Aşa dar pe la miezul nopţii pe când lumea, se pregătea să se retragă, doamna de gazdă mă întimpină cu următoarea întrebare :

— Me rog, Domnule, sunteţi cu trăsura aici?

— Da, cu trăsura, răspunsei eu în grabă, fără să-mi dau samă de urmările ce putea să aibă această minciună, de oare-ce venisem apostoliceşte prin noroi încălţat cu o pereche de galoşi vechi de gumă ce-mi clempăneau în picioare. La dreptul vorbind, poate că chiar dacă aş fi avut timpul să mă gândesc, tot aşa aş fi răspuns, ca să nu fiu luat drept un mitocan venit la petrecere în casă de oameni fără moscal la scară.

— Fiţi bun atunci şi daţi trăsura doamnei X ca să o ducă acasă.

Dacă în acel moment ar fi căzut trăsnetul pe mine, nu cred că aş fi

ramas mai înmărmurit. De sigur am trebuit să mă îngalbinesc grozav, pentru că am simțit tot singele îngrămădindu-mi-se la inimă. Noroc că la lumina slabă a lumânărilor de stearină nu se putea bine distinge schimbarea mea la față. Amețit, bezmetic ca un om care nu vede de cât ruine împrejurul lui, m'am îndreptat șovaind spre ușă, am eșit în antret unde am stat o clipă ca doar imi voi veni în fire fiindcă mi se tăese picioarele și nu mă puteam resufla; apoi am prins să scobor scările, dragă doamne ca să spun birjarului care nu era, să tragă la scară.

Toate aceste mișcări le-am făcut așa în mod inconștient, automatic, fără nici o țintă, fără nici o speranță de a eși din încurcătură.

— Ce mă fac eu? Imi ziceam în desperare. Să fug din casa asta, să

nu mă mai vadă nimene cât voi trăi?..
.... Dar ce va zice lumea în urma mea?..
.... Ş'apoi nici era așa ușor de executat acest ciudat mijloc de scapare, de vreme ce eram în toiul ernei și îmi lasasem în urmă pălăria, paltonul și galoșii.... Să mă sinucid? Ar fi fost încă un mijloc ceva mai radical, cel puțin n'ași mai fi știut de rușinea ce lasam după mine, dar cu ce?... N'aveam nici macar un cuțitaș în buzunar....
Dumnezeule, ce mă fac?... Alta minciună cu care să dreg minciuna dintâi, căci vorba ceea, *cui cu cui se scoate*, n'ar fi fost poate greu de inventat pentru un om mai purlat prin lume. Se zice că în împrejurările mari vin și ideile mari: că în măsura în care cresc primejdiile, cresc și puterile de luptă. Aceasta o fi poate adevărat pentru oamenii copleșiți, trecuți prin ispitele vieții; dar mie unuia nu-mi

venea nici o idee în minte. Eram cu desăvârșire astupat. zăpăcit, prostit. Puteai să-mi dai cu ciocanul în cap nu sărea o scântee care să-mi lumineze întunericul, să-mi arate poarta de scapare. În acest hal am eșit în uliță în puterea nopții pe când dormeau și cocoveicile prin cotloanele lor și.... O sfântă Troiță! Ce întâmplare! Ce fericire!.... Mi s'a luminat deodată dinaintea ochilor.... Se vede că este un Dumnezeu pentru copii, bețivi și mincinoși. Tocmai în momentul când mă credeam pierdut trecea un birjar cu trăsura goală pe dinaintea casei, un Moscal cu care adese ori mă preumblasem la Copoș picior peste picior.

— Ivanca! Strigai eu din răspun-
teră, întoarce!

— Indată, cacanaș.

— Să duci o cucoană acasă. ș'apoi să vii înapoi aici să mă iei pe mine.

— Ascult, căcanaș.

Scapat ca din gura morții, m'am suit sus în fugă urcând scările două câte două, iar dinaintea ușei salonului am stat un moment de m'am răsuflat, apoi intrând triumfător înăuntru am spus doamnei ce vroea să plece că trăsura e la dispoziția ei.

Maică Precistă!.... Multă vreme m'a urmărit spaima acestor câte-va momente de strașnică emoțiune în care am fost așa de aproape de desperare, de fugă, de sinucidere chiar. Așa-î când te ie gura pe dinainte și te gurguți mai sus de cât te redică călcăile. Atunci am văzut eū că e mai bine să fi sarac și curat de cât să te mândrești cu ce nu ai. Dar în sfârșit, slava Domnului, că am scapat așa. Această tragi-comică aventură me-a servit de lecție, ast-fel că de atunci și până în ziua de astăzi n'am mai

comis pacatul de a spune vre-o minciună. Leacul a fost prea drastic ca să nu mă fi tămăduit radical.

Când am plecat cu trăsura spre casă, me-am făcut trei cruci mari mulțumind lui Dumnezeu că am eșit cu obraz curat din beleaua ce-mi stărnisem singur. Par'că mă renăscusem a doua oară. Numai galoșii mi-eam lăsat înadins uitați pe câmpul de luptă ca să se întemeeze și mai bine credința că nu erau ai mei și că prin urmare nu venisem cu dînșii. Șireclie copilăresc cu care eram încredințat că șterg ultimele urme ale minciunei

.

Zece ani au trecut după această emoționantă cumpănă a vieții mele și

a vroit soarta să ieș de soție tocmai pe una din ficele doamnei cu pricina în casa căreia am fost pe punctul de a suferi cea mai mare rușine ce poate cădea pe capul unui tinăr; iar la cununie, drept recunoștință pentru *omul providență* care m'a scos dintr'o adevărată prapastie morală, am angajat pe birjarul Ivanca dându-i peste prețul tocmelii și un bacșiș gras.... Fie că făcea!

Căci ia închipueșteți iubite celitor, ce ar fi fost dacă buna soartă nu-mi scotea înainte în noaptea cea neuitată pe bravul Moscal Ivanca?

Cel mai puțin lucru ce mi s'ar fi putut întâmpla, era să rămân rușinat în fața unei întregi familii și prin urmare în neputință de a mă alia cu dînsa. Apoi ca consecință n'ași fi capatat în jurul meu după un trai bun și liniștit de peste 30 de ani, un rol

de copii, gineri și nurori, cu perspectiva de viitori nepoți dintre care unul și-a și făcut intrarea în lume cu multă gălăgie dând semne de un bun cântăreț.

Vedeți cum une-ori de la un fir de păr atărnă soarta unui om, ce zic eu, a unui întreg neam de oameni care fără Ivanca nu erau să vadă lumina zilei pe blajina noastră planetă și să fie înscrși în tablele de contribuabili ale îndemanaticului nostru Regat.

Maî mare pedeapsă se putea oare pentru o așa de mică minciună?

O BAE IN MAREA DE NORD

O BAE IN MAREA DE NORD

In dimineata zilei de 20 Iulie 1867, imi aduc aminte par'c'ar fi fost iert, am văzut pentru întâia oară marea la Olanda. Prima vedere a mării nu e nu spectacol banal și în viața ori cărui om, cred, un asemenea moment nu se uita. Am ramas, pot zice înmărmurit, privind imensitatea sdrobitoare ce se desfășura dinaintea mea. De unde și până unde, imi ziceam în gândul meu, atâta amar de apă care înfășură pământul de jur împrejur? Ce lumi, ce prăpăstii, ce taine or fi în adâncimile ei nepătrunse, în vecinicul ei întuneric? Toate aceste întrebări fără răspunsuri se înfățișau minții mele speriate care nici prin vis nu visase așa ceva.

Stam în fie-care zi ceasuri întregi în fața pustiului de apă, fără nici un gând, ascultând glasul ritmic al valului care se spârgea de mal, privind dus când petele de umbră proiectate de nouri, când brazdele de lumină de diferite coloare ce străluceau pe oglinda netedă, imensă, perdută în nețermuritul orizon; și cu creierul meu nu puteam înțelegere acest element colosal, fără hotare, viu care se mișcă, are grai, ucigător și dătător de viață, înfricoșat și fermecător tot odată.

Și când îmi închipueam că pe această față a mării pe care îți fug ochii și gândul poți să mergi săptămâni, luni și ani fără să-ți dai de sfârșit, să cutreeri pământul în toate direcțiunile, să treci prin toate latitudinile, prin toate climatele, de la eterna vară a equatorului, la eterna eamnă a polurilor, singură această idee mă ră-

tăcea, părea ceva peste fire, întrecea chiar fantasmagoria visului.

Am auzit pe unii susținând că aspectul mării ar fi monoton, fiind totdeauna același. Din contra, în uniformitatea ei aparentă, marea e infinit de variată. Neconținut își schimbă coloarele după oarele zilei, neconținut își schimbă fața după adierile vântului; acum e lină, drăgălașă, ademenitoare, dulce culcuș de sirene, care-ți deșteaptă doruri de tainice voluptați, acum e iritată, deslănțuită, trrbată de par'că-ți prevestește sfârșitul lumii; și neconținut după capriciile ei îți sugerează alte gânduri, îți spune altă poveste, îți cantă alta ^m simfonie. Răsăritul și asfințitul soarelui, lumina lunii, sclipitul stelelor, fosforescențele nopții produc pe luciul ei transparent adevărate feerii ce uimesc închipuirea.

Frumoși sunt și munții cei mari

cu formele lor fantastice, cu ghețarii, cu pădurile lor seculare, cu lacurile și cascadele lor, dar nici un spectacol pe globul pămîntesc nu e mai măreț, mai impunător ca spectacolul mării.

Cel puțin așa e impresiunea mea. Unde pot eu să descriu zguduirea ce simți cînd te aple pentru prima oară dinaintea acestei tarii a naturei! E infinitul, eternitatea care ți se desvăluie; rămîi desființat, pierdut, un fir de năsip, un nimic față de chaosul oceanic, și ori ce cuvinte meșteșugite ași găsi, ori cât mi-ași răscoli imaginațiunea, n'ași fi în stare să exprim în adevărata ei intensitate simțirea ce-ți strînge inima cînd îți aluneci pentru întăiași dată ochii pe *mișcătoarea mărilor singurătate*, cum zice Eminescu poetul vizionar.

O! Cine n'a văzut marea acela nu

e om complet, acela nu cunoaște cea mai splendidă minune a naturii, aceleia nu i s'a făcut încă ziua dinaintea ochilor.

Dar să revin la întâmplarea ce mi-am propus să istorisesc.

Eram în plin sezon de băi la Ostanda. Lumea de pe lunie adunată acolo. Tot ce era mai fin, mai elegant, mai cu dare de mână în centrele mari ale Europei, își dăduse întâlnire pe vestitul țărm al Mării de Nord. Nicăiurea nu am văzut atita lux desfășurat, atâtea tineri *high-life* îmbracați după ultima modă, atâtea femei frumoase în toalete scumpe, mai cu samă Eglezoaice care de sigur nu venise pentru căutarea sănătății lor, căci cei mai rumeni tandrafirii străluceau pe obrajii lor albi ca spuma mării.

Românii însă ca ne-altă dată erau

puțin la număr în anul acela. Numai trei: baronul Eudoxiū de Hurmuzaki, un mare proprietar din Bucovina, căruia îi ziceam prin prescurtare Doc-sachi Hurmuzaki, Iacob Negruzzi și eu.

Știut este că la băi momentele cele petreci la dejun și la masă în restaurantele mari sunt din cele mai plăcute. Acolo ai ocazie să vezi un roi întreg de oameni, bărbați, femei, copii de toate vristele, în toate costumele, de toate neamurile, vorbind toate limbele, diplomați, financiarî, miniștri, deputați, avocați, artiști etc., cea mai pestriță, cea mai poliglotă adunătură, o adevărată babilonie modernă.

Iacob Negruzzi și eu rătăciți în acest pustiu de lume unde nu cunoșteam pe nime și nime nu ne cunoștea, am pus stăpînire pe o masă de pe terasa cazinului în fața mării unde în toate zilele dejunam și prînzeam

măncând stridii și ascultând zuzetul
valurilor ce se izbeau de țerm și zuzetul
convorbirei sutelor de oaspeți
ce stăteau la masă odată cu noi.
Peste zi ne preumblam adese ori pe
malul mării unde ne bătea în plin
vântul răcoritor de nord și unde cu-
legeam scoici pe urma valurilor ce
se retrăgeau în timpul refluxului. Mult
m'a impresionat la început acest fe-
nomen al fluxului și refluxului. S'ar
zice că planeta noastră e un organism
viu care respiră și ea odată în 24 de
oare. Acolo aveam de asemenea oca-
zia să privesc o lume nesfârșită ce se
incrușișă și se strecura dinaintea mea
ca două torente ce curgeau în sens
contrar, și fără voe, în fața mișcării
continue ce-mi lua ochii, cădeam pe
ginduri închipuindu-mi acest potop de
oameni ca o altă mare tot atât de
nesfârșită, de nepotolită, cu aceleași

porniri capricioase, cu aceleași adincuri de inimă și de suflete ca și fundurile nesondabile ale mării.

Alte ori urmăream în depărtări, între cer și apă, bărcile ce se zăreau ca niște păseri albe cu aripile întinse sau vapoarele, adevărați monștri plutitori, cari suflând din greș brăzdaș marea lăsând în urmă-le o carare de fum în aer, și o altă carare de diamante în apă.

Așa îmi petreceam zilele la Ostanda.

Am uitat să spun că în toate diminețile între oarele 8 și 9, luam baea într'un colț al țermului mai departe, numit *Paradis* unde eram numai între barbați și aveam permisiunea de a ne scalda fără costum. Acolo în mare se vedeaș trei stilpi la diferite adincimi spre cunoașterea tuturor că ultimul stilp atingea limita extremă până unde se puteaș aven-

tura înotătorii; dincolo era pericol de moarte fiind că intraî într'un curent puternic, irezistibil care se distingea chiar de pe mal ca o dungă lată albastră; ai fi zis un fluviu care curgea prin mare paralel cu malul.

Se înțelege că eū care înotam ca o rață de plumb, nu înaintam nici până la stîlpul întăi, ci mă lăfăeam în apă la o adîncime cel mult până la brîu, și primeam în spate valurile ce năvăleaū din larg.

Intr'una din zile vine să se scalde împreună cu noi Docsachi Hurmuzaki și după ce ne hîrjonim căt-va timp câte-și trei lîngă țerm improșcându-ne cu apă ca copiii, de odată dînsul pleacă înot spre stîlpul întăi, îl trece, ajunge la stîlpul al doile, îl trece, și ajunge la stîlpul al treilea. Pană aici nu era nimic grozav de îngrijitor căci mai mulți aū avut curajul să înain-

teze până la acest ultim stîlp. Dar odată ajuns acolo, în loc să se întoarcă, Docsachi Hurmuzaki merge înainte, intra în curentul cel albastru și... dispăre. Departarea de țerm era acum așa de mare în cit din cauza crețului valurilor nici l'am fi putut vedea, chiar dacă ar fi continuat a se susține pe suprafața apei.

Cuprinși de groază am început cu toții cei de la mal să strigăm : o barcă !... o barcă !.... Dar din nenorocire pe vremea aceea nu era la Paradis nici o barcă de salvare. Una singură hărăbuită se odihnea ironică pe uscat, resturnată cu fundu'n sus. Până când s'o întoarcem și s'o tărăim la apă, până când să găsim un baș care s'o cărmuească, căci noi toți ca locuitorii ai Paradisului eram în costumul lui Adam, aū trecut vreme la mijloc, ast-fel că ar fi putut bietul Docsachi

să se inece nu odată ci de zece ori.

În zadar baeaşul a umblat cu lun-trea în toate părţile pe unde credea el să întâlnească pe nenorocitul ino-tător, nici zare de el nu s'a mai vă-zut. Era înţeles lucru. Îl înghiţise adîncul.

Ne-am întors cu toţii în oraş cu i-nima ruptă şi nu ne puteam esplica ce l'a apucat pe bietul om așa de-o-dată, de bun cheful să se ducă la moarte sigură, căci nimene din căţii aū intrat în curentul cel periculos n'aū mai revenit.

Ceasul cel reū, nu allă ceva..... gândeam în mine. Când nenorocirea te paşte n'o poţi înconjura; de-î în urmă ea te-ajunge; de-î înainte tu o ajungi.

Această tristă veste a făcut o im-presiune enormă în tot cuprinsul ora-sului. Docsachi Hurmuzaki nu era

un om ordinar. Descendent al unei familii vechi boeresti, el poseda o cultura inlinsa, o inteligentă superioară și o mare avere fonciară în Ducatul Bucovinei. Era deputat în *Reichstagul* din Viena și un filo-roman dintre cei mai ardenti. Ziarul băilor din Ostanda a eșit în dimineața aceea cu numele lui Eudoxiū de Hurmuzaki încadrat în negru și întovărășit de un necrolog foarte mișcător.

Eū unul eram așa de trist că m'hotărîsem să părăsesc Ostanda. În ziua aceea m'am dus la cazino mult mai târziu ca să dejunez, și după ce am frunzerit ceva, căci mi se tăesă pofta mîncărei, am stat acolo de urit, neștiind ce se fac, rescolind toate ziarele fără să le pot ceti, când deodată pe la oarele 3 vîd doi francezi care lornetaū marea cu multă atențiune. Ce să fie? gîndii eū, căci cu toată

așintirea încordată a ochilor mei nu puteam distinge nimic. Me-am luat deci îndrăzneala, de și nu-i cunoșteam, să-I întreb ce ved pe mare. Atunci unul dintre ei îmi respuse foarte politicos:

— Vedem ceva, dar noi singuri nu știm ce e. Vre-un butoi, vre o sfărâmătură de barcă sau vi'un cadavru. In tot cazul e ceva care se aproprie de mal.

La cuvântul cadavru care mie-a amintit nenorocirea de dimineață, mărturisesc că mi s'aun tăet picioarele.

După câte-va minute in adevăr am început și eun a vedea cu ochii liberi un punct care când dispărea, când ear apărea in crețul undelor și care împins de mișcarea fluxului inainta mereu spre țerm. Punctul cela se făcea tot mai mare, mai distins, mai vizibil; a ajuns in curentul cel alba-

stru; l'a trecut; a ajuns la stilpul al 3-lea; l'a trecut. Vai!.... acum puteam să-mi dau samă bine ce era. Era în adevăr un cadavru omenesc pe care îl purtau valurile în voea lor și-l aduceau par'că fatal la locul de unde a plecat. A cui putea să fie altul decât a lui Docsachi Hurmuzaki?

Când cadavrul a ajuns aproape de stilpul al 2-lea, eū dimpreună cu toți oaspeții căți eram la cazino, mișcați ca de o putere electrică, am luat-o la fugă spre Paradis, și nu bine am ajuns acolo plini de suflet, că eată cadavrul care înota voinicește spre mal dând din mână și din picioare eși din unde ca un zeū al mării sub forma vie și veselă a lui Docsachi Hurmuzaki.

Cine-ar putea să spue nemărginita bucurie ce am simțit cu toți când l'am văzut bun teafăr viind cu surisul pe buze înspre noi și dându-ne mână

cu un aer care par'că ne zicea: da bine, domnilor, de ce vă mirați? Apoi înconjurat de noi el se îndreptă spre cabina pe roți unde își lasase hainele de dimineată și unde noi prin o tericită zapăceală le-am uitat în momentul când îl crezusem mort.

Pe când se îmbraca el în perfectă liniște ca și când s'ar fi întors de la cea mai obicituită și mai banală preumblare, el ne zicea:

— Ei bine, domnilor, asta nu mi-
întăia oară când staū câte cinci și
șase ceasuri în mare. Pe mine apă
nu mă ostenește; când înot cu fața în
sus imi trebuie o mișcare din palme
aproape nesimțită ca să mă susțin la
suprafață. Ast-fel eū pot ceti, mânca
și chiar dormi pe apă. Precum un
om doarme pe un pat cât de strimt
și prin somn instinctiv se ferește de
margine, ba doarme chiar calare și

nu cade, așa și eu nu mă duc la fund, fiind că instinctiv palmele mele se mișcă făcându-și datoria de vișle. Ș'apoi eu fiind cam gros deplasez un volum de apă destul de mare care mă face să plutesc de la sine, fără nici o silă, mai ales în apa grea a mării.

El ne spunea toate aceste într'un mod așa de natural, așa putea zice naiv, încât nu-și făcea nici un merit din această însușire a lui de a putea să vagabondeze în toată siguranța ceasului întregi pe mare fără să se ostenească, fără să-l sugă apa, fără să-l apuce cărcei. Vestea revenirii lui se răspândi cu iuțeala fulgerului între toți oaspeții din Ostanda și o bucurie nespusă întovărășită de o mare admirațiune cuprinse inimile tuturor.

Imediat ziarul băilor scoase un supplement pentru a rectifica necrologul de dimineață și a anunța cu entusi-

asem acest extra-ordinar *tour de force* a lui Docsachi Hurmuzaki de a fi putut înota șase ciasuri fără întrerupere și de a fi trecut de două ori cumplitul șuvoi albastru care a fost tot-dea-una spaima înotătorilor.

La orele 7 sara când dînsul se prezentă la cazino pentru a prinzi, sutele de oaspeți ce erau acolo se sculară în picioare, și-l primiră în aplause și urale sgomotoase. Bietul om n'avea îndestule mîni să le dea la toți, nici îndestul ragaz ca să răspundă la toate întrebările și felicitările. În ochii tuturor el devenisă un erou. Frumoasele fiice ale Abionului care se preumblaă de obicei așa de înețate pe malul mării fără să arunce o ochire asupra vre unui muritor, de astădată uităndu-și mândria de rasă nu șlieaă cum să strabata mai repede prin mulțime pentru a vedea de aproape

pe vestitul inolător, a-l vorbi, a-l felicita, a-l stringe mâna cu efuziune; iar una mai demonstrativă se zice chiar că l'ar fi și sărutat.

Lucru ciudat, eu care până în ziua aceea nu-mi cunoșteam pacatul de a fi invidios, mărturisesc că grozav aș fi vroit să fiu în locul lui înghesuit de atâtea gingașe miss. Ce vrei nu-și poate cine-va învinge firea așa ușor!

Mai târziu feliurite alte izbânzi atribuite lui au fost puse în circulațiune. Se zicea că ar fi trecut oarecând Dardanelele în not și că altă dată ar fi scoborit asemenea în not Dunărea de la Viena până la Peșta în urma unei prinsori. Dar aceste vitejii nu le-am auzit din gura lui, și n'am avut chip să le verific.

Ceea ce-i sigur e că pentru România a fost un mare bine că Hurmuzaki nu s'a înecat în escursiunea în-

drăzneată ce a făcut pe marea de-
nord; căci cât a mai trăit a avut tim-
pul să adune din bibliotecile și arhi-
vele Vienei nenumărate documente
care se lipăresc și astăzi sub auspi-
ciile Academiei Române și sunt un
neprețuit tezaur pentru istoria patriei
noastre.

CETATEA NEAMTULUI.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

CETATEA NEAMȚULUI

Mult îmi placea odinioară pe când eram tânăr să mă preumblu într'un car cu boi prin locuri frumoase, bine înțeles, și în tovărășie cu prietini buni de petrecere. Era ceva în afară de obicei și mi se părea că fac cine știe ce voinicie renunțând la îndemănări și alegând tocmai mijlocul cel mai puțin lesnicios de a călători.

Carul cu boi dacă înadevăr lasa de dorit în privința comodității și a iuțalei are totuși farmecul coloarei locale și te predispune la veselie. Când te vezi gurguțat colo sus pe un pat de fân și tras în pas leneș de doi plăvani bine scoși din earnă, duși de funie de un țaran cu opinci, suman și

căciulă, par'că-ți tot vine a rîde și a zburda.

Ei așa veneam eu odată într'o zi din luna Iulie împreună cu trei tovarăși de la Monastirea Agapia la Târgul-Neamțului unde aveam de gând să ne urcăm la Cetate.

Pe atunci nu erau șosele nici poduri pe ape, dar puțin ne păsa nouă de lipsa lor. Din contra făceam mai mare haz să ne vedem hurducați pe pămînt crud, pe costișe prăvălatice, prin părae bolovănoase de cît dacă am fi mers pe șosele netede și în cupele închise bune să legene cuconași de cei care să tem să nu-i pârlească soarele. Cu cît calea era mai anevoasă cu atît, mă rog, vrednicia noastră părea mai mare. Dar în schimb ce frumos, ce pitoresc era drumul acesta care șerpuea de-alungul pe lângă poalele Carpaților.

Aveam în stînga lînțul munților păduratici a căror vîrfuri se înalțău sumeț spre ceri, imens decor de verdeață care ne împodobia calea, ne ținea umbră și recoare; în dreapta aveam șesul întins cu perspectiva depărtărilor, cu satele, cu luncile, cu lanurile de pîne printre care se strecuraū ca niște șerpi cu solzi de argint: Moldova, Rîșca, Topolița, Ozana Pipirigul, ape de munte naprasnice care dădeaū viața câmpiei și bucurie ochilor. O! Prin acele locuri are unde să se desfate vederea și să se umple inima.

Dar dacă cîmpul era pe acolo mai verde, aerul mai viu și apele mai recoritoare, apoi și locuitorii erau par'ca mai alt-fel de cit cei de pe la șesuri; erau mai nalți, mai bine făcuți, mai sănătoși, mai cuprinși.

Aveaū fie-care coșere încăpătoare,

vite în ocol, case curate bine vărute acoperite cu draniță și împrejmuite cu grădini pline de pomi roditori.

De cite ori treceam prin sate, toți câinii întarțați de veselia noastră gălăgioasă ne eșeau înainte și ne făceau alai, iar copiii se uitau la noi cu ochi mari plini de mierare neînțelegând cum se poate niște boeri de târg să umble în carul cu boi.

Așa am mers vr'o trei oare suind dimburi, scoborând văi, trecând sate, curmezisind părăe și în sfârșit am ajuns la târgul Neamțului unde am pus ceva la inimă, cum zice Românul, și ne-am odihnit puțin, pentru că tot în acea zi era să ne supunem la o mai mare osteneală, urcarea la cetate care ni se înfațoșa de pe creasta munților ca un cuib de vultur.

De mic copil ruinile acelei cetăți îmi fermecau privirile și mă făceau

să visez, și abia atunci am avut prilejul fericit să-mi satisfac dorul de a le vedea de aproape.

Am plecat spre cetate pe jos după ce s'a stîmpărat bine căldura de Iulie, am apucat pe-o carare poncișă care urca prin o pădure de mesteacăn și după o oară și jumătate de mers în voe, am ajuns în vîrf.

Dar odată ajunsî acolo, Doamne sfinte, ce panoramă! De o parte cît străbați cu ochiul, șesul îmbracat cu ogoare, strălucitor de lumină și de verdeață, împodobit cu nenumărate sate și livezi; de cealaltă parte munții care se ridică împrejurul cetății negri, fioroși acoperiți cu păduri seculare și care par'că anume aū fost clădiți ca să străjuească în jurul ei. Iar din vechea și falnica cetate n'aū mai ramas în picioare de cît zidurile exterioare, cîte-va ramăși de bas-

tioane și de turnuri, rîți-va părăți cu
 guri de metereze și arcuri de porți,
 toate aceste acoperite cu mușchiu,
 mâncate de ploa, brăzdate de fulgere.
 Dacă tunurile dușmanilor din afară
 și mai mult încă puterea distrugătoare
 a secolelor aŭ daramat o parte
 din cetate, cea mai mare parte a fost
 daramată de mâna vandalică și impie
 a țargoveților din orașul Neamț care
 și-aŭ zidit casele lor cu pietrele ace-
 lei sfinte ruine. Acum însă, mulțea
 milă Domnului, această profanare a
 încetat în urma unei legi de protec-
 țione a monumentelor istorice votată
 de camerele legiuitoare.

Așa dar eată-ne în locașul care a
adăpostit odinioară atitea suflete de
viteji. Calcăm cu piciorul pe pămîn-
 tul udat de sîngele lor și vedeam îm-
 prejur aceleași șesuri, aceleași ape,
 aceeași munți pe care și-aŭ preumblat

și ei odinioară ochii, atingeam cu mâna aceleași ziduri din dosul cărora ei fulgerau pe dușmani.—Și acum ce a rămas?

Acum în locul unde era odinioară atita freamăt de viață, atita zgomot de arme, atitea inimi calde, atita dragoste de moșie, atitea brațe vênjoase nu-i de cât tăcere, pustiū, jale, locași de cocoveice unde nu se mai aude de cit suspinul vântului prin spărturile meterezelor.

O! Doamne! Cine a pus oare întâia piatră în temeliile cetății pe această culme de munte așa de bine aleasă pentru apararea țării? Ori și cit ași întreba aceste ziduri mute, ori și cit ași răscoli pergamentele colbaite din arhivele țării întrebarea rămîne fără răspuns. Mâna fundatoare e nevăzută, ascunsă în întunerecul veacurilor. Știut însă este că cetatea

a fost rădicată mult înaintea lui Ștefan cel Mare, poate chiar înaintea lui Alexandru cel Bun. Dar cu cât data zidirei ei e mai îmbrobodită în negura timpurilor, cu atita ruinele ei sunt astăzi mai interesante, mai atrăgătoare.

Aceste misterioase ruine, marture unui trecut de lupte crâncene și de glorie neperitoare, se profilează și astăzi pe albastrul cerului ca o colosală enigmă pe care poporul nostru în neputința de a o deslega, o învâluie într'o aureolă poetică de legende. Așa se zice că Ștefan cel Mare învins de Turci la Valea Albă, vroind a se retrage în cetate, a fost respins la poartă de maica-sa care i-a zis că numai biruitor il va primi.

Dupa o altă legendă se zice că 18 plăeși închiși în cetate s'aũ luptat cinci zile cu întreaga armată a lui Sobieski regele Poloniei.

Intăia legendă a servit de subiect lui Bolintineanu în compunerea cunoscutei poezii cântată și astăzi de lăutarii noștri.

„Pe o stîncă neagră
Intr'un vechi castel“...

A doua a inspirat pe Costachi Negruzzi și Vasile Alecsandri care au immortalizat pe bravii plăeși, cel întâi prin o nuvelă, cel al doilea prin o dramă.

Cine știe dacă n'o fi și o parte de adevăr în aceste legende, căci nu de geaba au trecut ele din generație în generație prin pătura veacurilor până în ziua de astăzi. Atît cel puțin este adevărat că cu toată biruința Turcilor la Valea Albă unde după spusa cronicarului Urechie au căzut multă boerime și mulți viteji moldoveni, toluși Turcii au trebuit să se retragă peste Dunărea urmăriți și hărțuiți de

Stefan cel Mare care le-a pricinuit mari pagube ; iar Stefan a ramas neclintit pe scaunul lui stapin pe intreaga tara a Moldovei.

De asemenea Polonii cari au navălit de atitea ori in tara, n'au izbutit nici odata sa o supue, ci tot-deauna au fost in cele din urma batuti si alungati peste hotar.

Ca cetatea a servit odata de adăpost voinicilor osteni care s'au luptat pentru apararea țarei, ca imprejurul ei s'au dat când-va strașnice bătălii care i-au insingerat zidurile, nu incăpe indoială, dovadă știrbiturile, rupturile ce se ved în multe părți ale ei care n'au putut să fie pricinuite numai de vinturi și ploa.

Pacat că aceste ziduri ramase încă în picioare n'au grai ! câte nu ne-ar spune ele despre cele intimplate cu sute de ani în urmă pe când biata

noastră țară trecea prin cele mai grele cumpene care i-aū pus de atitea ori existența în pericol. Cite lupte, cite suferinți, cite drame înfiorătoare aū trebuit să se petreacă în incinta lor !

Ei !... Dar a vroit Dumnezeu că de atunci să se îngroape secolī peste secolī, să se aștearnă atitea rânduri de morminte peste alte atitea rânduri de morminte și patria noastră deși știrbită ca cetatea a ramas totuși în picioare; iar astăzi aceste ruine privesc de sus un popor liber și independent și ved deosebirea ce este între trecut și present.

Și așa noi cite-și patru tovarăși stam cu inima smerită și nu puteam crede ochilor noștri ; vedeam, pipaiam, rescoleam pietrele căzute în vrafuri la pământ și ne ziceam oare nu-ī un vis ? Inchipuirea noastră se speria când ne gândeam că aceste pietre sunt depo-

zitarele altor taine de ale trecutului, că atita amar de lume s'a prabușit sub dănsese, că iarăși atita amar de lume le-a privit și le privește de veacuri stăpinind șesul și munții din înălțimea nourilor, fără a'și spune cuvântul.

Maiestatea acestui străvechi cuib de viteji, tăcerea misterioasă ce îl învăluia, legendele care par'că dădeau viață zidurilor, ne țineau pironiți în loc și deși soarele asfintise și umbrele nopței începeau a se răsări de la poalele munților spre virfuri, totuși stăteam nemișcați acolo, duși pe gânduri, cu inima strinsă și cu ochii închipuierei atințiți asupra trecutului.

Nu se mai vedea acum de cât o dungă subțire roșietică la apus, semn că împaratul zilei plecase din melegurile noastre, iar în partea opusă luna în crai nouă se ivise ca o secure

pe ceri, amintitoare securei care odinioară a săcerat multe capete de creștini pe pământul de sub picioarele noastre.

— A venit vremea să plecăm, zisei eu tovarășilor mei.

— Da, să plecăm că ne prinde noaptea aici, respunseră cu toții.

Chiar pot zice că ne și prinsese, căci ne-am tot învârtit în jurul cetății și n'am mai putut nimeri cararea pe unde venisem. Am apucat așa la întâmplare în dreapta și am ajuns la marginea unei prăpăstii pe unde nu era chip să se scoboare suflet de om. Am apucat apoi în stînga, altă prăpastie tot atît de fioroasă, și așa în toate părțile, ori încotro ne îndreptam, dam de rîpi grozave care ne închi-deau călea. În sfârșit s'a făcut noapte neagră de nu se mai vedea nimic.

— Ei, așa-i c'am pățit-o? Ne zise unul dintre tovarăși.

— De ce am pățit-o ? Respunsei
eu. Suntem în Iulie când avem nopți
calde și scurte. Vom dormi aici unde
și străbunii noștri au dormit poate
de multe ori mai rău de cât noi, și
de va veni la noapte Stefan cel Mare
il vom primi cu pâine și sare, iar de
va veni Sobieski il vom primi cu
bolovan.

Gluma mea luă acum o întorsătură
serioasă de oare-ce vrind nevind tre-
buia să stăm acolo până în ziuă.

Cunosc mulți oameni care mai cu-
rind s'ar duce într'o bătălie de cît
să doarmă noaptea într'o biserică sau
într'o ruină. Ideea singurătății, spai-
mele întunericului, fiorii vedeniilor le
umple sufletul de groază mai mult de
cît ori ce primejdie pe care ar vede-o cu
ochii. Noi însă eram patru; prin urmare
n'aveam grijă ne năluci. De alt-fel eram

bine pregătiți pentru o asemenea petrecere puțin obișnuită. Drept armă aveam fie-care cite un cortel de ploae, drept învălitoare tinereța, drept căpătai cite o piatră mucegăită pe care de sigur nu se răsămase încă nici un cap omenesc. Ce puteam dori mai mult? Greu e omului până când ia o hotărîre, dar odată luată, el o ține strună înainte și își lasă toate grijele la spate. Așa și noi, față cu neputința de a ne scobori la târg, ne-am ales fie-care cite un mic cotlon nu departe unul de altul și ne-am așezat pe somn.

Pe somn vorba să fie; eu unul știam de mai înainte că n'am să închid ochii. Luna cea în crai nouă care acum se urcase sus pe ceri, se uita ironica la noi; stelele ne priveau sclipitoare, nedumerite văzând liniștea cetății tulburată de niște oaspeți neche-

mați; culmele munților ce ne înconjurau din trei părți se aratau din ce în ce mai posomorite, mai amenințătoare, par'că vroeau să ne cuprindă în brațe, iar noi lungiți la pământ cugetam..... știu eu ce mai cugetam?..... Știu atita că n'a trecut un sfert de oară la mijloc, și tovarășii mei au adormit de-a binele, eu însă deștept între toți ascultam țărăitul grierilor, singura șoaptă în adîncea tăcere a nopții, de la singurii oaspeți ce împreună cu noi sălășlueau între ruine. Gîndurile mele care se înșirau așa de bine la cîntecul grierilor începurē de la o vreme a nu mai avea legătură nici înțăles, așa că pare-mi-se am adormit și eu. Lucru ciudat însă, de și cu ochii închiși vedeam prin pleoape, simțeam, auzeam tot ce se petreceși deodată mă pomenii că munții cei posomorăți, amenințetori desprinși par'că

de pe temeliile lor aŭ încins o horă
 strășnică de brău și tot atunci bagăi
 de samă ca culmile lor luare înfașo-
 șarea unor capete de urieși cu ochii
 mari ca craterele de volcan, cu pă-
 duri pe titve în loc de plete, cu pră-
 pastii în loc de guri, cu stinci în loc
 de dinți și cum se învârteaŭ așa în
 jurul meu, imi făceaŭ fel de fel de
 schime și semne ca să mă prind și eu
 în hora lor. Apoi aruncându-mi ochii
 spre ceri, văzui luna în forma unui
 iartagan însingerat, trecut par'că proas-
 păt prin găuri creștinești, cum se le-
 gana și ea când în dreapta când în
 stînga dimpreună cu luceferii și ste-
 lele, îngănând hora muștilor de pe
 pămînt; și doar nu s'auzeaŭ alți lău-
 tari decăt tot grierii cei care țărăeau
 mocnit în earba.

Ce mare serbătoare, ce bucurie
 a cuprins lumea, de s'aŭ pus toate
 stibiile pe chef? ...Gândii eu.

Când iată că din fie-care gură de meterez, din fiecare crăpătură de zid, de sub fie-care peatră resturnată re-sărire sumedenie de oameni, cu felurite chipuri, în felurite costume care după ce au intrat în joc au început și dinșii să-mi facă aceleași schime, aceleași semne. Erau plăeșii, arcașii, pușcașii, vechii păzitori ai cetății care s'au deșteptat din somnul lor cel vecinic pentru a lua parte la danțul stibiilor.

Iar eu care stam culcat și priveam la toate aceste fără ca lucrul să-mi pară neînțeles sau peste fire, m'am simțit deodată redicat în sus și luat în neștire de vârtejul danțului; S'atunci, Dumnezeule!..... S'a stărnit o furie de joc nepotolită, o orgie turbată, satanică; rideau munții, se strimba luna, crășneau din dinți plăeșii, arcașii, pușcașii și se sbuciumau a peire, par'că-i venturau ielele, și s'ar fi sbu-

ciumat așa cit lumea, dacă naprasnic un fulger născut din senin n'ar fi spintecat bolta ceriului din miază-zi în miază-uoapte lăsând să se intrevadă un moment în lumină de curcubeu strălucitoarea figură a lui Ștefan cel Mare, după care apoi se auzi un trăsnet înfricoșat, prelung, de miș de ori repetat care a zguduit în adâncuri și ceriul și pământul.

Atunci munții, luna, stelele s'au oprit în loc de spaimă, plăeșii, arcașii, pușcașii au dispărut în tainițele lor ca prin farmec, iar noi cîte-și patru musafiri ai ruinelor am sărit arși în picioare neștiind ce se petrece.

.

O peatră enormă se desprinsese de pe vârful unui turn și căzuse alături de noi cu un zgomot cumplit

la departare de ciți-va pași numai. Vai ș'amar dacă ne atingea !... Iar vuetul căderei ei de o singură clipă, me-a sugerat un vis întreg care mi s'a părut o eternitate.

Se ivise acum zorile. Noi pe culme eram inecați în razele răsăritului, pe când văile dormeau încă în umbră. Am regăsit cararea, dar înainte de a pleca, eū unul me-am făcut cruce ca omul care mulțemește lui Dumnezeu că vede încă o dată lumina zilei. Apoi în momentul îndrumărei noastre spre târg, me-am redicat pălăria în sus, m'am întors cu fața spre cetate și am salutat-o cu cuvintele solemne adresate de Volney ruinilor Palmyrei:

*„Vă salut ruini singuratice, mor-
minte sfinte, ziduri tăcute!”*

— *Și la revedere!* A daose unul dintre prietiniți noștri.

De atunci nu m'am mai suit la ce-

tate. Inșă de cite orî în călătoriile mele prin munți am trecut pe la poalele ei, ochii mei nu se puleaŭ sătura de a o privi stănd colo sus în vecinătatea fulgerelor, îmbrobodită în taina ei ca o cimilitură istorică vecinic nedeslegată.

IMPRESIUNI DE CALATORIE

IMPRESIUNI DE CALATORIE

Pe la anul 1867 noi tinerii din Iași cîți făceam parte din cercul Junimei literare, eram pe rudă pe sămînța a-
norezați. Un fel de epidemie dăduse
peste noi; ne molipseam unul de la
altul și era ușor de capatat boala,
căci nici odată nu se întimplase să
fie în Iași atîta sex frumos disponibil
ca atunci. Eram tocmai în epoca cea
de cumpănă a tinereții, când trebuia,
vrînd ne vrînd, să trecem prin a-
ceastă încercare, cum trec copiii prin
boala pojarului. Toți aveam vreme
de pierdut și inimă de cheltuit; prin
urmare ne găseam în cele mai bune
condițiuni de a cădea în laț.

Așa dar eu dimpreună cu frații Leon

și Iacob Negruzzi după multă luptă cu aceste belele ale inimei, dulci și nu prea, ne-am hotărît într'o bună dimineață sa întreprindem o călătorie în străinătate. Cel mai bun mijloc de a te scutura de farmecul a doi ochi ce te stăpînesc, este să puî o distanță cît se poate mai mare între tine și dănsii. Acest mijloc a reușit citor-va prietini de-ai mei, care mi l'aũ recomandat ca sigur.

Am scos deci fie-care cite un pașport, am angajat o trăsura încăpătoare pentru noi trei și am plecat spre Cernăuț de unde numai se putea lua calea ferată pe vremea aceea.

Dar lucru ciudat, odată urcați în trăsura, și eșiți afară din barieră, neconținîm întorceam capul îndărăpt ca să mai vedem încă odată Iașul cu colbul lui, cu clopotnițele lui, cu casele lui unde se adăposteau ochii cei

cu pricina, a căror atracție, în contra legilor firei, în loc să scază creștea în raport cu distanța. Iar după ce a dispărut orașul în ceața depărtării de nu se mai zăreau nici turnurile Mitropoliei, noi câte-și trei am scos câte un adânc oftat din pept și ne-am zis: de-acum ce-a fi să fie! Noi mergem înainte. Ba mi se pare chiar că eu am repetat cuvintele celebre rostite de Cezar când a trecut Rubiconul.

La Cernautz ne-am suit în drumul de fier, și de acolo am plecat direct spre Paris. Călătoria cu drumul de fier, deși din cauza îndemănarilor, a mersului reglementar, fixat cu compasul, totdeauna același, nu are negreșit poesia călătoriilor cu poșta de ordinioară, care ne rezervaū multe surprinderi, totuși are și ea oare-care farmec pentru un om gânditor care

se vede dus ca săgeata de monstrul cel varsător de foc și înghițitor de spațiu. Te simți par'că stăpin pe natură; ai apropiat depărtările, ai scurtat timpul, ai iluzia că zbori pe aripa unui vis. Viața pare mai condensată; ș'apoi, lucru straniu, în măsura în care natura ți se supune, îți cresc și dorurile. Cât mergi de iute, par' că-ți vra să mergi și mai iute, într-o atita nesațul omenesc e fără de margină. Pe toată întinderea drumului vezi lumea care-ți trece pe dinaintea ochilor ca într'un celeidoscop; la fie-care gară, la fie-care târg, la fie-care frontieră alte tipuri, alte neamuri, alte vederi. Nu bine ți-ai aruncat ochii pe o cîmpie frumoasă, pe o apă curgătoare, pe un castel măndru, pe o fabrică ce fumega, pe un munte capricios, că toate aceste au și dispărut și altele, neconținut al-

tele vin în loc. Impresiunile se strecoară repede fără să ai vreme să le mistui. Puterea aburului îți împrumută par' că ție însuși puteri peste fire. Te simți mai mult de cit un om. O! Ce ar fi dacă omul ar capata darul de a zbura?

Dar mă opresc de a mai descrie ceea ce cugetă, ceea ce simte călătorul care lunecă pe șinele de oțel ce încunjură pământul. Cine nu a gândit, nu a simțit ca și mine în mersul acel furtunos, fantastic impins ca de o forță fatală care în veci nu obosește?

Am trecut prin un șir de târguri mari și mici capitale de imperii, de regate, de arhiducate; am trecut riuri pentru stăpînirea cărora s'aun varsat riuri de sânge, țări cu civilizație veche ale căror istorie începe de mai bine de o mie de ani și nu m'am oprit de

cît la Paris, oraşul minune, care atunci era tocmai în sîrbătoare.

u Era expoziția cea mare organizată de Napoleon al III-ea pe cînd acesta în urma războiului Crimeei și al Italiei se afla în apogeul gloriei lui. Își poate cine-va închipui cîtă lume din ambele continente năvălise la acea primă mare expoziție din capila Franței. Toți suveranii din Europa își dăduse întîlnire pentru a vizita pe învingătorul de la Sevastopol și Solferino asupra căruia se mai resfrîngea și gloria neperitoare a unchiului său. Ast-fel venire rînd pe rînd să i se poclonească Franț Iosef al Austriei, Alexandru al Rusiei, Regina Angliei, Sultanul Turciei al cărui portret îl vindeau strengarii pe bulevarde strigînd: *cinq sous le grand Turc!* Wilhelm al Prusiei care după patru ani avea să intre a doua oară în Pa-

ris în altă calitate, și alții și alții... Cine ar fi zis că după un așa scurt timp toată această strălucire avea să se înece în sângele de la Sedan. A fost un vis misterios, precum ar zice Eminescu, și prea era de tot frumos, de-a trebuit să piară.

Și mare Doamne! Ce părăzi, ce desfășurare de armată, ce valuri de lume pe străzi, ce luminație nopțile, ce frumuseți pe la ferestrele prăvăliilor, ce bogății de milioane și zecimi de milioane curgeau din toate țările și se vărseau ca riurile în acest tîrg ocean care acum nu mai era capitala Franței ce a lumii întregi.

— Iar noi amețeli nu mai știam în cotro să mergem, undă se ne uităm. Eram într'o adevărată stare de friguri. Dar ceea ce m'a impresionat mai mult în calitatea mea de șovinist incorrigibil, după cum mă taxează prietinei,

a fost următoarea mică întâmplare pe care n'ăm uitat-o nici până în ziua de astăzi, pe când multe alte minunății ce am văzut expuse pe acea mare tarabă a lumii me-au eșit cu totul din memorie.

Eram în incinta expoziției la *Café de la Roumanie* situat alături de *Café de Tunis* unde un turc șezând jos pe covor cu picioarele îndoite sub dânsul și cu niște metanie în mână, chema atenția trecătorilor asupra mărfii ce avea de vânzare. Intr'una striga cît îi lua gura în limba lui :

„*Ișala, aferim, ghiordum, işlic, berechet tacim!*“.

Eu nu bagam de seamă că cuvintele lui, dragă doamne turcești, erau aruncate cu țapoii, fără nici un înțeles.

— Ce dracul, se sparge Turcul

ista așa de ne-asurzește, zisei eū lui Iacob Negruzzi.

Atunci Turcul se întoarse surizând către mine și îmi zise :

— D'apoi bine, cucoane, eū nu-s Turc cum nu ești nici dumneata ; sunt geț beget Român de la București ; dar dac'oi zice că-s Român, mor de foame aicea.

— Ei, brava mă ! Ține un bacșiș și dai înainte cu turceasca, răspunserăm noi puindu-i câte un franc în palmă.

— Eū nu sunt singur aicea ; a mai venit cu mine un Țigan cu un urs.

— Și unde e Țiganul ?

— E la Versailles, căci nu l'a lasat să intre cu ursul în Paris.

Ei bine, iubite cetitor, n'o să mă crezi poate, dar m'am dus la Versailles în aceeași zi nu atil ca să văd palatul lui Ludwig al XIV și faimo-

sul pare cu apele saritoare care sunt
 unice in lume, ci ca să întalnesc Ți-
ganul cu ursul. Am avut în adevăr
 norocul să-l găsesc nu departe de
 poarta parcului și vederea lui me-a
 făcut o mare bucurie, me-a deșteptat
 în mințe întreaga icoană a țării mele
 cu munții, cu apele, cu pădurile, cu
 tradițiile, cu selbatăcia ei chiar. Mă
 uitam la dănsul și nu-mi venea a crede
 ochilor. Auzi!.... Un Țigan autentic
 în costumul lui primitiv, cu fața mo-
 horită ca cianul, cu dăiraoa în mână,
 cu ursul Carpaților legat de botnița
 lângă dănsul, aici la porțile Parisu-
 lui, în vechiul culcuș a lui Ludwig
 al XIV-lea, în mijlocul civilizației ce-
 lei mai rafinate! Ce contrast izbitor,
 ce anacronism, ce nepotrivire de tim-
 puri și moravuri! Cu cîți seculi era
 în urmă acest reprezentant al barba-
 riei față cu tot ce-l încunjura! Și

Contrast

totuși inima mea a fost mai adinc mișcată de vederea acestei figuri evocatoare a unei lumi ramase departe colo spre răsărit, decît de toate frumusețile, toate minunile ce-mi străluceau în cale. Ce vrei? Așa sunt eu; cu riscul de a trece drept un naiv, un copilăros, trebuie să mărturisesc că Tiganul acela m'a întors cu gândul într'o clipă cine știe unde peste șapte hotare. El par'că me-a adus un aer de récoare de-acasă, un suris de la locurile unde m'am născut, o urare prietenească de la tot ce-a îmbucurat ordinioară ochii copilăriei mele. Și doar nu era așa de mult de când plecasem din țară. Abia se împlinise o lună. Cu toate aceste atîta loc calcat, atîtea țări străbătute, atîtea lucruri văzute, atîtea rase de oameni întălnite, me-a dat impresiunea ca și cînd ar fi trecut zecimi de ani la mijloc. Intr'o

lună trăisem o viață întreagă. De aceea când am văzut Țiganul cu ursul m'a prins dorul de inimă și me-a venit să-l sărut. M'am apropiat de el și i-am zis cu tonul familiar obicinuit:

— Da de unde ești tu măi Țigane?

— Auilio! Și tu ești de-ai noștri!

Respunse Țiganul cu o mișcare de bucurie par'c'ar fi vroit și el să-mi sară în gât. I se înseninase fața ca și când ar fi văzut pe frates-o. Eū sunt de la Moldova, adaoase el, am venit cu drumul dă foc, ș'acuma staū pe plecare fiind că nu prea a fost alijveriș aici.

— Mergi sănatos, măi Țigane și să spuī la ai tăi că tot e măi bine acolo de cât aici între străini.

— Să trăești! Domnișorule, mâncața-și ochișorii! S'ajungi mare cīt o beizadea! Apoi de bucurie că te-am văzut, am să-ți cānt din daira. Diha! Martine! Strigă el ursul^{ul} care se sculă

în două labe, legănându-se din șele
ca o mireasă. „Joca bine măi Martine
că-ți dau pâne cu masline“.

Ursul juca mornăind, Țiganul cânta
și suna din दौरа și o mulțime de
lume care nu măi văzuse asemenea
spectacol se grămădi în jurul nostru,
căci nu era lucru banal să vezi ju-
când ursul din Carpați la poarta cas-
telului din Versailles. Iar când ursul
cu tavaua în labe se adresă pe rînd
la privitori, toți după exemplul meū,
fii aruncare cîte un ban roș sau alb,
așa că intălnirea Țiganului cu mine
i-a fost de bun pocinoc.

Am stat în Paris aproape o lună,
încit mă săturasem de atita vuet, de
atita fertură de lume unde nu găseam
nimic pentru odihna ochilor și a su-
fletului. De dimineață până în sară o
duceam într'o ameteală, într'o oste-
neală a nervilor și a minței, și de

multe ce văzusem nimic acum nu mă mai mișcă. Doream să mă aflu mai curînd la loc larg, în aer liber, departe de acest sgomol de iarmaroc.

Desigur nimene nu se așteaptă să fac descrierea Parisului pe care toată lumea îl cunoaște, nici a expoziției de atunci, căci o asemenea descriere ar eși cu totul din cadrul lucrării mele. Cataloagele și fotografiile din timpul acela sunt de față și amatorii nu au decît să le consulte.

Eū unul eram setos să ies din cercul minunelor iscusinței omenești și să intru în acel mai larg și etern al minunelor naturei.

Astfel întovărășit de Iacob Negruzzi am plecat într'o dimineață cu trenul Paris-Lyon-Méditerranée spre Svițera, iar Leon Negruzzi s'a despărțit de noi trebuind să se ducă la Ems ca să facă o cură.

Svițera, iată o țară care suridea închipuirei mele. N'o văzusem nici o dată, prin urmare se înțelege că tot era să fie nou pentru mine. În adevăr de cum am ajuns la Geneva s'a schimbat panorama, par'că pusesem piciorul pe un pământ mai prielnic, mai apropiat de inima mea. Lacul Lemán de lângă oraș e așa de frumos, așa de albastru, așa de limpede că par'că nu ți-ai mai deslipi ochii de pe el. E mai ales așa de limpede că am văzut mulți străini aruncând întrînsul monede de argint la adîncimi de 4—5 metri lângă mal, iar băeții din localitate, deprinși cu apa ca niște rețe, se cufundaū și aduceaū numai decît moneda îndărăpt. În acest lac nu-ți vine să te scalzi, așa de bine te prevezi în el din cap până'n picioare.

Intr'un rînd făcând încunjurul lacului într'un vapor de plăcere ne-am

oprit la Lausane la *hôtel du Beau-Rivage* unde trebuia să dejunăm. Când am intrat în otel am ramas surprinși de luxul ce am văzut; numai auritură în toate părțile, numai catefele, numai covoare în care îți se îngropa piciorul.

— Ei, Iacobe! oare nu ne-or da afară de aici? zisei eu; intru atâta aveam simțimintul că hainele noastre cam ponosite făceaū contrast cu bogăția ce ne încunjura. Ce se ne dee afară? Din contra. Pe semne că tipurile noastre exotice aū impus chelnerilor, căci am fost serviți de minune pe terasa cea mare a otelului având vederea asupra unei splendide grădini ce se desfășura la picioarele noastre și mai departe asupra lacului care se întindea a lene între munți ce-l încadraū. Numai la plata adițiunei saū, mai bine zis, a sustracțiunei

ne-am cam resimțit. Dar n'am avut ce face; obrazul subțire se ține cu cheltuiala.

Trei zile am stat în Geneva unde ne-am împrietinit cu un Francez și o Franceză, doi tineri de curând căsătoriți care își făceau călătoria de nuntă în luna de miere. Cu dinșii ne-am întovărășit să facem o excursiune până la *Chamonix*. Prezența unei femei când e tinăra și frumușică însufletește o societate de excursioniști și o pre-dispune la veselie.

Așa dar plini de entusiasm pentru călătoria ce proiectasem, ne-am imbarcat într'un vapor cu care am făcut din nou încunjurul lacului pe la Lausanne, Vevey, Montreux, Chillon și Bouveret de unde apoi am luat calea ferată și am apucat între munți spre Martigni. Drumul până la Martigni ar fi de o mie de ori mai plăcut să-l

faci în trăsura saŭ calare, căci într'un vagon închis cum l'am făcut noi n'ai puțința de a gusta frumuseța priveștei. Calea ferată șerpuește de-a lungul Rhonului între două șiruri de muuți mari de-asupra cărora în stînga se rēdică la *Dent de Morclés* (2936 metri) adică aproape o mie de metri mai sus decăt Ceahlăul, și la dreapta la *Dent du Midi* și mai înaltă, 3285 metri, acoperită cu zapadă vecinică.

Natura pe aicea incepe a deveni cu totul măreață și ie proporție mult mai impunătoare de cît la noi.

La Martigni ne-am oprit o noapte pentru ca adoazi să ne urcăm pe muntele *Pierre-a-voir*. Ce bine am dormit în noaptea aceea, întocmai ca niște copii fără grija școalei. A contribuit la aceasta nu numai osteneala drumului, ci și aerul curat de munte,

paturile cele bune și mai mult încă mulțemirea sufletească de a ne vedea în țara cea mai interesantă din Europa.

Șvițera în adevăr se deosebește prin frumuseța naturei, prin confortul otelurilor, prin bunatatea brânzăturilor și mulțimea Englejilor. Această din urmă calitate e singura care poate fi discutată.

Pretutindene îi întâlnești, națli, dișirați, cu monocluri în ochi, cu cisme potcovite, cu lungi bastoane ferecate ocăind ca niște rețe care se scaldă în apă. Cit despre lăptării și branzeturi n'avem ce zice! Tinerii casătoriți, mai ales, deprinși se vede cu laptele cel stricat din Paris nu încelaū de a face dilirambe entusiaste în lauda cafelelor cu lapte întovărășite de caimac, unt proaspăt și miere, de care nu se mai puteaū satura. Mancaū militeii ca niște fericiți uitându-se în ochii unul altuia

de ne făceau și pe noi geloși de apetitul cum și de dragostele lor.

Svițera era pe atunci o țară unde ca să călătorești trebuia să ai sănătate bună și o doză de curaj și mai bună. Prin urmare nu toată lumea își putea da luxul de a se sui pe vîrfuri de munți, de a trece pe margini de prăpăstii, de a calca pe zăpezi unde la fiecare pas te puteai cufunda, lucru ce multora s'a întîmplat. Astăzi Svițera și-a pierdut farmecul ei; a ajuns, pot zice, banală sau după vorba Romînilui de ris, așa că toți schilozii se pot sui dormind pe Rigi, pe Pilat și chiar pînă la un loc pe imaculata lungfrau; mâine, poimîne se vor sui poate și pe Mont Blanc. Avea dreptate *Tartarin* să nu mai creadă în primejdiile urcărilor pe munții Svițerei. Astăzi nu are nevoie să fi barbat în toată puterea cuvîntului cu inima să-

nătoasă și cu plămîii teferi în piept, să ai picior sdravăn de munte, cap nesupus ametelei, ochi care să nu se orbească de albeața omătului. Astăzi îți trebuie numai un bilet de drum de fier, iar inima, plămîii, picioarele și chiar capul sunt de prisos.

Ce ar zice *Guillaume Tell* dacă s'ar scula din mormînt și ar vedea țara lui astfel schimosită, sulemenită ca o mahalagioaică în zi de duminică, prefăcută într'un teatru de feerii unde meritul nu-i a călătorului care îl vi-tează ci a mașinariilor ce îi schimbă decorurile?

Ce ar zice *Jacques Balmat*, cel întai care acum 118 ani a pus piciorul, cu riscul vieții lui, pe alba fruntea muntelui *Mont-Blanc*, când ar auzi că viitorul pregătește poate Imparatul Alpilor aceeași rușine ca și imaculatei Iungfraū?

Eū unul însă am avut parte să că-
 -tătoresc în Svițera acum 37 de ani
 în timpurile cele bune, adică pe când
 -era Svițera cea adevărată, cea ne pro-
 -fanată de spiritul de speculă a civili-
 -zației moderne. Așa dar a doua zi
 în zor de ziuă noi cite-și patru: tinerii
 -nșuraței, Iacob Negruzzi și eū călări
 -cite pe un catâr și întovărășiți de doi
 -călauzi și un purtător de merinde am
 -plecat se urcăm *Pierre-à-voir*, 2467
 -metri înălțime. Urcarea nu-i tocmai
 -greă, nici periculoasă de și muntele
 -e cu aproape 500 metri mai înalt ca
 -Ceahlăul, însă pe litva lui încoronată
 -cu niște stînci colosale cărora ploile
 -și fulgerile le-aū dat forma bizară de
 -unde își trage numele, nu te poți sui
 -de cit pe jos din cauză că cararea
 -dispare cu totul pe niște coaste pră-
 -vălătice foarte prăpăstioase. Ne-aū tre-
 -buit șase ciasuri ca să ajungem în

vîrf. În acest timp însurăței n'au încetat de a ciripi între dinșii ca niște porumbei scăpați din colivie, iar noi de asemenea n'am încetat de a-i privi pe dinșii precum și minunele ce ne nconjură. De ce ne sueam de ce vederea se întindea asupra Alpilor mai largă, mai impunătoare; dar odată ajunsși sus ne-am pomenit acoperiți de un nour negru și posomorit care a venit ca un balaur asupra noastră și ne-a închis vederile din toate părțile de mai nu ne puteam distinge între noi. Apoi nourul a trecut lăsînd pe mantalele noastre o pătură subțire de țurțuri de ghiață; am între-văzut cîteva minute albastrul cerului și un alt nour proaspăt, mai negru, mai posomorit năvăli asupra noastră sub care iarășî ne făcurăm nevăzuți; apoi un al treilea, un al patrulea și așa neconținut la scurte intervale unul după altul,

par'că ceriul înadins ordonase batali-
oanelor sale de nourî să dea asalt a-
supra noastră ca să ne împedice de
a ne bucura de mult lăudata prive-
liște și să ne și ude pe de-asupra.

Dac'am văzut așa, am stat acolo cu
mantele și șaluri în spate numai tim-
pul cit să mâncăm și se ne odihnim
puțin și am plecat la vale.

Scoborîrea însă a fost originală de
tot. Dădusem din *Martigni* o tele-
gramă la *Saxon* ca să ni se expe-
duească sus pe munte patru săniî pe
care le-am și găsit și cu care aveam
să ne scoborîm.

Săniile nu erau propriu zis săniî
ci niște schelete de săniî reduse la
cea mai simplă expresiune, și așa de
ușoare că ai fi putut rēdica cite două
într-o mână.

Pe două tălpi era fixată o scândură
pentru ședere cu o rāzāmătoare în-

gustă aşazată curmeziş la spate; în loc de oişte erau două hlube pentru călăuz care n'avea trebuinţă să tragă sania la vale ci numai s'o oprească în puterea călcăilor şi să-i dea direcţia la dreapta sau la stînga, întru atîta era drumul de pravalatic, un drum anume croit ca să lunece sania de la sine pe pămînt gol. Ne-am urecat deci fie-care cite într'o așa zisă sanie cu cite un călăuzi între hlube în loc de cal și.... să dea Dumnezeu bine!... Lunecam în jos cu o iuţeală ameţitoare, așa că de multe ori eu care eram în frunte, când mă uitam îndărăpt la cei ce veneau în urma mea mi se părea că au să-mi cadă în cap. În 45 de minute am scoborit muntele pe care îl suisem în 6 ciasuri. Cursă fantastică în care era de admirat ghibăcia și puterea călăuzilor care cu picioarele mereu încordate, nu păseau ci

lunecaŭ brăzdînd pămîntul cu călcăile fără se îngenuncheze o singură dată, ceea ce ar fi avut de efect resturnarea sâniei și căderea noastră în prăpastie.

Mă rog, când m'am văzut jos me-am făcut cruce; mi s'a părut că m'am scoborit din ceri.

A doua zi am plecat din Martigni cu drumul de fier și ne-am oprit la *Vernayaz* pentru a vizita vestita cascada *Pisse-Vaehe* și defileul cel cunștit cu numele *Gorges du Trient*. Cascada formată de riul *Salanfe* e una din cele mai frumoase ale Svițerei; cade de la o înălțime de 70 de metri și apa până a nu ajunge jos se preface într-un praf fin prin care razele soarelui desemnează cite odată doi și trei frumoși curcubei cu toată gama cōloarelor. In dosul cascadei, pe păretele stîncei de pe care se aruncă

riul, este construită o scară pe care te poți urca până sus la punctul de unde apa se prăvale în aer. Spectacol foarte impunător care însă nu se poate admira de pe scară de cit cu prețul de a fi bine stropit dacă n'ai pe umere un cauciuc.

✓ În aceeași zi ne-am dus să vizităm și *les Gorges du Trient*.

Când între în acea strimtoare de stînci pe fundul căreia ferbe riul Trient ca pe un așternut de jaratic, te apucă fiorii. Păreții sunt așa de aproape unul de altul și așa de nalți că abia strabate lumina zilei între dinșii; iar vuetul riului care curge în cascade și se sfarmă de stînci deșteaptă toate ecourile din întunecata potică și acopere ori-ce glas omenesc. Ai crede că te găsești în infernul lui Dante.

La înălțime de vre-o 20 de metri,

după-cit am putut aprecia cu ochiul, deasupra nivelului riului este construită pe unul dintre pârșii de stîncă o galerie de lemn suspendată ce înaintează până la distanță de vr'o 500 de metri inlauntrul strîmtorei și trece prin poduri suspendate de la un pârșe la celalalt de asupra riului care urlă infricoșat și are el însuși, zice-se, o adîncime de aproape 13 metri. Cu multă sfială circulam pe acea galerie de lemn și mai ales pe punțile cele aeriene care tremuraū sub picioarele noastre și zeū erau momente cînd simțiam că ni se oprește respirația în piept.

Mult n'am zăbăvit în neagra potică, căci ne era degrabă să călcăm pe pămînt sînatos și sa revedem lumina soarelui.

Intorși la Vernayaz am angajat cătari și a doua zi am plecat călări

spre *Chamonix* pe la trecătoarea numită *Tête-Noire*.

Chamonix e o vale cunoscută care atrage în fiecare an multă lume fiind că este cea mai grandioasă din Svițera, împrejmuită de cei mai mari munți ai Europei. — *Mont-Blanc* cu tot cortejul lui de urieși, *les Aiguilles* : *Verte, Rouge, d'Argentière*, du *Tour*, du *Dru*, du *Midi*, du *Gouter*, le *Mont-Maudit*, etc.

Impresiunea ce simți când ai ajuns acolo e zdrobitoare. Fără să vrei îți vine în minte marea problemă a începuturilor planetei noastre, și te întrebă ce cataclisme au trebuit să frământa atunci coaja pământului ca să se răsca astfel de munți la așa colosală înălțime. Inchipuiți-vă peste Carpații noștri alt rind de Carpați și veți avea abia altitudinea acestor munți.

Sunt 37 de ani de când n'am mai

pus piciorul în acea vale a marilor
 minuni pămînteşti, şi totuşi me-a ra-
 mas viū întipărită în memorie întreagă
 siluetă a munţilor ce o încunjoară cu
 virfurile lor ascuţite ca boldul care
 resfring lumina soarelui în nenuma-
 rate nuanţe. Iar în fundul văiei, acolo
 unde se încheie cercul munţilor se rē-
 dica maiestuos mai presus de toţi,
Mont-Blanc, invalid cu mantia lui albă
 ca un sahastru bătrîn de cînd lumea
 căruia toţi se închină.

Dar aceste mari scene ale naturēi
 nu se pot descrie cu condeii său
 spune prin viū graiū; ele trebuesc vē-
 zute cu ochii. De aceea mē opresc de
 ale mai micşura farmecul prin fraze
 neîndestulatoare; căci cuvintele ome-
 neşti cu înţeles mărginit nici odată
 nu vor putea da icoana splendoarei
 nemărginite a naturēi adevarate.

Aşa dar odată ce am descălecat la

Chamonix și ne-am odihnit de oste-
nelele drumului, cel întâi gând al nos-
tru a fost să ne urcăm pe *Mont-
Blanc*. Se înțelege de la sine că noi
tineri cum eram, cu dor de a face
acte de bravură, nu era să atacăm
slugile când aveam stăpinul înainte.

Însă ceea ce a pus frâu entusias-
mului nostru a fost nu atât greutatea
întreprinderii precît scumpetea ei. În
sala de mîncare stă aninată pe pă-
rete o tabelă pe care erau însemnate
prețurile tuturor excursiunelor din îm-
prejurimi. Urcarea pe *Mont-Blanc* era
taxată atunci cu o mie de lei de per-
soană în care preț era obligat a lua
doi călauzi și un purtător de bageje.
Această sumă era cu mult prea mare
pentru modestele noastre pungi. Vê-
zând așa ne-am hotărît a întreprinde
trecerea *Mării de Gheață* care după

Mt. Blanc ne-a ațîțat mai mult curiozitatea.

Inchipuiți-vă spațiul deșert dintre munții *Montanvert* și *Chapeau* plin de un masif enorm de gheață care formează un podiș lung de vr'o șapte kilometri și lat de vr'o doi. Acest podiș se numește Marea de Gheață și are într'adevăr aspectul unei mări în valuri care de-odată ar fi înghețat, și de sub care izvorește râul *Arveyron*.

Noi pe atunci nu puteam să ne dăm samă despre ce este *Marea de Gheață*. Singura idee că în mijlocul lunii lui cupțor, la o înălțime de 2000 metri aveam să călătorim pe o așa zisă Mare de Gheață ne înflăcăra imaginația.

Această excursiune pe lângă caracterul ei original avea și avantajul de a fi eflină de oare-ce noi cite-și pa-

tru nu eram ținuți a angaja mai mulți călăuzi decît doi.

În mai puțin de trei ore am ajuns în vârful muntelui Montanvert de unde dominam întreaga Mare de Ghiată, care steclea la lumina soarelui de ne lua ochii. Acolo am găsit un mic restaurant unde am îmbucat cite-ceva, apoi încălțați cu cizme ținuite și înarmați cu cite un toiag ferecat am plecat înșirați unul după altul pe Marea de Ghiată întovărașiți de ambii noștri călăuzi care luase cite o scândură în spate ca se ne serve drept punte peste crăpături.

Ce ne trebuia nouă punte? Săream peste crăpături ca niște căprioare fără leac de grijă, fără nici o conștiință de primejdie, până când însfârșit franțuzoaica, curioasă ca toate femeile să aște tot, întrebă pe unul dintre

călăuzi cam ce adîncime pot avea crăpăturile aceste.

— O! Răspunse călăuzul cu mare singe rece. Depinde; adîncimea lor poate să fie între 500 și 1000 de metri.

Când am auzit aceasta ni s'a zborșit părul în virful capului. Am renunțat imediat la gimnastica noastră de sărituri, ba nici chiar pe scânduri n'am mai îndrăznit să trecem fioroașele gurii de prăpăstii, ci căutam să le ocolim așa că, pot zice, am făcut de două ori drumul de la o margină până la cealaltă a Mării de Ghiță.

Ajunși la *Chapeau*, altă gustare pentru recăștigarea forțelor pierdute. În timpul acesta pe când mă îndeletniceam cu disecarea anatomică a unui puț fript, auzii de odată o detunătură cumplită și îngănată de nenumărate ori de echoul munților, întocmai ca

o canonadă a unei baterii de artilerie. Toți am sărit în picioare neștiind ce este și atunci de pe terasă unde mâncam, am văzut o lavină de gheață cum se rostogolea la vale spre riul Arveyron rupând toți sloii ce întâlnea în cale cu un zgomot infernal. Spectacolul e totdeauna interesant când îl privești de departe și nu ești, doamne ferește, pe linia de cadere a lavinei.

Apoi ca să răspundem și noi prin o canonadă la canonadele lavinei am distupat o butelcă de șampanie și după ce am deșertat-o până la fund, am plecat cu un dram de chef mai mult spre *Chamonix* prin trecătoarea cea mai periculoasă ce am întâlnit până atunci în Svițera și care nu degeaba se numește *Mauvais-Pas*. Cine e cit de puțin supus amețelii și nu are piciorul sigur nu ar face bine să se ispitească prin asemenea loc. Te scobori

pe un pãrete de stîncã aproape perpendicular în care sunt sapate mici trepte cit ai pune piciorul, de-asupra unei prãpastii de peste o mie de metri, în fundul cãria șerpuește Arveyronul mic ca o cordea. Pe vremea aceea nu aveai ca acuma la îndãmnã o balustradã de care se te poți sprijini, ci numai niște cue batute în pãrete din distanțã în distanțã de care te acațai cu mânele, exercițiu greú pentru oamenii nedepriși cu asemenea gimnasticã. Din aceastã cauza puținã aveai curajul de a trece prin *Mauvais-Pas*.

Nici noi n'am fi îndrãznit sã ne risicãm pe acolo, dacã tinãra franțuzoaicã care vroea sã facã pe viteaza, nu ne-ar fi adus la ambiție, înaintãnd ea cea dintãi pe scoborișul prãpastios.

— Hei, Doamnã! Strigã calauzul

din urmă ; închideți cortelul, ca să nu-l umfle vântul și să pierzi echilibrul.

— Atunci sumeața noastră tovarășiță venindu-și în fire și văzând că cararea pe care se angajase era mult mai amețitoare decît își închipuise, se opri în loc, închise cortelul, dar cuprinsă de frică n'a mai vroit să facă un pas înainte pînă cînd amîndoi călăuzii n'aū luat-o fiecare cîte de-o mîna și aū dus-o la vale mai mult de-a tîrișul.

Cînd am ajuns jos, biala femeie era atît de istovită și impresionată de fiorosul scoboriș. încît n'a mai avut putere să se ție în picioare necum să urmeze cu noi calea înainte spre *Chamônix*. Am fost nevoiți să construim în grabă o targă și așa am dus-o noi bărbații în puterea brațelor pînă la otelul de le Chamonix unde a trebuit imediat să se pue în pat.

Nu știu cum vor fi dormit ceilalți tovarăși ai mei în acea noapte, dar eu unul am avut somnul foarte neliniștit; treseream înspăimântat la fiecare cinci minute părîndu-mi-se că alunec în prapastie.

Lucru curios, toată această călătorie făcută împreună, care negreșit a stabilit oare care familiaritate între noi, a deșteplat simțimîntul geloziei în inima Francezului, bine înțeles, fără nici un motiv întemeiat; căci atît Negruzzi cît și eu eram foarte departe de a ne gândi să-i stricăm fericirea casnică. Dar această boală mai rea de cît toate vine cîte o dată așa din senin.

Astfel dînsul n'a mai vroit nici în ruptul capului să călătorească mai departe în tovarășie cu noi după itinerarul ce ne propusesem. El a declarat că rămîne încă cîte-va zile la Cha-

monix pentru ca femeea lui să-și recâștige puterile și că de acolo pleacă în Italia. Bietul om! Nu am idee ce viață conjugală va fi avut mai târziu, dar de sigur că rău a luat-o chiar de început, de oare-ce e lucru probat că cel mai bun mijloc de a te pierde în opinia unei femei este de a te arata neîncrezător în ea și de a-i da a înțelege că singur te socoți nevrednic de dragostea ei. Nu cunoștea el proverbul românesc care zice: că mai ușor e a păzi un cârd de iepuri decât o femeie.

Instarșit vrând, nevrând am trebuit să ne mângăem de pierderea acestor doi tovarăși, și să plecăm îndărăpt la Martigni prin trecătoarea *Col de Balme*.

Col de Balma este un gât de munte de mai bine de 2200 metri înălțime unde am ajuns călări fără multă os-

teneală și am găsit un mic otel. De nicăiurea n'ai o vedere așa de frumoasă asupra lui Mont-Blanc ca de acolo. Il vezi în toată măreția lui de la bază până la vîrf. În curtea otelului era așazat un mic telescop prin care am putut observa cum o societate de excursioniști tocmai atunci se scoboraū de pe Mont-Blanc și-i puteam distinge așa de bine, că vedeam urmele ce lasaū pe zapadă și funia cu care erau legați. Ce n'ași fi dat să fiu și eu între dînșii! Poate că acest dor o fi avut la bază o nuanță de vanitate; Dar în sfârșit, dintre toate vanitățile lumești, aceasta este negreșit mai scuzabilă, pentru că nazuința de a atinge culmele înalte fie pe terenul intelectual fie pe acel fizic e inherentă naturei omenești. Nu tuturor este dată putința de a le urca, și fiind că acum e vorba numai de pedecel

ce ne opune natura, apoi acel ce se poate lauda ca a pus piciorul pe fruntea lui Mont-Blanc sau a lui Chimborazzo nu e de sigur un om ordinar, precum și mai puțin ordinar, dacă nu cum-va un om extraordinar va fi acela ce va pune piciorul pe mult invidiatul Polul Nord. Lupta cu tăriile naturei are în sine ceva bărbătesc care înflacăra închipuirea și deșteaptă dorul de a le învinge.

Ast-fel față cu Englezii, căci Engleji erau acei care se scoboreaū de pe Mont-Blanc, m'am simțit în fundul conștiinței mele pe o treaptă de inferioritate și ca să mă mângai de această stare de umilire, am oftat și am comandat un prinz la otel.

Pe când decī față în față cu Iacob Negruzzi stam la masă cu șervetele la gît râtezând virful unor ouă, (à la coque) iată că ved pe stăpînul otelu-

lui apropiindu-se de noi cu un aer surizător și cu o condică subsuoară.

Cu multă politeță el ne-a pus condica dinainte rugîndu-ne să o examinăm și să scriem și noi ceva întrinsa. Am răsfoit condica și am găsit felurite eugetări, maxime, aforisme, impresiuni de călătorie scrise în toate limbele, numai în limba română n'am găsit nici una. Într'un singur colț de pagină am găsit înșfârșit cîte-va cuvinte scrise de un Român în limb-franceză: *J'ai passé par ici. Anton Arion.*

Ah! Asta-l din cale-afară gogonată strigai eū indignat; trebuie numai de cit salvată onoarea Romănilor, și i mediat așternuī pe o pagină goală următoarele versuri cam șchioape, așa cum m'a tăet prin cap, dar scrise cu litere mari ca să bată la ochi:

Frunză verde lemn uscat,
 Iată-mă-s pe deal urcat !
 Privirea ar fi prea frumoasă
 Dacă vintul nu m'ar tăea la oasă.
 Tu care în urmă vei veni poate
 Să nu mănânci ca mine ouă coapte.
 Ci o garafă de vin să bei dușcă
 Dacă la vale vrei să mergi pușcă !

A scris și tovarășul meu cite-va
 versuri de care nu-mi aduc aminte,
 de sigur mai corecte de cit ale mele,
 apoi am închis condica și am înapo-
 et-o cu aceeași politeță otelierului.

După ce în adevăr am băut o ga-
 rafa de vin dușcă, am încălecat din
 nouă și ne-am dus pușcă la Martigni
 de unde am luat diligența cu patru
 cai înșir spre muntele Furca pe o
 șosea minunată de-alungul Rhonului
 în sus. Am trecut *Sion, Sierre, Brieg,*
 unde am petrecut noaptea apoi a-
 doua zi am trecut prin *Morel, Fresch,*

Muntele de la rem. 225

Münster, străbatînd o țară nedescris de frumoasă avînd rînd pe rînd în dreapta și în stînga vederea asupra celor mai mari piscuri: *Weisshorn*, *Mont-Rose*, *Fletshhorn*, *Diableret Aletschhorn*, *Finsteraarhorn*, *Oberaarhorn* etc. toți acoperiți cu eternă zapadă înălțîndu-se care de care mai sus ca niște turnuri gigantice de cetății aeriene.

În sfârșit după vr'o șapte oare de călătorie prin această neasamanată panoramă am ajuns în vîrfurile muntelui Furca pe șoseaua artistic construită care face nenumărate șerpuituri, și acolo ne-am oprit dinaintea unui otel unde am găsit o masă întinsă care aștepta oaspeții ce trebuiau să sosească din diferite direcțiuni. În adevăr puțin după noi venire alte diligenți dinspre *St. Gothard*, dinspre acul *des Quatre-Cantons* și de pe

aiurea din care se scoboriră o sumă de bărbați și femei foarte puțin preocupați de frumuseța peizagului dar foarte grăbiți ași lua locul împrejurul mesei. Ne-am așazat și noi la un capăt de masă hotărâți a vorbi numai românește și a ne explica cu chelnerii prin semne. Toți musafirii erau germani sau locuitori din Svițera germană, nici un barbat frumos, nici o femeie frumoasă; toți aveau flurii sbărcite, ochi spălăciți, nasuri roșii sau vinete ca patlagelele; toți erau scurți pe picioare, pântecoși, plini de de bere și de cartofle; par'că a tunat și i-a adunat, cum zice Românul.

Auzindu-ne pe noi grăind o limbă străină, necunoscută lor, dinșii se găsea foarte nedumeriți neștiind ce neam de oameni suntem.

Vedeați ei că după vorbă nu suntem

nici Francezi, nici Italiani, nici Spanioli, nici Portugezi.

— Ce drațul de limbă vorbesc ei? Intrebă unul mai nerăbdător dintre toți.

— Stați mă rog, respuse un altul mai bătrîn cu niște mustețe mucegăite de bere, un fel de filolog probabil, mai cărturar de cit ceilalți:

— Aceștia trebuie să fie Mauri. *Sie müssen Mauren sein*, zise el cu multa seriozitate.

La această descoperire toate nasurile cele roșii și vinete se îndreptară spre noi, toți ochii cei spalăciți ne ațintiră cu o nespūsă curiozitate, iar noi am trebuit să ne punem pumnii în gură ca să nu pufnim de ris.

Am ramas deci Mauri drepti și necontestati.

Acum trebuie să mărturisesc că ponosul acesta căzut asupra noastră

îl datoream mai mult lui Iacob Negruzzi; el ne colora pe amândoi. Eram, nu e vorba, pîrlit și eû de atita umblare prin vînt și soare, de atitea dealuri suite și vîi scoborîte, d'apoi iubitul meu tovarăș mē întrecea cu mult; par'că era Negusul în persoană descălecat proaspăt din Abysinia.

Am vroit un moment să mē dau pe fața, ca să mē spal de această nedreaptă clasificare etnică, dar Negruzzi m'a oprit.

— Lasă-î dragă în credința lor. Ei cînd s'or duce acasă aû să se laude că aû vîzut pe Furca doi Mauri autentici, ceea ce pentru dînșii e tot atit de extraordinar ca și cînd ar fi întîlnit doi elefanți.

După masă ne-am dus să vizităm ghețarul Rhonului de unde ese marele fluviu care-î dă numele și se varsă în Mediterana.

Ajuns acolo am văzut izvorînd de sub ghețar un pârău lat ca de un metru curgând timid pe un pat pietros și mai la vale aruncându-se în cascade printre stînci. Acesta e Rhonul care în Franța poartă mari corăbii pe sinul lui. Drept să spunîm era milă de dînsul, vîzîndu-l așa mic și neputincios; am sărit peste el de mai multe ori ca să mă pot lăuda și eu acasă ca am pășit Rhonul cu piciorul precum avea să se laude și Nemții, dar cu nedrept, că au văzut doi Mauri la izvorul lui. Fie-care cu lauda lui.

De pe Furca ne-am scoborît apoi tot în diligență pe șoseaua cea șerpuitoare până la Hospenthal în valea riului Reuss, am trecut le Pont du Diable și de acolo lăsînd muntele St. Golhard la spate ne-am oprit la Altorf patria lui Guillaume Tell, a că-

rui nume legendar plutește și astăzi asupra neamului seǔ ca un scut ocrotitor.

De la Altorf până la Fluelen care e situat în capătul lacului des Quatre Cantons nu-i de cât o svărlitură de băț; de acolo ne-am ambarcat într'un vapor pe lac pentru a ne duce la *Lucerna*.

Ce frumos e lacul des Quatre Cantons! Pe cînd cel de Geneva e albastru ca ceriul, acesta e verde ca smarandul. De și ceva mai mic, cu brațe care alunecă în diferite direcțiuni prin strîmtori de stînci, e însă mai pitoresc decît cel dintîi pentru că e încadrat între munți mult mai mari și mai variați ale cărora păduri de verdeață se reflectează în el și-l colorează. Plutind pe undele transparente și fără nici un creț a le lacului, mergeam așa în neștire ca într'un

vis și ași fi vroit par'că să merg așa la nesfârșit, atit de desmerdătoare pentru ochi și suflet e această legănare pe vestitul lac împodobit nu numai de natura splendidă ce-l încunjoara, cit și de misterioasele legende, ce-l poetizează istoria.

Cu părere de reu ne.am scoborit din vapor înspre sară când am ajuns la Lucerna. In jurul Lucernei situata într'o poziție foarte frumoasă la eșierea riului Reuss din lacul des Quatre Cantons, se ridică munții *Pilat*, *Rigi*, *Bürgenstock*, *Stanserhorn*, și alți munți mari albi de zapadă care o împresoară din toate părțile.

Cei doi dintai *Pilat* și *Rigi* sunt astăzi inzeștrați cu cite o cale ferată care urcă pe călator aproape într'o oară până în vîrf. Pe vremea noastră nu exista acest drum de fier, astfel că pentru a ne sui pe *Rigi*,

Iacob Negruzzi și eu am închiriat, în scop de economie, un singur cățar cu înțelegere între noi ca fie-care să-l călărească cite o jumătate de oară și apoi să-l treacă tovarășului său. Urcarea pe Rigi nu e tocmai grea, drumul e bine tăet în munte, fără suișuri prea repede, fără prăpăstii amețitoare, așa putea zice că e mai comod de escaladat de cit Ceahlăul nostru.

Pe atunci eram tânăr, sprinten, sănătos, deprins cu munții la poalele cărora am copilarit, mă urcam deci fără să bag de samă că prietenul Negruzzi nu se prea ținea de tocmala. În loc să-mi cedeze cățarul la fie-care jumătate de cias, el mă lua cu vorba și când mă deșteptam vedeam c'am făcut trei sferturi de oară, altă dată și o oară întreagă pe jos, încil pot zice că până-n vîrf puțin m'am bucurat de huzurul călăritului. Când am

făcut socoteala timpului Negruzzi a recunoscut însuși că m'a nedreptățit, dar lucrul ne mai putându-se întoarce am rămas bun păgubaș cu diferența ostenelei, răsplătit fiind cu prisos de frumuseța ce me-a fost dat să ved pe culme.

Acolo chiar pe punctul cel mai nalt al muntelui am găsit un oțel minunat, încăpător, înzestrat cu tot confortul unde viermua o sumedenie de lume din toate țările și de toate neamurile. Ajunsesem cam spre sară și nu bine am intrat într'o odăe ca să ne scuturăm puțin de colb, că deodată auzirăm sunând cornul Alpilor care anunța oaspeților asfințitul soarelui. Am eșit iute afară împreună cu toată lumea și mărlurimesc că imi este cu neputință să descriu splendoarea tabloului ce mi s'a întâșosat dinaintea ochilor. Rigi este unul din-

tre munții Svițerei care are o situațiune excepțională de unde se deschide vederea un orizon nemărginit. Cât poți îmbrățișa cu ochii vezi lanțul maiestuos al Alpilor acoperiți cu zăpadă vecinică, urieși ai pământului ale căror titve albe se profilează pe ceri cu formele cele mai neînchipuite. Apoi printre dinșii, ^(în) văile ce-i despart, strălucesc riuri, lacuri, sate, târguri unde se mișcă și se resfață furnicarul omenesc, unde cresc flori și plante tropicale, pe când sus pe virfuri totul e mort sub giulgiul cel de gheață.

Iată acum soarele că se scoboară strălucitor pe scarile cerului aprinzind în jurul lui fel de fel de lumini care reflectându-se pe ghețuri și zăpezi poaleesc nenumeratele virfuri de munți cu fel de fel de culoare. E o adevărată feerie, o serbatoare a naturii în care par'că și cerul și pământul s'aū

unit să glorifice pe falnicul luciafăr al zilei în momentul îndrumării sale spre cealaltă față a pământului. Am avut norocul rar să privesc această neînchipuită scenă a asfințitului de la început până la sfârșit, căci nu era pe ceri un strop de nor care să-i micșurere frumuseța. Apoi încet, încet umbrele nopții se ridicău din văi spre vîrfuri, și când cea din urmă rază de diamant, cea din urmă scântee de rubin ș'au stins de pe culmi și de pe ceriul acum instelat, m'am retras tăcut cu sufletul și cu ochii plini de farmecul acestei privelești Dumnezești.

Ciudat!... Nici odată n'am avut simțimîntul izolării, al înstrăinării de ori-ce legături omenești, nici odată nu m'am simțit mai dus, mai pierdut în chaosul nemarginirii ca atunci, când din înalțimea vazduhului, priveam roata împrejur întreaga pădure de vîrfuri

inzăpăpile, o lume de pe ceea lume, creată par'că pentru locaș de ciclopți. Și totuși nici odată n'am fost încunjurat de o mai mare adunare de oameni eleganți, veseli și vorbăreți ca în acea sară, întocmai ca pe un boulevard parizian. Dar s'au petrecut atunci în mine cite-va momente de intimă reculegere, când toate acele furnici grăitoare au dispărut dinaintea ochilor mei, rămăind par'că eu singur în imensa singurătate. Mult n'a durat acest simțimint, căci iluziile frumoase se risipesc iute ca visurile și am trebuit să reîntro în realitate și prin urmare în otelul care ne chema la ospăț și odihnă.

Când cine-va a suit ca mine muntele Rigi mai mult pe jos decît calare și a văzut ce am văzut, acel om are dreptul să-și astimpere apetitul care de obicei crește în proporție cu os-

teneala și cu plăcerile avute. M'am așazat deci pe la aprinsul luminărilor dimpreună cu tovarășul meu la marea *table d'hôte* întinsă în sala de mâncare, în jurul căria apucaseră a se pune vr'o sută de persoane. Nu era lucru obicinuit să vezi în creeri munților la o înălțime de aproape 2000 metri peste nivelul mării atita lume la masă într'un otel tot atât de bine condiționat ca toate otelurile din marele capitalii ale Europei. Eui însă eram tăcut și gânditor cu ochii în farfurie și nu vedeam nici oacheșele Italiene, nici diafanele Englezoaice, nici bine nutritele Rusoaice, nici grațioasele Parisiane, care vorbeau în jurul meu în limba lor și își comunicaui impresiunile. Eram încă sub inrturirea spectacolului ce mă uimise, a ^msinfoniei de lumină ce colorase perspectiva Alpilor, lumină care îmi jucaui încă în

fundul ochilor. Eram ca clopotul care după ce a sunat odată, continue încă multă vreme să vibreze până se stinge ultima undulațiune.

Apoi după ce m'am sculat de la masă și m'am colit cu vr'o două, trei Englezoaice care negreșit m'aū luat și ele drept un Maur selbatec, m'am dus binișor să mă culc. Am dormit se înțelege neînțors și așa fi dormit desigur până a doua zi târziu, dacă cornul Alpilor nu me-ar fi sunat a doua oară în urechi ca să mă cheme să ved răsăritul soarelui. De astă dată însă n'am avut norocul să-l revăd întorcându-se cu aceeași pompă cu care plecase. Cerul era înourat și toți munții acoperiți sub o naframă imensă de ceață prin care nimic nu străbătea, dar din care se scurgea o mică ploae subțire ca prin sită. Ceea ce am putut însă zări în locul soarelui, aū fost

unele piepturi goale, unele brațe trandafirii rēu acoperite de șaluri, care s'au retras iute în fața vremei posomorite și a privirilor noastre indiscrete.

M'am retras și eū și m'am culcat a doua oară de astă dată cu altă viziune în ochi.

La redeșteptare m'am scoborit împreună cu tovarășul meu înapoi la Lucerna, am mai vizitat împreună faimosul leu rānit, amintitor devotamentului cu care garda Svițereană a lui Ludwig al XVI-lea a căzut jertfă credinței sale, am mai dat o ultimă ochire frumosului lac verde și frumoșilor munți încunjurători și am plecat apoi spre lacul *de Constance* cel mai mare din Svițera pe care curmezișindul am avut iluzia mării; am vizitat cataracta Rhinului de la Laufen, cea mai impunătoare din Europa prin volumul de apă ce cade, și ne-am în-

drumat apoi spre Ostanda. Nu voiŭ vorbi nimic de această ultimă parte a călătoriei mele, căci i-am consacrat un capitol deosebit sub titlul: *O bae în marea de Nord*. Voiŭ zice numai că după o ședere de aproape o lună la această stațiune balneară m'am întors în țară.

Dar Doamne, ce lungă mi s'a părut întoarcerea ! Nerăbdarea dorului întrecea cu mult iuțala aburului. Iar când am calcat la hotar pe pământul patriei și am văzut de departe vîrfurile Carpaților, am simțit că mi se strînge inima în piept.

De sigur munții noștri nu se pot asemana cu Alpii, însă pentru mine unul ei sunt mai dulci, mai prietinoși, mai primavaratici; sunt plini de taine, plini de legende, plini de doine. Ei îmi povestesc multe de toate din trecutul, din prezentul țarei acestia și

îmi vorbesc profetic și despre viitor. În codrii lor ca în niște cetăți nepătrunse s'aū adăpostit odinioară vechii noștri luptători care ne-aū pastrat neatinse numele, limba, credința și datinele strămoșești. Tot ei vor privighia și în viitor asupra destinelor neamului nostru ca niște străjeri neadormiți acăror brațe s'întind departe ș'acăror ochi vęd de sus.

Ei, da! nu mă sfiesc a spune că dacă Alpii mă surprind și mă uimesc prin măreția lor, munții noștri îmi desmeardă ochii, îmi inspiră bucurie sufletului. Intre cialalți sunt strein, între aceștia sunt acasă. Pe cialalți îi admir, pe aceștia îi iubesc.

Și câmpiile și grădinele și satele și târgurile noastre n'or fi ca acele din străinatate; vor fi păstrând poate urme de vechea lor sēlbătăcie, dar îmi par frumoase fiind că sunt ale noastre.

Însuși sëlbatăcia lor mă farmecă. Nu știu ce tainice lanțuri mă leagă de ele și îmi dau conștiința că nicăiurea nu voi fi mai bine ca aici pe acest pământ, muncit și aparat de brații noștri premergători.

O! Par'că vëd pe multe fețe de-ale tinerilor noștri din școala așa numită *modernă* furișându-se zimbete de compătımire pentru omul care își mărturiseste pacatul de a preferi țara sa ori cărei alte țeri. Acelor întocmitori de sisteme regeneratori ai omenirei, voi zice că în zadar caută ei să smulgă din inima omului cea mai firească simțire suptă odată cu laptele mamei. Când rîndunica nu se va mai întoarce la locul unde și-a măistrit primul cuib, când vietățile codrului, ori cît ar pribegi, nu se vor mai întoarce la culcușul lor statornic, atunci

și sufletul omului nu se va întoarce spre locul natal.

Și ce-am pribegit eu?... Nimica toată... Nici macar trei luni și totuși cu câtă plăcere am revenit în țară de unde par'că lipsisem trei veacuri. Cu ce bucurie am întâlnit la hoțar primul soldat pămîntean stand cu pușca de pază, cu ce mulțumire me-am preumblat din nou ochii pe întinsa câmpie românească unde poți respira în voie și trăi încă în larg. Ah! Cît de mult înțeleg acum pe bieții tineri Ardeleni care luați la oaste și duși în țări departate, mureau de dor de-acasă cîntînd doina din fluer. Ei așa-i făcută inima omului! Nici o teorie, nici o doctrină nu o va schimba.

Mare și neînvinsă trebuie să fie nevoia omului ca el să se hotărască ași părăsi țara pentru toldeauna, dar oricît de bine i-ar fi între străini, sunt

sigur că de cite ori gândul i se întoarce spre patrie, de atitea ori ochii i se umplu de lacrimi. Aşa a fost de când lumea şi aşa va fi!

..
..
Iar după ce am ajuns acasă şi me-am făcut un amănunţil examen de conştiinţă, am constatat că aleanul de care sufeream la plecare a dormitat în timpul călătoriei mele ca cărbunele sub cenuşă totdeauna gata să se aprindă. Noroc că la sosire ne mai având cine sufla în el, s'a stîns de la sine, de oarece persoana cu pricina plecase şi ea în străinatate tot cu gândul uitărei, dar ca să fie mai sigură de izbîndă s'a dus întovărăşită de un bun amic al meu.

CUM AM INCEPUT A SCRIE

CUM AM INCEPUT A SCRIE

I.

Staū dinaintea biuroului meu, gānditor cu capul rezāmat pe māni și cu ochii atințiți la fereastā.

Pe acest biuroū am fācut în cursul vieței mele multā rāsipā de cernealā, am încredințat hārtiei multe gānduri intime, multe mărturisiri din ale trecutului, care luāndu-și zborul pe aripele tiparului me-aū purtat numele cānd spre laudā cānd spre ocarā mea.

Iar pe fereastā ce vād ?..... Una din cele mai incāntătoare priveliști de care se poate bucura un suflet iubitor de naturā. La planul întâi se desfășurā grādina mea veselā, cu multā verdeață, cu multā umbrā, cu brazi fru-

moși de munte răsădiți de mâna mea acum trei-zeci de ani, prin luminișurile cărora zăresc colo în vale așternându-se întreg orașul Iași de unde îmi vine înlocmai ca glasul ritmic al mării, freamătul mișcării, vuetul vieții acestui furnicar omenesc.

Dincolo de oraș pe al doilea plan se rădică capricioase, dealurile încunjurătoare acoperite cu vii și livezi, presurate cu monastiri vechi: *Galata*, *Cetățuea*, *Hlincea*, *Măgura* care resar din bogăția frunzișului albe scilpitoare, marture vii, ale unor timpuri asfințite.

Apoi mai departe, tocmai la orizont se profilează un șir de alte dealuri mult mai mari, aproape cît niște munți, peste care se întinde, cît cuprinzi cu ochii, un codru imens secular, locaș de dihăni selbatice și izvor nesecat de nouri și furtuni.

De trei-zeci de ani de când am dinaintea ochilor această neasemanată panoramă și nu mă mai satur de a o admira. Totdeauna par'că-î descopăr o nouă frumuseță. De multe griji, de multe neazuri farmecul ei me-a ușurat inima și de multe ori când mi se înfățișa într'o pulbere de aur, înecată în razele răsăritului său aleasfințitului, mă uitam pe mine însumi și mă simțeam dus pe altă lume.

Ei bine, cum stam așa cu privirea rătăcită în albastrele depărtări, fără voe gândul meu se întoarse spre trecut și prinse se reculeagă amintirile din tinerețe care ca frunzele uscate au rămas în urmă pe cărarea vieții.

Multe din aceste scumpe amintiri le-am dat jertfă publicului prin un șir de volume tipărite; totuși unele au rămas uitate, mistuite în fundul memoriei, căci eu nu me-am înregistrat.

traicul zi cu zi, oară cu oară, cum obicinuesc unei oameni prețioși, ca să nu zic pretențioși, care cred că aduc mari servicii posterității notând tot ce au făcut sau n'au făcut în cursul existenței lor.

Eū ceea ce am scris a fost așa pe apucate, pe negândite, după impresiunile momentului, printre nenumăratele strădăni ale vieții și drept să spun, mă mir eū însumi cum am avut ragaz să înegresc attia hârtie când știut este că munca intelectuală cere în primul loc un deplin repaos sufletesc, lucru de care rare ori m'am bucurat.

Insa de bine de rău munca e acum făcută, dar nu e complectă. Am omis să improspățez tocmai acele mișcări sufletești care au fost hotăritoare în luptele vieții mele și care m'au

îndemnat, pot zice în mod fatal, să ieș condeiu în mână.

Să nu rizi, iubite celitor, când îți voi mărturisi de la început, fără încunjur, că simțirea aceea puternică care se anunță cu zgomotul furtunei, cum zice Lord Byron, că patima aceea veche de când lumea dar etern nouă care se numește *amoriul*, a fost care întâi și întâi m'a împins pe câmpul literilor unde me-am rătăcit pașii tinereții și unde am întâlnit mulți spini și puțin trandafiri.

Iată povestea încuscrirei mele cu arta.

Eram un copilandru de 16 ani și viitoarele musteți întârziau de a resări în ciuda nerăbdării mele.

Peste drum de casa noastră părintească din Folticeni locuia un medic Ioan Diaconovici, bucovinean de ori-

gină, care ne-având copit înfiase o nepoată a sa din Cernăuți.

Ea trebuie să fi fost cu vre-o 7—8 ani mai mare de cît mine și era natural să nu fiu eu tocmai un ideal pentru dînsa, căci prea eram crud ca un puț abia eșit din ou. Dar eu nu gîndeam tot așa. Cu mintea ușoară, cu inima și mai ușoară, cu închipuirea caldă a unui copil ce acum deschide ochii, dînsa mi-se înfățișa ca o frumuseța fără păreche în lume O! cînd zic lume, trebuie să recunosc că lumea mea nu avea pe timpul acela orizonuri tocmai largi în lăuntru cărora să fi putut găsi și alte puncte de comparație; dar frumos e aceea ce place omului.

De la a vedea o femeie ce-ți pare frumoasă și până a o iubi nu-î decît un pas, iar pasul acela e cît se poate de ușor de făcut la 16 ani cînd îți

închipui că toate păsările ce zbor se mănăncă.

O vedeam deci dese ori în balconul ei cu ochii ațintiți pe-o carte cetind cine știe ce romanuri, alte ori îi zăream silueta prin perdelele străvezii ale odăei. Dar de la o vreme chipul ei mă urmărea cu îndărăpnicie. O vedeam în jocurile mele copilărești, în cărțile mele de studiu, în visurile mele de noapte, o vedeam pretutindene și mai cu samă în inima mea.

Nu știu cum mi s'ar părea acum dacă mi s'ar înfățișa așa cum era ea atunci, căci vrăsta și timpul modifică judecata oamenilor. Atunci însă aș fi jurat că Venus n'a putut să fie mai frumoasă decât dînsa.

Era, mă rog, blondă cu un păr de aur care par'că revarsă raze, cu niște ochi albaștri, adînci ca unda ademenitoare a mării, cu o talie de vespe,

curmată la mijloc par'că anume pentru îmbrătoșare, cu un suris melancolic pe buze care-I dădea un aer de vecinică aspirațiune spre seninul cerului. Era, ca să zic așa, o a doua Margaretă din Faust încunjurată de aceeași lumină poetică și iluziunea mea era cu atât mai completă, cu cât cânta foarte frumos din gură tocmai cântecul *Gretchen am Spinnrad* de Schubert de răsuna în geamurile ferestelor, de răsuna în corzile inimii mele. Într'un cuvânt era perfectă, mai perfectă decât tot ce văzusem eu în marele univers cuprins între barierele orașului meu natal. Cum era dar să n'o iubesc?

Se înțelege de la sine că nu o cunoșteam personal, nu schimbasesm nici o vorbă cu ea, nu-I știam nici macar numele; abia mai târziu am aflat că o chema Maria; prin urmare cu atât mai mult o iubeam. Aceasta nu tre-

bue să te mire, iubite cetitor. Asemine complicațiunii psihologice s'aū vëzut la oameni mai ispitiți de cît mine, caei închipuirea are darul de a mări, de a polei realitatea. Simțeam între dînsa și mine neputința apropierei pe care o descrie *Schiller* prin cuvintele; *Sie ist nah und evig weit.*

Simțeam dorul tainic ce simte omul uitându-se la o stea pe care știe dinainte că n'o s'o poată atinge.

Ei! Doamne!... Ce ciudate îmi par acum toate aceste privite din depărtarea unei vieți de om, și unde ași fi eu în stare să descriu emoțiunile ce aū mișcat atunci sufletul meu, să descriu bataile de inima, nopțile nedormite, miclele bucurii, marele amărăciunii ce mă înecaū rînd pe rînd; ar trebui să mă întorc mult îndărăpt spre acele timpuri bine cuvëntate ca să

pot da acestor vibrări sufletești tonul viu și proaspăt de atunci.

Aci sunt silit să mă opresc un moment ca să fac o mică digresiune, să destăinuesc spre ușurarea conștiinței mele un lucru ce mă apasă și anume, că slăbiciunea de căpetenie, pot zice singura care m'a stăpănit din frageda mea copilărie și m'a dus pe cărări negândite, a fost o deosebită, neînvinsă simpatie pentru sexul frumos. Celitorii îmi vor erta acest păcat involuntar, și foarte răspândit, comis de mulți alți muritori slabi de înger ca și mine. Cine se crede aparat de această învinuire să-mi arunce piatra.

Așa îmi aduc aminte că la niște paști, pe când aveam abia vr'o șase ani, și mă jucam în odăea tatalui meu cu niște soldați de plumb înșirându-i pe podele și pregătind o strașnică bătălie între Nemți și Ruși, deodată ușa

se deschide cu zgomot și năprasnic se înfașoșază soții Alecu și Smaranda Lazu cu care părintele meu era în relațiunii de prietinie. Dinșii erau numarați între așa numiții aristocrați ai județului nostru și după datina veche făceau vizite de paști.

Doamna Lazu gătită ca de sărbătorii avea o rochie de matasă acărei foșnet îmi gădelea auzul și acărei colorii vii îmi luaă ochii. Frumoasă, veselă și prietinoasă cum era, dinsa imediat mă smulse din mijlocul războiului ce organizasem între Nemți și Ruși și mă sëruta din toată inima de mai multe ori.

Ei bine, acest incident m'a impresionat așa de tare, că după ce soții Lazu au plecat, eă confuz de sărutările încă calde ce primisem pe obraz, m'am adresat tatului meu zicându-i:

— Tată am să te rog de ceva.

— Spune, măi băete.

— Cumpără-mi și mie o Lazoae!

Iși poate ori cine închipui ce haz a făcut părintele meu de această deșanțată rugămintă, iar eu nici astăzi, ca a trecut la mijloc atîta amar de timp, nu am uitat imaginea doamnei Lazu care mă orbise un moment și nici rîsul homeric al părintelui meu în fața unei propuneri care deși naivă, denota o întreagă predispoziție sufletească ale cărei efecte le-am resimțit mai tarziu. Dar să revin la interesantul roman din prima mea tinereță.

Pentru ~~întăia oară~~ am văzut pe Maria în vara anului 1854 la începutul lunii Iulie când venisem acasă de vacanțe proaspăt, proaspăt cu dor de petreceri, cu dor de nebunii. Chipul ei blond de virgină imaculată a atras imediat vederile mele, și în fiecare zi, la fiecare întrevvedere în cursul celor

două luni de vacanțe, tot mai adînc se întipărea în inima mea. Adunam zi cu zi în mine o comoară-pe care n'aș fi destăinuit-o nimăruî în lume și mai cu samă ei; zic mai cu samă ei, căci nu știu pentru ce aș fi vroit mai curînd să mă aflu în gura unui lup decît în fața blondei copile acărei ochi mă făceau să-mi pierd cumpatul cu desăvârșire.

Explice orî cine această contra-zicere a sufletului omenesc: să te simți atras de o fintă și să n'ai curajul de a te apropia de ea; să mori de dor de a-i spune că o iubești și să n'ai puterea de a-i îngăna un cuvînt. Eū unul nu sunt destul de psiholog ca să respic firul de păr în patru și să dau soluțiunea acestei delicate probleme. Eū constat faptul și zic că atunci nu aveam mai mare grijă decît să ascund de ochii lumii și ai Mariei

flacăra ce pălpăea în peptul meu ; iar astăzi când prin reflexul amintirei îmi revin toate aceste tulburări ale unei patimi precoce, eu le descriu așa cum le-am simțit atunci, fără nici o exagerare, deși nu cred să le pot imprumuta gradul de intensitate sau mai drept vorbind de naivitate cu care se manifestaă atunci.

Și cu toate aceste ori cit eram de gelos să nu afle nimene taina ce purtam în mine, totuși, nu era noapte în care să nu fi făcut felurite planuri care de care mai bine combinate de a mă apropia de dînsa, de a-i face cunoștința, de a-i declara dorul ce mă ardea ; îmi compuneam chiar fraze anume cum să încep vorba, dar din nenorocire planurile mele de noapte se evaporău a doua zi la ivirea soarelui odată cu roua dimineții.

Ceea ce mă paraliza cu deosebire

era nesiguranța dacă dînsa împărtașește simțirea mea, căci aș fi preferit de o mie de ori să mor de cît să risc a fi respins sau luat în ris de dînsa.

Ei bine așa am petrecut cele două luni de vacanțe într'o continue neliniște și luptă cu mine însumi, dar fiind că toate aū sfirșit, a trebuit să se sfârșască și copilărescul meu roman în ziua când m'am urcat în trăsură ca să merg la lași spre amî urma învățatura.

O atuncî a fost o zi de mare durere pentru mine. Par'că mă despărțeam de ori-ce plăcere, de ori-ce bucurie în lume; mergeam fatal spre posomoritele bănci ale școlei, precum a mers odinioară Dante de la lumină spre întuneric și mi se părea că mai ușor aș fi putut opri călătoria pămîntului în jurul soarelui, de cît călă-

toria mea spre urgisitele ziduri între care aveam să stau închis aproape un an.

Cite odată îmi ziceam: O! Dacă ar da Dumnezeu să găsesc scoala arsă!.... Ce bine ar fi! Cite nebunii nu vin în mintea unut copil! Ş'atunci par'c'o rază de speranţă se strecura în inima mea. Mai ştii! Multe lucruri de ne-crezut s'aū întâmplat în lumea asta, de ce nu s'ar întâmpla să găsesc blestemata de şcoală prefăcută în cenuşă şi eu la vederea ruinilor ei să strig plin de extaz: „*moi seul en être cause et mourir de plaisir*“!

Vai, însă am găsit-o solidă pe temelile ei, ba încă reparată, dichisită, ironică, amerinţetoare ca să mă ruşineze şi mai mult par'că de copilăreasca mea speranţă.

Toluşi odată reinstalat, inseris din nou în cataloagele ei prafuite, prins

ca într'o capeană fără nici o uşă de scapare, me-am zis: la urma urmei un an nu-i o vecinicie, şi de oare-ce Dante a revenit din infern la lumina soarelui, voiŭ reveni şi eu de la scoală acasă la lumina ochilor vecinei mele.

M'am pus deci pe răbdare neputând face alt-fel, şi am început să înşir din capăt zilele cele lungi şi monotone între păreţii cei afumaţi, cu coatele pe pupitre, cu ochii în cărţi şi cu gândul cine ştie unde.

După un an într'adevăr am revenit, dar ce folos că am găsit casa doctorului Diaconovici întunecoasă şi tristă ca un al doilea iad. Numai erau ochii cei albaştri ademenitori care se o inveselescă. Se măritase zina visurilor mele cu un alt medic şi se instalase într'un târg de provincie din Germania.

Este ştiut că la 16 ani suferințele

morale /de așa natură par mult mai sfâșietoare de cît mai târziu, dar și mîngăerea își face mai ușor drum în inimă. Astfel în cursul unui an cît am stat la școală s'a potolit în mare parte și fără să bag de seamă focul ce mă cuprinsese, încît nenorocirea nu mi s'a părut așa de nemărginită în fața faptului consumat al căsătoriei iubitei mele, de oare-ce capatasem îndestulă limpezime de minte să judec că ea, streină fiind de toate acestea, nu putea, nu era datoră să aștepte până voi veni eu în vrăsta de a mă căsători.

Curioasă mai era starea mea psihologică în perioada de convalescență când frigurile aceste au început să mă lase. Aveam simțimîntul de reîntoarcere la viață ca după o boală lungă și grea. Par'că încetul cu încetul mi se limpezea dinaintea ochi-

lor și când într'una din zile m'am uitat deștept împrejur, am fost foarte surprins să văd toate la locul lor, să văd că pământul nu s'a prăbușit odată cu dragostea mea precum îmi închipuisem la început.

Cu toate acestea a rămas ceva schimbat în mine. Chipul cel blond și diafan care mi-a dat cei întâi fiori de iubire, care m'a înținat cu tainele unuia răi sufletes; necunoscut mie până atunci, mi-a rămas neșters în închipuire ca o dulce vedenie ce-mi luminează și astăzi căpataiul de noapte, ca un cîntec ce-mi vine dintr'o lume dispărută; ca o poveste fantastică născută din pătura vremurilor, care-mi re-deșteaptă primele vibrații ale inimii mele feciorești.

Apoi mai târziu după ce am eșit din pelințele copilăriei și îmi puteam cu mîndrie resuci mustețile ce se ri-

dicau spre bolta cerului a război, am căzut din nou, de-abinele și de mai multe ori în mreșile dragostei, prins rind pe rind de ochi negri, verzi și albaștri între care, de bună samă, preferam lotdeauna pe cei ce mă stăpîneau în ultimul moment, așa că prietînii mei care mă vedeau mereu distras, preocupat, suspinând, îmi stărnise că eram de profesiune *amoretzat*. Ei! Ce pacat că numai sunt și astăzi în stare de a merita acest pomos!.....

Cred că nu se așteaptă nimene de la mine să dau pe față numele ginșagșilor ființi carora au aparținut fermecătorii ochi ce mi-au învioșat tinerețele.

Acest lucru nu l'aș putea destăinui nici chiar duhovnicului pentru descărcarea pacatelor mele, dar încă publicului cãrtitor, mai ales cã dinsele

trebuie să fie acuma niște frumoase și cucernice ruine. Dacă însă din fuga condeiului am nunit pe nepoata doctorului Diaconovici, am scuză binecuvântată că dragostea mea copilărească pentru dinsa nu a fost de natură să-i întunece aureola. Presupunând că dinsa mai este încă în viață, ceea ce e cu puțință și că aceste rînduri i-ar cădea sub ochi, ceea ce mi se pare cu neputință, dat fiind că ea numai locuiește în România de aproape 50 de ani, încă sunt convins că ar face mare haz de târziele declarațiunii ale unui ex-linăr adresate acum unei ex-frumuseți.

II

Așa dar frigurile mele de dragoste odată taele din rădăcină prin reme-

diul drastic al măritărei ființei ce-și găsisese culcuș în inima mea, me-am revenit încetul cu încetul în fire și m'am pus cu hârnicie pe lucru, așa că în ciți-va ani me-am sfârșit învățătura ce pe timpul acela se putea capata în Iași.

Dar pe lângă studiile clasice ce făcusem în școală, îmi încarcasem memoria și cu o mulțime de romane și tragedii franceze și germane din citirea cărora înmagazinaseam o sumă de impresiuni. Imi aduc aminte ce colosală întipărire a făcut asupra mea romanul lui Bernardin de St. Pierre: *Paul et Virginie* și cite lacrimi tăinice me-a stors din ochi. Numai vorbesc de Goethe, Schiller, Dante, Tasso, etc., din operele cărora și astăzi me-a rămas pasage întregi încrustate în memorie. Cu toate acestea nu am simțit nici un îndemn de a'mi

încerca și eu norocul cu condeii; să-mîntă ce primeam în creier nu dădea roade afară. Nu ajunseseam încă la *plinul* care trebuia se răverse. Se vede însă că de ceea ce-i scris omului să pățască, nu poate scapa.

Așa într'una din zile m'am dus cu mai mulți prietini să vizitez o prea frumoasă localitate cunoscută în județul Suceava sub numele de Brădațel situată în mijlocul unei păduri la poalele munților Carpați.

Am descris odată acum 36 de ani prin întâia mea novelă *Fluerul lui Stefan* această încîntătoare poeană înzestrată cu tot ce are natura mai frumos, mai atrăgător, decî nu voiu reveni cu o adoua descriere. Voiu zice numai că înlipărire ce mi-a lasat a fost neștearsă atît din cauza frumuseței naturei cît și din cauză că prin o ciudată coincidență am întălnit a-

colo o copilă tot blondă care păzea niște oi și care stînd pe un trunchi de copac la malul unui lac limpede în undele căruea se vedea jucându-se păstrăvi, cantă doina din fluer, o doină așa de tristă, de par'că suspinau codrii.

Nu știu prin ce joc al închipuirii, prin ce asociațiune de idei, întîlnirea acestei copile singuralice, văzută într'un cadru așa de poetic mi-a redeșteptat în minte imaginea Mariei care dormita de ani de zile în fundul amintirii mele și atunci par'că chipul tinerei păstorice se topi ca o picătură de rouă la atingerea soarelui și în locu-i apără în tot farmecul ei cealaltă copilă, Maria cu părul ei de aur, cu ochii ei revărsători de lumină, de astă dată mai frumoasă, mai diafană, mai poetică așa că par'că ea însuflețea întreaga fire încunjorătoare. Ear

notele fluerului îmi răsunaū în urechi dulci, melancolice întocmai cum îmi răsunase odinioară aria plîngătoare a *Margaretei* arie neuitată ce de atitea ori me-a dezmierdal auzul prin vocea iubită a Mariei. Apoi lucru neînțeles, cântecul acela de la o vreme nu mai semana nici cu doina din fluer a păstoritei nici cu aria *Margaretei* din *Faust*, ci să schimbase într'un alt cântec care îmi venea de la munți, de la văi, de la păduri, de la părae; era glasul naturei a avea pe care tot-dea-una așa îl auzisem, însă nici odată nu m'a pătruns, nu m'a zguduit ca atunci. Me-a deșteptat par'că un al șaselea simț, me-a dat întriziunea nemărginirei,—me-a întredeschis un colț de lumină asupra infinitului.

Și O! Doamne!..... Cite și cite n'am mai simțit, n'am mai perceput din tainele eterne în acele momente de

dulce legănare a sufletului, de aiurare a minții, de a doua vedere asupra unei a doua lumi, acelei din dăraptul lumii reale. Visam treaz fiind, încît nu știu zeu cum mă vor fi judecat tovarășii mei care se uitaū ciudat la mine bănuind că nu caleam tocmai pe pămînt sănătos.

Dar să-mi povestesc nebunia până la capăt :

Cu inima mișcată de o stranie emoțiune, de un fel de bucurie pe care nu pot să o definesc, o bucurie, sau mai bine zicând, o stare de extaz cum ar simți cine-va, când înzestrat cu aripi, s'ar vedea deodată plutind în sferile senine, de-asupra păcătoșilor pămîntești, ei bine, într'o astfel de stare sufletească anormală m'am întors acasă și fără să vreau, luat de apa gîndurilor am luat și eū condeiul în mână și am început să scriu iute, iute

pe nerăsuflete de m'am pomenit cu colii întregi inegrite.

Am scris, am scris și de ce scriam de ce mă identificam mai mult cu necazurile bielei *Maria* și ale nenorocitului *Stefan*, căci așa îi botezasem pe eroii primei mele *novele Fluierul lui Stefan*.

De ce scriam, de ce par'că intram mai adânc în sufletele lor, împărtășeam mai viu dorul, durerile și bucuriile lor, iar frazele se așterneaū cu înlesnire pe hârtie, încît tot timpul cit aū durat frigurile compunnei mi s'a părut că-mi descriū însuși suferințele mele.

O! Fără îndoială amintirele blondei *Maria* care nici idee n'a avut de aleanul ce-mi stărnise în pept, a înriurit puternic scrierea mea, precum de asemenea și cadrul Brădățelului care punea și mai mult în relief frumuseța ei.

Apoi după ce am isprăvit compunerea și am făcut pe Stefan să moară de un plumb leșesc pe câmpiele Basarabiei și pe Maria să dispară ca o dragalașă nălucire lăsînd în urmă-î numai un echo al cântecului ei de jale, care par'că răsună și astăzi în raiul Brădățelului, am luat manuscrisul subsuoară și cu multă sfială, cu multă îndoială în inimă l'am dus la societatea *Junimea* unde am primit botezul de autor.

Cum a fost judecat în *Junimea* acest copil, cel întăi, al închipuirei mele am arătat pe larg în ultima mea carte *Zile trăite*, prin urmare n'am acum nimic de adaos. E destul să zic că acest debut me-a deschis ușa unui nou și larg câmp de muncă, unde am tras mereu cu plugul până în ziua de astăzi.

Me-aū obiectat ciți-va dintre colegii

mei din Junimea, probabil în glumă, că ar fi fost poate mai estetic, în tolt cazul mai puțin trist, să fi pastrat macar pe unul în viață din cei doi tineri îndrăgostiți ce figurează în prima mea încercare literară. Am suris la asemenea observațiune. Acest lucru n'ar fi putut nici odată să iasă din para mea. Pe atunci eram de un lirism așa de grozav !.... Nici n'ași fi înțeles un amor vrednic de a fi descris fără condițiunea sacrificiului vieței ambilor inamorați.

Cu vrăsta însă devenind mai îngăduitor, mai blăjin n'am mai fost așa de crud cu eroii mei.

Cu toate aceste mărturisesc că nici la început, nici mai la urmă n'am avut vre-odată în compunerea novelor mele, desnodământul de mai înainte pregătit. Il alcătueam în cursul lucrării după cum îmi venea la

condei, după cum rezultă din țesătura intrigei, din desvoltarea firească a subiectului și nici odată chiar subiectul nu l'am ales așa din senin, după capriciu, cum fac unii care se așază la birou pe un jilt îndemanatic și își zic:

„*Am să scriu o poezie sau o novelă*“. Din contra subiectul me-a venit totdeauna fără veste, neprecugetat, prin un impuls exterior, ca o comoțiune electrică ce me-a pus nervii în mișcare, ca o zare de lumină ce me-a deschis năprasnic un orizon nou; și după ce sămînța primită incolțea în creerul meu, prindea rădăcinii, creștea întocmai ca copilul în sinul mamei, apoi odrasla intelectuală ajunsese la maturitate, naștea de la sine sub forma unui op literar mai frumos sau mai slut, mai interesant sau mai banal, după cum mă pricepeam și eu să-l

împodobesc pentru noua viață a tiparului.

Cu sau fără succes, așa am procedat totdeauna și nici odată nu m'am silit să scriu ceva fără să mă simt mișcat, fără să fiu sub stăpînirea unei emoțiuni.

Dacă voiți fi avut fericirea să comunica această emoțiune și cetitorilor mei, atunci voiți fi în drept a crede că lucrarea mea n'a fost lipsită de valoare literară și voiți simți o mulțumire sufle'ească mare, mai mare decît dacă a'și dobândi ori-ce alt bine pe pămînt.

Dacă nu, ei atunci voiți fi și eu unul dintre acei mulți ce și-a' pãrlit aripele ca *Icar* vroind prea să se aproprie de soare.

Totuși voiți avea mângãierea cã în timpul urcãrei mele spre astrul arzãtor și al recãderii pe prozaicul pã-

mînt, voiû fi avut momente de uitare
a multor neazuri ce amărăsc zilnic
viața omenească și aceste momente
pentru mine tot sunt un câștig.

.....
.....
*Vezi așa, iubite cetitor, a fost po-
vestea incuscrirei mele cu arta, a-
cum 37 de ani!.....*

*Regat cu cetera
- 1 le interogare*

**BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI**

VERIFICAT
1987

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI